

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ* SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ALİ FERRUH BEY'İN WASHINGTON ELÇİLİK YILLARI (1898 -1901)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİH YİĞİT

**ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : SİYASİ TARİH**

KOCAELİ – 2009

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ALİ FERRUH BEY'İN WASHINGTON ELÇİLİK YILLARI (1898 -1901)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİH YİĞİT

**ANABİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : SİYASİ TARİH**

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. BEKİR GÜNAY

KOCAELİ – 2009

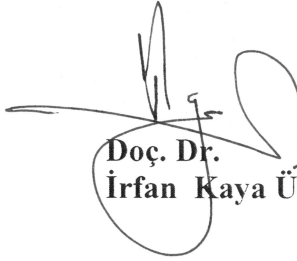
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ALİ FERRUH BEY'İN WASHINGTON ELÇİLİK YILLARI (1898 -1901)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Melih YİĞİT

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No:16/ 09/ 2009 – 2009/20

Doç. Dr.
İrfan Kaya ÜLGER

Yrd. Doç. Dr.
Bekir GÜNAY

Yrd. Doç. Dr.
Mert SUNAR

ÖNSÖZ

Osmanlı- Amerikan ilişkilerini inceleyen bu çalışmanın temel amacı, II. Abdülhamit dönemi Osmanlı Devletinin izlemiş olduğu siyasetin uygulayıcılarından olan Ali Ferruh'un Washington elçilik yıllarını Osmanlı arşiv belgeleri incelemesi ile ilim dünyasına kazandırmaktır.

Osmanlı Devleti'nin dünya güç dengeleri içinde, bütünlüğünü korumaya yönelik hassas bir siyaset izlediği bu dönemde, ABD ekonomik gelişme sürecini tamamlamış ve Mc Kinley yönetiminde yayılmacı bir siyaset izlemeye başlamıştır. Yaklaşık yüz yıllık ticari ve siyasi ilişkiler süreci sonunda gelinen noktada iki ülke arasında ortaklıklar olmakla birlikte farklı siyasi hedefler neticesinde kaşı karşıya gelinen durumlar, anlaşmazlıklar, silahlı güç kullanımı tehdidine varacak gerilimler oluşmuştur.

1898- 1901 yılları arasında bu görevi yapan Ali Ferruh, iki ülke ilişkilerinde önemli problemlerin yaşanabildiği bir süreçte, iyi bir eğitim almış, yabancı dile hâkim ve zeki bir diplomatın ne kadar etkili olabileceğinin bir örneğidir. Aynı zamanda ABD'de Türkiye aleyhtarı lobi, basın faaliyetlerine karşı vermiş olduğu mücadele sonrasında elde edilen kazanımlarla kamuoyu oluşturmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışma Ali Ferruh'un girişimlerinin Osmanlı- ABD ilişkilerine tesirlerini ortaya koymakla birlikte II. Abdülhamit devri Osmanlı bürokrasisinin yapısı hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Siyasi ve sosyal çalkantıların var olduğu bir devirde, bürokratlar farklı siyasi görüşlere sahip olsalar ve zamanında padişah aleyhtarı hareketlere katılmış olsalar da devlet görevlerinde bu ayrılıklar bir kenara bırakılmış, canla başla ülke aleyhindeki faaliyetlere karşı mücadele edilmiştir. Bu hem Osmanlı bürokrasisinin gücünü, aynı zamanda II. Abdülhamit yönetiminin bu sürekliliği sağlamadaki başarısını göstermektedir. Ali Ferruh hem aile geçmişi hem de kendi yaşamı, eğitimi, mesleki kariyeri boyunca bunun güzel bir örneğini sergilemiştir.

Çalışmada Osmanlı arşiv kaynakları, özellikle padişah ile doğrudan yapılan yazışmaları içeren Yıldız Esas Evrakı ve Bâb-ı âli evrakları ile birlikte Amerikan basınından da faydalanılmıştır. Ali Ferruh'un birçok edebi eseri olmakla beraber Amerika'daki elçilik yıllarını anlatan bir eseri yoktur. Genç yaşta vefat etmiş olması bunun nedenidir.

Çalışmada belirli konular üzerinde oldukça fazla materyal bulunmakla birlikte bazen kaynak sıkıntısı çekilen konular olmuştur. Bunun için farklı arşiv fonları, kitaplar, makalelerden yararlanılmıştır.

Yüksek lisans çalışmama geri dönüp yeniden başlamamda bana destek olan, arşiv çalışmalarına yönlendiren, değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bekir Günay'a teşekkür ediyorum.

Çalışmamda yer alan arşiv vesikalarının incelenmesindeki yardımlarından dolayı arkadaşım ve meslektaşım M. Emin Çaycı'ya ve İlayet Bebek'e teşekkür ederim.

Hiçbir zaman desteğini, sevgisini benden esirgemeyen, beni bu günlere getiren ilk öğretmenim canım annem Ayşe Yiğit'e, babam Mehmet Yiğit'e ve eşime sonsuz teşekkürler.

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
I. ALİ FERRUH’UN HAYATI	4
A. ÖZEL HAYATI	4
B. MESLEK HAYATI	7
II. OSMANLI – AMERİKAN İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ	9
A. II. ABDÜLHAMİT ÖNCESİ OSMANLI-AMERİKAN İLİŞKİLERİ	9
B. II. ABDÜLHAMİT DEVRİ OSMANLI –ABD İLİŞKİLERİ	14
III. ALİ FERRUH BEY’İN WASHINGTON ELÇİLİĞİ (1898 -1901)	18
A. ALİ FERRUH’UN GÖREVE BAŞLAMASI	18
1. Göreve Atanması	18
2. ABD Başkanı Tarafından Kabul Edilmesi	19
B. AMERİKA ERMENİLERİ’NİN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH’UN GİRİŞİMLERİ	20
1. Ermeni Sorunun Genel Durumu	20
2. Misyoner Faaliyetleri Ve Ermeni Komiteleri.....	21
3. Amerika Ermeni Komitelerinin Faaliyetleri	22
4. II. Wilhelm’in İstanbul Ziyareti Ve Ermeni Komiteleri	25
5. Ali Ferruh’un Amerikan Basını Nezdindeki Girişimleri	28
C.OSMANLI DEVLETİ İLE ABD ARASINDAKİ ANTLAŞMAZLIKLAR	32
1. Tazminat Meselesi	32
2. ABD Elçiliği’nin Büyükelçiliğe Çıkarılma Çabaları.....	40
3. 1830 Antlaşmasının Dördüncü Maddesi Meselesi	42
D. AMERİKA’DAKİ ARAP MİLLİYETÇİSİ BASIN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH’UN GİRİŞİMLERİ	45
1. Ali Ferruh’un Raporları ve Aldığı Tedbirler.....	47
2. Amerika’daki Hıristiyan Arap Kiliseleri.....	52

3. Osmanlı Devleti Lehinde Basın Faaliyetleri	54
a. Savtü’l- Hak Gazetesi.....	55
b. El- Alem Gazetesi	56
E. ABD YAHUDİLERİNİN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH’UN GİRİŞİMLERİ.....	57
1. Yahudi Milliyetçiliği ve Siyonizm	58
2. II. Abdülhamit ve Siyonist Hareketler	58
3. Amerika’lı Yahudiler ve Ali Ferruh’un Görüşleri.....	60
4. Yahudilerin Filistin’e Göçünün Sakıncaları.....	63
F. ALİ FERRUH’UN ABD- İSPANYA SAVAŞINA DAİR GÖRÜŞLERİ.....	66
1. Savaşın Nedenleri	66
2. Ali Ferruh’un Raporlarına Göre Savaşın Seyri	67
3. Manila Savaşı ve Avrupa Devletleri’nin Politikaları.....	68
4. Ali Ferruh’a Göre ABD’nin Askeri Gücü.....	69
5. Santiago Savaşı.....	71
6. Savaşın Sona Erişi	73
IV. ALİ FERRUH’UN ABD ELÇİLİĞİNİN SONA ERİŞİ VE SONRAKİ HAYATI.....	74
A. ELÇİLİK GÖREVİNDEN AYRILIŞI.....	74
B. BULGARİSTAN KOMİSERLİĞİ ve ÖLÜMÜ	76
C. ESERLERİ	77
SONUÇ.....	80
KAYNAKLAR.....	85
EKLER.....	94

ÖZET

XIX. yüzyıl sonları, Osmanlı- Amerikan ilişkilerinde, yaklaşık yüz yıllık bir sürecin biriktirdiği önemli ortaklıkları ve ihtilafları beraberinde getirmiştir. İki ülke arasında uluslararası gelişmelerle birlikte değişen ilişkiler mevcuttur.

Ağırlıklı olarak Osmanlı arşiv vesikaları kullanılarak, Osmanlı- Amerikan ilişkileri Ali Ferruh Bey'in Elçilik yılları çerçevesinde incelenmektedir. Ayrıca dönemin Amerikan gazetelerinde yer alan, Osmanlı Devleti ve Ali Ferruh Bey hakkındaki değerlendirmeler çalışmada kaynak olarak kullanılmıştır.

Ali Ferruh Bey Washington'a elçi tayin edildiği zaman Osmanlı Devleti ile ABD arasında önemli antlaşmazlıklar vardır. Bunlar Ermeni isyanları nedeniyle zarar gören ABD vatandaşları için talep edilen tazminat, ABD vatandaşlarının Osmanlı ülkesinde yargılanmaları sorunu ve ABD elçiliğinin büyükelçiliğe çıkarılma isteğidir.

Osmanlı Devleti ile ABD arasında müzakerelere ve zaman zaman gerginliklere yol açan bu sorunlarla beraber ABD'deki Ermenilerin Osmanlı Devleti'ni hedef alan faaliyetleri, Osmanlı Devleti aleyhinde yayın yapan Arap milliyetçisi gazeteler, Amerikan Yahudilerinin Filistin ile ilgili girişimleri, ABD'nin emperyalist bir güç olarak ortaya çıkışının başlangıcı ABD – İspanya savaşı bu süreçte yoğunluk kazanan olaylardır.

Ali Ferruh elçilik döneminde Osmanlı Devleti'nin menfaatleri doğrultusunda çalışmalar yapmış ve faaliyetlerini düzenli raporlar halinde saraya ve hükümete bildirmiştir. Bu faaliyetleri çerçevesinde sadece bilgilendirme ile kalmamış aynı zamanda karşılaşılan sorunlarla ilgili çözüm önerileri de getirmiştir. Bu girişimlerle birlikte Amerikan kamuoyu ve basın nezdinde yaşam tarzı, kişiliği, bilgisi, yetenekleri ve sosyal faaliyetleri ile farklı bir diplomat portresi çizmiştir. Osmanlı Devleti ile ilgili olumlu değerlendirmelerin Amerikan basınında yer almasını sağlamıştır.

ABSTRACT

The end of XIX. century has created some important partnerships and disagreements which a process of nearly 100 years has brought in the relationships between Ottoman State and the United States. There have been changing relationships together with international developments between the two countries.

The relations between Ottoman State and the United States mainly during the legation of Ali Ferruh Bey have been researched in Ottoman archive documents. On the other hand, reviews in the United States newspapers regarding Ali Ferruh Bey have been used as source.

When Ali Ferruh Bey was assigned as a legation of the United States, very important disagreements were active. These were compensation requested for the United States citizens who suffered from Armenian rebellions, jurisdiction problem of the United States citizens in Ottoman Empire and the will of making the capacity of the United States Legation larger.

Together with these problems which caused tensions and negotiations between Ottoman Empire and the United States there were also some events such as Arabic national media activities, attempts of American Jews in regard with Palestine, the beginning of the USA coming out as an imperialists power, and the war between the United States and Spain.

In this period Ali Ferruh Bey was active for the work in behalf of Ottoman Empire favour. He reported these activities regularly to the palace and the government. In the frame of these activities his efforts were not restricted only by reporting, he also offered solutions for problems. Together with these activities Ali Ferruh Bey created an image of a different diplomat portrait in the American public and media in respect with his life style, personality, knowledge, skills and social activities. He also was helpful for positive impressions about the Ottoman State to take part in American Media.

KISALTMALAR

ABCFM	American Board of Commission of Foreing Missioners
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a. g. e.	Adı geçen eser
a. g. m.	Adı geçen makale
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	Çeviren
DH. SAİD.	Sicil-i Ahval İdare-i Umumiyyesi
Haz.	Hazırlayan
HR. SYS.	Hariciye Siyasi Kalemi
İ. BH.	İrade Bahriye
İ. DH.	İrade Dahiliye Nezareti
İ. HR.	İrade Hariciye Nezareti
İ. HUS.	İrade-i Hususi
İ. MTZ.	İrade Bulgaristan
İ. TAL.	İrade Taltifat
Y. EE.	Yıldız Esas Evrak
Y. MTV.	Yıldız Mütenevvi Maruzat
Y. PRK. EŞA.	Yıldız, Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik
Y. PRK. HR.	Yıldız Perakende Hariciye Nezareti
Y. PRK. MK.	Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahrirat
Y. A. HUS.	Yıldız Sadaret Hususi Maruzatı
Y. A. RES.	Yıldız Sadaret Resmi Maruzat
Z. B.	Zaptiye Nezareti

GİRİŞ

1897 yılında ABD orta elçiliğine atanan Ali Ferruh devrin tanınmış bir ailesine mensuptur. Yeni Osmanlılar hareketinin kurucularından Kayazâde Reşad Paşa'nın oğludur. Medrese eğitimi yanında modern bir eğitim de almıştır. Beyrut Fransız Koleji ve Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra Paris'te Siyasal Bilgiler eğitim görmüştür. Erken yaşta devlet hizmetine girmiş, önemli Avrupa ülkelerinde hariciye teşkilatında en alt kademelerden itibaren görev yapmaya başlamıştır. Diploması mesleğinin yanında devrinin fikir ve edebiyat sahasında yapıtlar ortaya koymuş bir Osmanlı aydınıdır.

Ali Ferruh'un görev yaptığı süreçte, Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ilişkileri etkileyen önemli gelişmeler mevcuttur. ABD, Avrupa güçleri ile kıyaslandığında Osmanlı Devleti için ikinci derece önem taşımaktadır. Ancak, ABD bu süreçte ekonomik gelişmesini tamamlayan ve yayılmacı bir siyaset izlemeye başlayan bir devlettir. Bu açıdan Osmanlı Devleti, ABD ile ekonomik ve askeri işbirliğini geliştirmeyi amaçlamış, Avrupa güçlerine karşı yararlanma yolunu seçmiştir.

İki ülke ilişkilerini etkileyen uluslararası dengeler ile birlikte, Osmanlı topraklarındaki Amerikan Misyonerlerinin faaliyetleri, Osmanlı Devleti ile ABD arasında önemli problemlere yol açmıştır. Misyoner faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin Hristiyan uyrukları üzerinde ve özellikle Ermeniler üzerinde etkili olmuştur. Amerikan Misyonerlerinin kışkırtmaları sonucu Harput'ta 1895'de başlayan isyan ve sonuçta Amerikan Misyoner mülklerinin zarar görmesi, ABD'nin Osmanlı Devleti'nden tazminat istemesine neden olmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu olumsuz gelişme ile birlikte ABD ile Osmanlı Devleti arasında antlaşmazlığa neden olan bazı önemle hususlar daha vardır. ABD, Dünya siyasetinde etkili olmak isteyen bir güç olarak Osmanlı Devleti'ndeki temsilciliğini Büyükelçilik düzeyine çıkarmayı amaçlamıştır. O zamanki şartlarda, bu değişikliğin Osmanlı Devleti açısından fayda getirmeyeceği, aksine zararları olabileceğinden Osmanlı Devleti bunu kabul etmemiştir. Bir diğer önemli mesele de

Osmanlı topraklarında suç işleyen ABD vatandaşlarının yargılanma meselesidir. Kökeni, 1830 Osmanlı- Amerikan antlaşmasının dördüncü maddesine dayanan ve zamanla Osmanlı Devleti aleyhine gelişen Osmanlı ülkesindeki Amerikan vatandaşlarının hukuku ile ilgili müzakereler gerçekleştirilmiştir. Fakat kesin bir sonuç alınamamıştır.

Ali Ferruh elçilik süresince özellikle Amerika'daki Ermeni faaliyetlerini izlemiştir. Amerikan Ermeni cemiyetlerinin Avrupa Ermenileri ve Misyonerler ile olan bağlantılarını, Anadolu'daki Ermeniler üzerindeki etkilerini, Anadolu'ya yapılan silah sevkiyatını ayrıntılı raporlarla saraya bildirmiştir. Bu unsurların hareketlerini izlemekle birlikte gerekli tedbirleri de almıştır. Osmanlı Devleti'nin bütünlüğü açısından önemli bu meseleye II. Abdülhamit özel bir değer vermiştir. Ali Ferruh, Amerika'da ki basın ve ifade özgürlüğüne sığınarak Türkiye aleyhtarı yayın yapan Ermenilere karşı basın yoluyla karşılık vermiş, Amerikan medya sahipleri ve siyasilerle kişisel dostluklar kurmuş ve etkili olmaya çalışmıştır. Amerikan kamuoyunda Türkler hakkındaki önyargıların ortadan kalkması için mücadele vermiş ve Osmanlı Devleti hakkında bazı olumlu yorumlar yapılmasını sağlamıştır.

Ali Ferruh'un üzerinde durduğu önemli diğer bir konu da Amerika'daki Arap milliyetçisi basın faaliyetleridir. 1899'da, Osmanlı topraklarından ABD'ne göç etmiş yaklaşık altmış yedi bin civarında Osmanlı vatandaşı bulunmaktaydı. Bunların yaklaşık altmış beş bini Hıristiyan Arap idi. Hıristiyan Araplar içinde özellikle Suriye ve Lübnan kökenli kişilerin gazeteler çıkararak, Osmanlı aleyhinde yayın yapmaları, imparatorluğun Arap vilayetlerine bu yayınlarını ulaştırmaları Osmanlı Devleti açısından önemli bir sorun idi. II. Abdülhamit bu durumun ciddiyetini kavramış ve tedbirler almıştır. Ali Ferruh Amerika'daki Ayrılıkçı basın faaliyetleri ile ilgili raporlar hazırlamış, Amerikan mahkemelerine başvurup davalar açmış, Osmanlı lehinde yayın yapmak isteyen Osmanlı vatandaşlarına destek olmuş, Hıristiyan Arap Kiliselerinin önderleri ile temas sağlayarak Amerika'daki Araplar üzerinde etkili olmaya çalışmıştır.

Bu iki mesele ile birlikte Amerika'dan Filistin'e Yahudi göçü ve Siyonist faaliyetler de Osmanlı Devleti için önem arzeden bir meseledir. Amerikan Yahudileri sahip oldukları ekonomik güç neticesinde Osmanlı Devleti üzerinde etki sağlamaya çalışmışlar, ABD'nin İstanbul Elçisi Straus'un Yahudi oluşunu fırsat bilerek Filistin üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir. Ali Ferruh bu mesele ile ilgili olarak Amerikan Yahudilerinin faaliyetlerini, Avrupa ve Osmanlı Yahudileri ile olan bağlantılarını ortaya koyarak Filistin'e Yahudi göçünün engellenmesini ve bu topraklardaki İslam varlığının korunmasını istemiştir. Filistin meselesindeki kararlı tutumu nedeniyle Osmanlı Hariciye'si ile karşı karşıya bile gelmiştir. Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'yı II. Abdülhamit'e şikâyet etmiştir.

Ali Ferruh'un elçilik dönemindeki bir diğer önemli olay da uluslararası öneme sahip ABD-İspanya savaşıdır. Ali Ferruh, ABD'nin yayılmacı siyasetinin başlangıcı sayılan, Küba meselesi yüzünden çıkan ve yaklaşık üç ay süren bu savaş ile ilgili ayrıntılı raporlar göndermiştir. Bu süreçte Osmanlı Devleti ile ABD arasında tazminat meselesinden dolayı gerginlik yaşanmaktadır. Ali Ferruh'un raporları doğrultusunda Osmanlı Devleti savaşın gidişatı hakkında bilgiler elde etmekle beraber ABD'nin askeri gücünü değerlendirebilme imkânı sağlayacaktır.

Tüm bu faaliyetleri ile birlikte gerek arşiv belgeleri ve gerek Amerikan basınından ulaştığımız bilgiler neticesinde, Ali Ferruh'un devrinin siyasal ve toplumsal özelliklerini yansıtan bir figür olduğu ortaya çıkmaktadır. Babası Yeni Osmanlılar hareketinin kurucularındandır, kendisi öğrenciliği boyunca rejim aleyhtarı olmuştur, ama diğer yandan da meslek hayatında padişaha bağlı birinci sınıf bir Osmanlı diplomatı olmuştur. Elçiliğe eşini getiren ilk diplomattır. Önemli bir edebiyatçı sayılmasa da birçok edebi eser meydana getirmiştir.

I. ALİ FERRUH'UN HAYATI

A.ÖZEL HAYATI

Ali Ferruh Bey 5 Haziran 1865'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir.¹ Rumeli Beylerbeyi payesine sahip Kudüs-ü Şerif mutasarrıfı Reşad Paşa'nın oğludur.² Reşad Paşa “*Yeni Osmanlılar*” hareketinin önde gelenlerinden olup hareketin başlangıcını oluşturan “*İttifâk-ı Hamiyyet Cemiyeti*”nin kurucularındandır.³ “*Çürüksulu Reşad Paşa*”⁴ “*Kayazâde Reşad Paşa*”⁵ olarak da bilinmektedir. Namık Kemal ve Ziya Paşa ile birleşerek Jön Türkler cemiyetine girmiş ve Fransa'ya kaçmıştır. Birinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Türkiye'ye dönmüş, 1889'da Kudüs mutasarrıfı tayin edilmiş ve 1899'a kadar bu görevde kalmıştır. Reşad Paşa “1902'de elli sekiz yaşında vefât etmiştir.”⁶

Ali Ferruh sıbyan ve rüşdiye mekteplerinden sonra Çamurdanzâde medresesinde Arapça okumuş daha sonra Beyrut'ta Fransız Dârü'l Fünununda lise tahsilini ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'de yüksek tahsilini tamamlamıştır.⁷ Daha sonra Paris'e giderek “Ecole Libre Des Sciences Politiques'in siyasi şubesini bitirmiştir”.⁸

Ali Ferruh'un Paris'te tahsili sırasında Abdülhamit rejimine karşı muhalif hareketlerde bulunmuştur. “Ali Ferruh Bey, Abdülhamit rejimine karşı duyduğu nefreti, Paris kahvelerinde padişah aleyhinde ateşli şiirler yazmak ve bunları gizlice Türkiye'ye sokmak suretiyle değerlendiriyordu.”⁹

---

¹ BOA, **DH. SAİD.**, Dosya No: 22, Belge No: 263.

² BOA, **DH. SAİD.**, Dosya No: 22, Belge No: 263.

³ Şerif Mardin, **Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu**, İstanbul, 1996, s. 17.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir Bey, **Osmanlı Müellifleri**, C. II, İstanbul, 1972, s. 125.

⁵ Mücellidoğlu Ali Çankaya, **Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler**, C. III, Ankara 1968 -1969, s. 131.

⁶ Ebuzziya Tefik, **Yeni Osmanlılar Tarihi**, C. III, İstanbul, 1974, s. 332.

⁷ BOA, **DH. SAİD.**, Dosya No: 22, Belge No: 263.

⁸ Çankaya, **a.g.e.**, s. 131.

⁹ Şerif Mardin, **Jön Türkler'in Siyasi Fikirleri (1895 -1908)**, İstanbul, 1983, s. 45.

Osmanlı arşiv kayıtlarına göre Ali Ferruh'un kendisi gibi hariciye mesleğinde görev yapan Mahmud adında bir kardeşi vardır.¹⁰ Mahmud Bey Paris sefaretini üçüncü kâtipi olarak görev yapmıştır¹¹. Amerikan basınında geçen bir haberde Ali Ferruh'un bir kız kardeşi olduğu ifade edilmiştir.¹² Yine Osmanlı arşiv kayıtlarından elde ettiğimiz bilgilere göre Ali Ferruh'un Fatma Mevhibe Hanım ile evli olduğu¹³ ve bu evlilikten iki çocuğu olduğu anlaşılıyor.¹⁴

Ali Ferruh "Osmanlı Müellifleri" adlı eserde "Edebiyata, tarihe, siyasi ilimlere vâkıf, babası gibi mizaha meyilli pek zeki bir zat"¹⁵ olarak değerlendirilmiştir. İbnü'l –Emin Mahmud Kemal İnal "Gayet zeki, babası gibi mizaha mail ve pek serbest bir zat idi..."¹⁶ demiştir. İ.A. Gövsa'ya göre ise " Babası Reşad Paşa gibi, Abdülhamit zamanının hür fikirli tanınan münevverlerindendi."¹⁷

Abdülhak Hamit Tarhan Ali Ferruh için şu değerlendirmelerde bulunmuştur: "Ali Ferruh'a gelince manzumesiyle teşekkür etmiş bir itimâdü's–saltana ve bir müstevfi'l–memâlik idi diyebiliriz. Bütün dünya ile eğlenir ve zevklenir gibi gayr-i adi bir hali olmakla beraber ilk gördüğü adamla birden bire teklifsiz olur mesela en resmi ve mükellef bir recül-i cemiyete acmiyâne hitabeler etmekten haz ederdi. Vazifesine ait Türkçe muhabere-i resmiye de yed-i talâ sahibi olduğu gibi nazım ve nemide– nüvislikte mümkün mertebede çire dest ve müskirat ve mükeyfifât ile asla itiyât etmemiş olduğu halde her ne kadar gariptir ki bir mest-i alest idi..."¹⁸

Ali Ferruh Amerika'daki görevi esnasında Amerikan basınında olumlu anılmıştır. 13 Şubat 1900 tarihli New York Times gazetesinde Türk elçinin elçiliğe eşini de getiren ilk diplomat olduğunu vurgulayarak şu değerlendirmeler de

¹⁰ BOA, İ. HUS., Dosya No: 66, Belge No: 1316 Ra 108.

¹¹ BOA, İ. HUS., Dosya No: 66, Belge No: 1316 Ra 108.

¹² <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9803E1D61239E733A25750C1A9649C946197D6CF>.

¹³ BOA, Z. B., Dosya No: 52, Belge No: 57.

¹⁴ BOA, İ. HUS., Dosya No: 122, Belge No: 1322/Ş- 062.

¹⁵ Bursalı Mehmed Tahir Bey, a.g.e., s. 125.

¹⁶ İbnü'l Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri, C. I*, (Haz.Müjgan Cunbur), Ankara, 1999, s. 629 - 631.

¹⁷ İbrahim Alaattin Gövsa, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul, 1933-1935, s.50.

¹⁸ Ömer Faruk Huyugüzel, Abdülhak Hamit'in Hatıraları, *İstanbul Üniversitesi, Türkoloji Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1969, s. 81.

bulunulmuştur: “Ali Ferruh Bey toplumda çok iyi tanınan popüler biridir. ‘Metropolitan’ kulübünün resmi üyesi ve gözde bir misafirdir. Fransızca ve İngilizceyi akıcı şekilde konuşur ve sıklıkla İspanyol olduğu düşünülmektedir. Ancak, eşi ve genç kız kardeşi Amerikan tarzını benimsememektedir, İslami kurallara uymaktadırlar, kendi evleri dışında daima örtülü olma durumu dâhil olmak üzere, Beyaz Saray’daki resmi işlerde bile bir istisna yapmamışlardır.”¹⁹

Ali Ferruh’un eşini gizli biçimde Amerika’ya götürdüğü ²⁰ görüşü bulunmasına rağmen, 8 Temmuz 1900 tarihli New York Times’da, bayan Ferruh’un Birleşik Devletler’e gelmesine izin verilen ilk diplomat eşi olduğu, bu iznin sultan tarafından verilen özel bir lütuf olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca haberde Ali Ferruh’un eşinin doğum yaptığı, doğan erkek çocuğa Mücteba adının verildiği yazılıdır.²¹

Ali Ferruh’un ailesini beraberinde Amerika’ya getirmesi ile aile basının ilgi odağı haline gelmiştir. Bundan dolayı Ali Ferruh evini kent merkezinden daha uzak bir yer olan “Chevy Case”e taşımıştır. Washington halkının ilgisi yüzünden ailesini saklamak zorunda kaldığı ve dışarıya dolaşmaya dahi çıkartmadığı yorumları yapılmıştır.²²

Ali Ferruh ile ilgili Amerikan basınında yer alan övgü yüklü bir değerlendirme Washington Post gazetesinin 5 Nisan 1901 tarihli sayısında mevcuttur. Haberde “Sanmıyoruz ki Birleşik Devletler ile Türkiye’nin diplomatik ilişkiler tarihinin tamamında, Sultan bu ülkeye elçi olarak bu kadar çekici, popüler ve aynı zamanda doğuştan Türk, geleneksel ve iyi yetişmiş bir centilmeni göndermiş olsun.”²³

---

¹⁹ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9803E1D61239E733A25750C1A9649C94619706CF>.

²⁰ Carter V. Findley, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, İstanbul, 1996, s. 237.

²¹ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9E01E6DE1039E733A2575BC0A9619C946197D6CF>.

²² <http://nobee.jefferson.lib.la.us/Vol-127/04-1900/190...>

²³ <http://pqasb.pqarchiver.com/washingtonpost-historical/access/257079672.html?dids=...>

Amerikan basını Ali Ferruh'un özel yaşamına hayli ilgi göstermiş ve hobilerine varıncaya kadar kişisel özelliklerini tanıtmıştır. L'abeille de la Nouvelle Orleans gazetesinde, muhteşem hünerleri, büyük başarıları olan ve de şahsına münhasır bir adam olarak tanımlanmış, iyi fülüt çaldığı, sanatsal fotoğraflar çektiği ve ortalama bir yabancından daha iyi İngilizce konuştuğu yazılmıştır.²⁴

B. MESLEK HAYATI

Ali Ferruh'un Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki siciline göre mesleki kariyeri şöyle devam etmiştir; 1 Ocak 1881'de on altı yaşında olduğu halde otuz beş kuruş maaşla Kozan sancağı tahrirat kalemine girip aynı yılın 13 Nisanında istifa ederek ayrılmış, bundan sonra bir müddet Adana vilayeti mektupçu kaleminde çalışmış ve bu görevinden sonra İstanbul'a gelerek hariciye teşkilatında görev almıştır. 29 Temmuz 1886'dan itibaren Bâb-ı âlî tercüme odasına mülazemet etmiştir. 16 Ocak 1888 tarihinde iki bin kuruş maaşla Paris sefaret-i seniyesi üçüncü kitabetine tayin olmuştur.²⁵

Bir süre sonra 25 Ekim 1890 tarihinde terfi-i rütbe ile Paris sefaret-i ikinci katipliğine atanmıştır.²⁶ Ali Ferruh'un görev yapmış olduğu Paris elçiliğinde üstlerinin takdirini kazandığı hakkındaki mülâhazâttan anlaşılmaktadır. "Derece-i tahsili yerinde mevcut şhadetnâmelerden müstebân olduğu misüllü hüsn-ü ahlâk ve dirâyet ve ehliyet-i mücerribe ve vazâif-i mürettebesinde mesâ'î-i cemîlesi meşhûddur"²⁷ yazılıdır. Almış olduğu rütbe "Saniye sınıf-ı sânisî"dir.²⁸

4 Ağustos 1892 'de Londra sefaret-i ikinci kâtibi Suat Bey ile becayiş yaparak Londra sefaret-i ikinci kâtipliğine nakil olmuştur.²⁹ 6 Aralık 1893'de Bükreş sefaret-i

²⁴ <http://nobee.jefferson.lib.la.us/Vol-125-1899/189...>

²⁵ BOA, DH. SAİD., Dosya No: 22, Belge No: 263.

²⁶ BOA, İ. DH., Dosya No: 1198, Belge No: 93811.

²⁷ BOA, DH. SAİD., Dosya No: 22, Belge No: 263.

²⁸ BOA, DH. SAİD., Dosya No: 22, Belge No: 263.

²⁹ BOA, İ. HR., Dosya No: 339, Belge No: 1310/M- 04.

başkâtipliğine tayin olmuştur.³⁰ Kısa bir süre sonra 5 Ocak 1894’de “kifayet ve ehliyet cihetiyle” Londra sefareti başkâtipliğine atanmıştır.³¹

Ali Ferruh 5 Mart 1895 ’de “ehliyet ve liyâkata mebni ûlâ sınıf-ı sânisî” ne terfi ettirilmiş ve Petersburg müsteşarlığına tayin edilmiştir.³²

Bu görevinden sonra Washington sefaretine 16 Eylül 1897 ’de “orta elçi”* olarak tayin olmuştur.³³ Ali Ferruh meslek hayatı boyunca birçok defa taltif edilmiş, hem Osmanlı devleti, hem de yabancı devletler nezdinde önemli derecede nişanlar ile ödüllendirilmiştir. Almış olduğu terfiler ve nişanlar şunlardır:

- “ 11 Kasım 1888’de Rütbe-i salisiye;
- 16 Ocak 1888’de İran devleti tarafından Şir-i Hurşid nişânı;
- 2 Şubat 1891’de dördüncü rütbeden Mecidi nişân-ı zişânı;
- 24 Eylül 1891’de Fransa devleti tarafından Akademi nişânı;
- 2 Kasım 1891’de üçüncü rütbeden Nişân-ı Âli-i Osmâni ;
- Fransa devleti tarafından beşinci rütbeden Legion d’honneur nişânı”³⁴
- ve Washington sefiri iken tebdilen ikinci rütbeden Nişân-ı Osmâni .³⁵

Ali Ferruh’un sicil kaydı Petersburg’a atanmasından sonra sona ermiştir. Sicil kaydında görüldüğü üzere Ali Ferruh önemli olarak değerlendirilen Avrupa başkentlerinde üçüncü kâtiplikten müsteşarlığa uzanan bir mesleki kariyer izlemiştir. İlk kez sefir (orta elçi) olarak Amerika Birleşik Devletlerine atanacak ve çok önemli görevler üstlenecektir.

³⁰ BOA, İ. HR., Dosya No: 343, Belge No: 1311/Ca -08.

³¹ BOA, İ. HUS., Dosya No: 19, Belge No: 1311/C- 065.

³² BOA, DH. SAİD., Dosya No: 22, Belge No: 263.

* Büyükelçilikden bir önceki diplomatik temsil derecesi. Osmanlı Devleti 1906 yılına kadar ABD ile ortaelçilik düzeyinde diplomatik ilişki kurmuştur.

³³ BOA, Y. A. RES., Dosya No: 88, Belge No: 89.

³⁴ BOA, DH. SAİD., Dosya No: 22, Belge No: 263.

³⁵ BOA, İ. TAL., Dosya No: 133, Belge No: 1315/L-169.

II. OSMANLI – AMERİKAN İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ

XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren ticari ve gayri resmi temaslarla başlayan Osmanlı- Amerikan ilişkileri, gerek Osmanlı ve gerekse de Amerika Birleşik Devletleri'nin iktisadi ve siyasi konumlarına bağlı olarak farklı evrelerle XX. yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir.

İki ülke ilişkilerinde ülkelerin kendi tercihleri etkili olduğu kadar, uluslararası siyasi gelişmeler, değişen güç dengeleri, devlet adamlarının politik tercihleri ve bizzat iki ülkeyi ilgilendiren iktisadi, siyasi, etnik problemler etkili olmuştur.

Çalışmamızda, yaklaşık yüz yıllık resmi ilişkiler süreci sonunda gelinen on dokuzuncu yüzyıl sonunda iki ülke ilişkilerinin, zaman zaman iyileştiği zaman zaman da gergileştiği safhalar ele alınacaktır.

A. II. ABDÜLHAMİT ÖNCESİ OSMANLI-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

“Amerika Birleşik Devletleri'nin milletler topluluğuna oldukça geç sayılabilecek bir zamanda, 1783 yılında, küçük ve uzak bir cemiyet şeklinde katılması; o devir için, Osmanlı Devleti'nin nazarında cihân siyasetinin arka planında yer almış bir hâdiseden başka bir şey olamazdı”³⁶ görüşünden hareketle Osmanlı devleti'nin Avrupa devletlerine kıyasla Amerika Birleşik devletlerine daha az önem verdiğini ve ilişkilerin bu yüzden resmi düzeye daha sonraları ulaşmış olduğunu anlıyoruz. Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa, Asya ve Afrika siyasetine çeşitli nedenler dolayısı ile dâhil olması ilişkilerin de dolaylı olarak başlamasına neden olacaktır.

İki ülke ilişkilerinin başlamasında Amerikalıların ekonomik girişimleri etkili olmuştur. “*Garb Ocakları*” olarak tanımlanan Osmanlı kontrolündeki Kuzey Afrika bölgeleri ile ticari ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Bu ekonomik ilişkiler siyasi

³⁶ Fuad Ezgü, Osmanlı İmparatorluğu - Amerika Birleşik Devletleri İktisadi, Siyasi ve Kültürel Münasebetlerin Kuruluşu ve Gelişmesi (1795 -1908), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1949, s. 23.

hedefleri olan ABD için önem taşımaktaydı.³⁷ Garb Ocakları Osmanlı merkezinden uzakta olmalarından dolayı farklı biçimde yönetiliyor kısmen bağımsız hareket ediyorlardı. “*Dayı*” olarak adlandırılan kişiler bu yönetimin başı idi.

1783’den itibaren Akdeniz’de serbest hareket eden Amerikan ticaret gemilerinin güvenli olarak ticaret yapabilmeleri, korsan saldırılarından korunmaları için Garb Ocakları ile antlaşmaları zorunlu idi. 5 Eylül 1795 tarihinde Cezayir Dayısı Hasan Paşa ile ABD adına Joseph Donaldson arasında antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre ABD Cezayir’e yıllık vergi olarak 12.000 Cezayir altını vergi verecekti.³⁸ ABD Daha sonra Trablusgarb ve Tunus ile de antlaşma yapmak zorunda kaldı.³⁹

Yapılan antlaşmalara rağmen Amerika ile Garb Ocakları arasında ticari antlaşmazlıklar neticesinde çatışmalar çıktı. ABD ile Trablusgarb arasında 1802 – 1805 tarihleri arasındaki savaşı ABD kazandı.⁴⁰ 1815 yılında da Cezayir ile yapılan antlaşma ile ABD artık Cezayir’e vergi vermeyecekti.⁴¹

ABD’nin ticari ilişkiler kurmak amacıyla başlattığı ve sonrasında askeri güç kullanmasına ve Akdeniz ticaretinde önemli bir güç olmasını sağlayan girişimler Garb Ocakları ile sınırlı kalmadı. ABD hammadde ve Pazar kaynağı olarak büyük önem taşıyan Anadolu’ya yöneldi. Osmanlı Devleti ile resmi ilişkiler kurmanın yollarını aradı.

Amerikalı işadamları bu süreçte rol alarak İzmir’de 1811 yılında ilk Amerikan Ticaret Odasını açtılar. Aynı Yıl Wodmes and Offley adlı şirketin temsilcisi Dawid Offley İzmir’de şirketini açarak faaliyete başladı ve resmen olmasa da resmi ilişkiler kuruluncaya kadar Amerikan konsolosluğunu gayri resmi olarak üstlendi.⁴²

³⁷ Nurdan Şafak, **Osmanlı-Amerikan İlişkileri**, İstanbul, 2003, s.10.

³⁸ Çağrı Erhan, **Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, Ankara, 2000, s. 47 - 48.

³⁹ Mine Erol, “Amerika’nın Tunus ile olan ilişkileri (1796 - 1815)” **A.Ü.D.T.C.F. Dergisi**, cilt XXX, Sayı 1-2, Ankara, 1982, s. 117

⁴⁰ Erhan, **a.g.e.**, s. 61.

⁴¹ Mine Erol, “Amerika’nın Cezayir ile olan ilişkileri (1785 - 1816)”, **İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi**, Sayı XXXII, Mart 1979, s. 718-722.

⁴² Uygur Kocabaşoğlu, **Kendi Belgeleriyle Anadolu’daki Amerika**, İstanbul, 2000, s. 10.

Amerikan tacirlerinin ticaretlerinde İzmir limanını bir başlangıç noktası ve merkez olarak seçmeleri rastlantı değildi. XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren İzmir limanı Osmanlı Devleti'nin dışa açılan kapısı olmuştu.⁴³

Cevdet Paşa Osmanlı devletinin Kırım meselesinde, İngiltere ile Fransa arasındaki Amerika nedeniyle çıkan muharebelerden dolayı Rusya'nın bu durumdan faydalandığını ve bu nedenden dolayı Osmanlı Devleti'nin etkilendiği⁴⁴ görüşündedir. Böylelikle Amerikan varlığının ortaya çıkışının, Avrupa siyasetini ve dolaylı olarak da Osmanlı devletini etkilediği görülmektedir.

Amerikan ekonomik varlığının, “bütün Akdeniz havzasına yayılabilmesi ancak, Birleşik Devletlerin: bu denizin doğu, kuzeydoğu ve bütün güney sahillerine sahip bulunan Osmanlı devleti ile dostluk ilişkileri kurması ve bir ticaret mu'âhede ahd etmesi ile mümkün olabilecekti”⁴⁵ Böylece ekonomik nedenlerden dolayı ABD ilişkilerin kurulması için Osmanlı Devleti'ne nazaran daha fazla çaba harcamıştır.⁴⁶

1808'de Osmanlı tebaasından ABD'yi ilk ziyaret eden kişiler Kayserili Mehmet Dayı ile Giritli Mustafa Dayı oldu. Bu kişiler yaklaşık bir yıllık gezilerinin ardından Bâb-ı âlî'ye bir rapor sunarak, ABD'nin İngiltere'den bağımsızlığını kazandıktan sonra, denizcilik alanında çok ilerlediğini, tophane, baruthane ve tersanelerinin son derece gelişmiş olduğunu ve Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişki kurmayı hedeflediğini ifade ettiler.⁴⁷

ABD ile Osmanlı Devleti arasında 1830 yılında ticaret ve seyr-ü sefâin antlaşması imzalanmıştır.⁴⁸ Bu antlaşma ile iki ülke arasındaki ilişkiler resmi düzeye ulaşmış, ABD, Osmanlı Devleti nezdinde ayrıcalıklı bir devlet statüsüne sahip olmuştur. Bundan sonra iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler gelişmeye başlamıştır.

---

⁴³ Erhan, **a.g.e.**, s. 73.

⁴⁴ Ahmed Cevdet Paşa, **Tezahir, 1-12**, (Haz. Cavid Baysun), Ankara, 1986, s. 92.

⁴⁵ Ezgü, **a.g.e.**, s.52.

⁴⁶ Fahir Armaoğlu, **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri**, Ankara, 1991, s. 1.

⁴⁷ Erhan, **a.g.e.**, s.104.

⁴⁸ Ezgü, **a.g.e.**, s.3.

1830 antlaşması ABD'ye "en ziyade müsamahaya mazhar ülke" statüsü vermiş, antlaşmanın 4. maddesi, Amerikan tebaasının Osmanlı Devleti tarafından değil de elçiler tarafından kontrol edileceği, 3. maddesi ise; Amerikan tüccarının Osmanlı tebaasından " her milletten ve dinden" simsar kullanabileceği ile ilgili idi. Bu maddelerle ABD kapütöler imtiyazlar elde ediyordu.⁴⁹

2 Mart 1831'de David Porter İstanbul'a maslahatgüzar olarak atanmıştır.⁵⁰ 1839 yılı başlarında izinle memleketine dönmüş olan Porter, hükûmetiyle yaptığı temaslarda, Birleşik Devletler İstanbul Maslahatgüzarlığının derecesinin yükseltilmesi gerektiğini belirtmiş idi. Amerikan Senatosu da bu mesele ile ilgilendiğinden Porter 3 Mart 1839'da "mükim elçi" payesine terfi ettirilmiştir. Porter İstanbul'a varışında Bâb-ı âlî'ye derecesinin yükseltildiğini tebliğ etmiş, hukuk ve protokol bakımından Avrupa Büyük Devletlerin İstanbul'daki elçileri ile eşit bir duruma girmiştir. Amerikan Elçisi itimadnâmesini 23 Mayıs 1841'de Sultan Abdülmecid'e sunmuştur.⁵¹

Abdülmecid zamanı (1839- 1861) iki memleket arasında siyasi münasebetler bakımından bir gelişme devri olmuş ve bu arada iktisadi münasebetlerde bir artış kaydetmiş bulunmaktadır. 1860 yılı itibarı ile Birleşik Devletler'den Türkiye'ye yapılan ihracat 783.081 Dolar değerindedir, buna karşılık Türkiye'den Amerika'ya yapılan ihracat toplamı 1.379.860 Dolar değerindedir ki 1831 yılından beri büyük bir artış göstermiştir.⁵²

Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ilişkiler 1860'dan sonra yoğunluk kazanmış, ticari nedenlerle başlayan Osmanlı – Amerikan ilişkileri, ABD tarafından siyasi alana nüfuz etmenin anahtarı olarak kullanılmıştır.⁵³ Washington'a Osmanlı elçisi olarak 1867'de Blak Bey tayin edilmiştir.⁵⁴ Böylece iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler orta elçilik düzeyine ulaşmıştır.

⁴⁹ Erdal Açıkse, **Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri**, TTK, Ankara, 2003, s.32.

⁵⁰ Erhan, **a.g.e.**, s. 142.

⁵¹ Ezgü, **a.g.e.**, s. 92.

⁵² Ezgü, **a.g.e.**, s.103.

⁵³ Şafak, **a.g.e.**, s.12.

⁵⁴ **Vakanüvis Ahmet Lütfi Tarihi**, C. XI, (Haz. Münir Aktepe), Ankara, 1984, s.14.

ABD ile Osmanlı Devleti arasında 1862’de yeni bir ticaret ve dostluk antlaşması imzalanmıştır.⁵⁵ Bu antlaşma ile 1830 Antlaşmasıyla Amerikalılara verilmiş ve 1862 Antlaşmasıyla yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuş konularda, 1830 Antlaşmasının hükümlerinin geçerliliğini koruduğu ifade ediliyordu.⁵⁶ Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ekonomik ilişkiler geliştirilmiştir

Bu süreçte iki ülke arasında “Monroe doktrini” olarak adlandırılan siyasetin etkileri vardır. Bu siyasete göre; Amerika, Avrupa işlerine karışmıyor ve Amerika işlerine müdahale istemiyordu. Avrupa ülkeleri ile zaman zaman yaşanan kimi sorunlar yüzünden Amerika gibi güçlenmekte olan bir devlet ile yeni ilişkiler kurmak Osmanlı çıkarlarına uygun düşüyordu.

Osmanlı Devleti 1861 -1865 Amerikan iç savaşında birlik yanlısı bir politika izlemiştir.⁵⁷ Bu yöndeki adımların ilki, 1861 Haziranında atıldı. ABD Dışişleri Bakanı Seward’ın isteği üzerine Âli Paşa, Kuzey’in ambargo uyguladığı Güney limanlarına Osmanlı gemilerinin mal sevkıyatı yapmayacağını bildirdi.⁵⁸ 26 Mart 1862’de Sultan Abdülaziz’in bir iradesi ile, Birleşik Devletler Hükûmetine karşı korsanlık hareketlerinde bulunmak için Güney Konfederasyonu namına Türkiye limanlarına gemi girişi yasaklanmıştır.⁵⁹

Abdülaziz zamanında Türk ordusunun yeni tüfeklerle silahlandırılması için Birleşik Devletlere 600.000 Martini Henry tüfekleri sipariş edilmişti. Birleşik Devletler Cumhurbaşkanı Grant Türkiye için, siparişlerin bir kısmını olsun derhal karşılayabilmek için, Amerikan Ordusunun depolarında ihtiyat olarak bulunan 50.000 yeni Springfield tüfeğinin Osmanlı Devleti’ne satılmasına muvafakat ederek hem âcil bir ihtiyacı süratle sağlamış ve hem de Osmanlı Devleti hazinesine 25.000 İngiliz liralık bir fayda sağlamıştır.⁶⁰

---

⁵⁵ Orhan F. Köprülü, “Tarihte Türk Amerikan Münasebetleri”, **Bellekten**, LI/200 (Ağustos 1987), s.934.

⁵⁶ Erhan, **a.g.e.**, s. 168.

⁵⁷ Akdes Nimet Kurat, **Türk – Amerikan münasebetlerine Kısa Bir Bakış**, Ankara, 1959, s.30 -31

⁵⁸ Erhan, **a.g.e.**, s. 253.

⁵⁹ Ezgü, **a.g.e.**, s. 106.

⁶⁰ Ezgü, **a.g.e.**, s. 109.

Abdülaziz zamanında Türk- Amerikan ticareti fazla bir artış kaydetmemiş buna karşın 1861- 1876 yılları arasında Osmanlı Devleti ile ABD arasında dostluk münasebetleri ve siyasi temaslar gelişmeye devam etmiştir.

B. II. ABDÜLHAMİT DEVRİ OSMANLI –ABD İLİŞKİLERİ

II. Abdülhamit devrinde Osmanlı-Amerikan ilişkileri ilerleme kaydetmiştir. Özellikle “imtiyazlar çerçevesinde ABD ile ilişkiler ticaret boyutunda gelişmiştir”⁶¹ Yaklaşık otuz üç yıl süren saltanat döneminde Abdülhamit oldukça hassas dengeleri gözetmek durumunda kalmıştı. Bu süreçte Avrupa güçleri ile kıyaslandığında Amerika ikinci derece öneme hâiz idi.

İki ülke arasındaki ekonomik gelişmelerle birlikte uluslararası güç dengeleri açısından II. Abdülhamit, “ABD’nin İstanbul’da büyükelçilik açma talebini yerine getirmeyerek, bu ülkenin büyük devletler arasına girebilme çabalarını engellemeye çalışmıştır”.⁶² Özellikle XIX. yüzyılın son yıllarında yoğunlaşan, ABD’nin bu istekleri belirli bir ekonomik gelişmenin sonucunda ortaya çıkan siyasi hedeflerle açıklanabilir. ABD bu süreçte emperyalist bir güç olma yolundadır ve ilk iş olarak güneyindeki İspanyol topraklarına yayılmayı hedeflemiştir ve İspanya ile savaş çıkarmıştır. II. Abdülhamit bu yayılcı güçle ekonomik ve askeri ilişkiler kurmakla beraber siyasi açıdan tehlikelerin farkındadır. Bunların başında, ABD’nin Osmanlı Devleti vatandaşı Ermenilere duyduğu ilgi geliyordu.

“XIX. yüzyıl sonları dünyada Avrupa egemenliğinin yayılma dönemi”⁶³ olmakla beraber Amerika Birleşik Devletlerinin de iç ekonomik nedenlerden dolayı sınırlarının ötesinde genişlemeye başladığı dönemdir.⁶⁴ Amerikalılar bu dönemde Osmanlı Devleti ile ilişkileri geliştirerek Akdeniz çevresinde ekonomik nüfuz sağlamaya, misyoner faaliyetleri ile dini bağlar vasıtasıyla Hıristiyan topluluklar üzerinde hâkimiyet sağlamaya çalışmışlardır. “ABD için Osmanlı topraklarındaki

⁶¹ Orhan Koloğlu, *Abdülhamit Gerçeği*, İstanbul, 2005, s. 200.

⁶² Vahdettin Engin, *Abdülhamit ve Dış Politika*, İstanbul, 2005, s. 27.

⁶³ François Georgeon, *Sultan Abdülhamit*, İstanbul, 2006, s. 271.

⁶⁴ Oral Sander, *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918’e*, Ankara, 1999, s. 143.

Amerikan eğitim kurumları ve misyonerlik meselesi, ekonomik faaliyetlerin üstünde öneme sahiptir.”⁶⁵

ABD Ortadoğu’da siyasi güç sağlayabilmek için misyoner faaliyetlerini desteklemiştir. ABD’li misyonerler bu dönemde en kolay Ermeniler üzerinde etki sağlamışlar ve Gregoryen Ermenilerin bir kısmı zamanla Protestan mezhebine geçmiş ve ABD vatandaşlığına kabul edilmişlerdir. Bunlar Amerikan kontrolü altında Osmanlı Devleti’ne karşı harekete geçecekler ve iki ülke arasında önemli sorunlara yol açacaklardır.

ABD ile Osmanlı Devleti arasında yaşanan gerginliklerde ABD güç unsurunu ön plana çıkarmaya çalışacak ve Osmanlı karasularına savaş gemisi yollamayı bir politika argümanı olarak kullanacaktır.

II. Abdülhamit devri, devletin Avrupa devletleri baskısı altına alındığı bir devirdir. Bu sebepten dolayı Abdülhamit savunma ihtiyaçlarının giderilmesine önem vermiş ve ordunun modernizasyonunu sağlamaya çalışmıştır. Bu çerçevede ABD ile silah ticaretinde gelişme yaşanmış ve Amerikan şirketleri ile birçok kez antlaşmalar yapılmıştır. “Satın alınan silahların büyük bölümü Martini-Henry tüfekleridir. Satış yapan ABD şirketleri; Providence Tool, Winchester, Repeating ve Union Metalic Cartridge’dir”.⁶⁶

II. Abdülhamit zamanı Türk- Amerikan ticaretinin genel durumuna bakıldığında:

1878 yılında Türkiye’den Birleşik Devletlere yapılan ihracat toplamı 2.108.810 Dolar değerindedir. Aynı yılda Birleşik Devletler’den Türkiye’ye yapılan ithalat toplamı 1.017.099 Dolar değerindedir. 1908 yılında Birleşik Devletlere yapılan Türk ihracatı 10.795.000 Dolar, Birleşik Devletler’den Türkiye’ye yapılan ithalat 1.969.860 Dolar değerindedir. Böylelikle II. Abdülhamit zamanında Osmanlı

---

⁶⁵ Şafak, a.g.e., s. 20.

⁶⁶ Şafak, a.g.e., s.138.

Devleti ile ABD arasındaki ticaret hacminin büyük bir farkla Türkiye lehinde gelişmekte devam etmiş olduğu görülüyor.⁶⁷

Amerika Birleşik Devletleri ile gelişen ilişkiler paralelinde 1882 yılında İstanbul'daki mükim Amerikan Elçiliği'nin statüsü "fevkalâde murahhas orta elçiliğe" yükseltilmiştir.⁶⁸ İki ülke ilişkilerinde göze çarpan ekonomik gelişme yanında Osmanlı ülkesinden Amerika'ya göçmüş vatandaşlar ve basın faaliyetlerinin ilişkileri etkilediği bir gerçektir. Özellikle Suriye ve Lübnan'dan Amerika'ya önemli miktarda göç olmuştur. Bu 1860- 1900 döneminde yaklaşık 120.000 civarındadır.⁶⁹ Bu göçler neticesinde ABD' de ve Güney Amerika'da Osmanlı kökenli bir azınlık oluşmuştur. Bu durum aynı zamanda Osmanlı Devleti açısından önemli oranda bir nüfus kaybı demektir. Bundan dolayı ABD'deki Osmanlı Devleti temsilcileri bu göç meselesini ciddiyle ele almaya başlamışlardır.

ABD'deki Arap kökenli nüfus içinde bir kısım Arap Milliyetçisi Osmanlı Devleti karşıtı basın faaliyetlerine girişmiştir. Özellikle Hıristiyan Araplar üzerinde nüfuz sağlamaya yönelik bu faaliyetler II. Abdülhamit tarafından dikkatle izlenmiş EL- Kevkeb, El Ayyam gibi ABD'de yayın yapan gazetelerin sahiplerinin çalışmaları engellenmeye çalışılmış ve bu kişilerin Osmanlı topraklarına etki etmeleri engellenmeye çalışılmıştır.

II. Abdülhamit dönemi Osmanlı- ABD ilişkilerini etkileyen bir diğer önemli etken de Filistin'e Yahudi göçü meselesidir. Bu konu 1880'li yıllarda iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli bir başlık haline gelmiştir.⁷⁰ ABD'nin büyük bir devlet olarak hareket etme refleksinin yanında barındırdığı Yahudi nüfus bu politikayı etkiliyordu. ABD'deki Yahudi nüfus Amerikan Hükümeti üzerinde etki sağlayabilecek bir güce sahipti.

Amerikan vatandaşı Yahudilerin Osmanlı topraklarına göç etmesinin sakıncalara neden olması Osmanlı Devleti'ni tedbirler almaya yöneltecek ve

---

⁶⁷ Ezgü, **a.g.e.**, s.125.

⁶⁸ BOA, **İ. HR.**, Dosya No: 287, Belge No: 17923.

⁶⁹ Adil Baktıaya, **Osmanlı Suriyesi'nde Arapçılığın Doğuşu**, İstanbul, 2009, s.36.

⁷⁰ Erhan, **a.g.e.**, s. 340.

Yahudilerin Osmanlı topraklarına girişi yasaklanacaktır. Yükselen Siyonizm ve dünyanın birçok bölgesinden Filistin'e yapılan göçler II. Abdülhamit'i bu konuda önlemler almaya sevkedecektir. Fakat ABD'deki Yahudi lobisinin bu dönemde tüm imkânlarını seferber ederek Osmanlı Devleti'nin sıkıntılı dönemlerinde tavizler kopartma peşine düşecektir. Özellikle Yahudi kökenli ABD İstanbul Elçisi Oscar Straus döneminde Yahudilerin belirli bir süre Filistin topraklarına ziyaret amacıyla girişlerine izin verilmesi sağlanacaktır.⁷¹

Osmanlı Devleti ile ABD arasında bu dönemde yaşanan bir diğeri gelişme de ABD- İspanya savaşı neticesinde ABD'nin egemenliğine giren İspanyol sömürgesi Filipinler ile ilgilidir. ABD işgal sonrası buradaki Müslüman nüfusun direnişii ile karşılaşmış ve bu direnişten kurtulmak için II. Abdülhamit'in Halifelik nüfuzundan yararlanmak istemiştir. Bu amaçla 1899 yılında Elçi Straus vasıtasıyla Sultan ile temas sağlanmıştır. II. Abdülhamit Filipinli *Sulu Müslümanları*'na telgraf yollayarak ABD işgaline direnmemelerini istemiş ve neticede Sulu'lar direnişten vazgeçmiştir.⁷²

---

⁷¹ Erhan, **a.g.e.**, s. 353.

⁷² Yasemin Diril, **Osmanlı'dan Günümüze İç Siyaseti Yönlendiren Yabancı Eller, ABD Elçisi Oscar Solomon Straus'un Elçilik Yılları 1887 - 1910**, İstanbul, 2006, s. 91.

III. ALİ FERRUH BEY'İN WASHINGTON ELÇİLİĞİ (1898 -1901)

II. Abdülhamit döneminde hem iç hem de dış sorunlarda artış yaşanmıştır. Ermeni sorunu, tazminat meselesi, gibi sorunlar bizzat Osmanlı-Amerikan ilişkilerini etkileyen sorunlardır. Ali Ferruh böylesine hassas bir dönemde titizlikle hazırlanmış, ayrıntılı raporlar ile yaşanan gelişmeleri zamanında hükümete bildirmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Ali Ferruh'un hükümetle yazışmaları olduğu gibi bizzat padişah ile gizli haberleşmesi de mevcuttur. Bu haberleşmenin tahlili birçok meseleyi aydınlatmıştır.

Ali Ferruh'un Amerika'daki elçilik süresinde gerek Amerikan basınında ve gerek Amerikan resmi makamları nezdinde önemli bir figür olduğu ortaya çıkmıştır. Ali Ferruh II. Abdülhamit dönemi Osmanlı bürokrasisinin nitelikli bir mensubu olmakla beraber çalkantılı siyasi atmosferin etkilerini de taşımaktadır. Babası Reşad Paşa'nın Yeni Osmanlılar hareketinin kurucularından olması, Ali Ferruh'un doğrudan ve dolaylı olarak bu hareket ile bağları, bu devrin Osmanlı bürokrasisi içindeki paradoksal yapıyı ortaya koymaktadır.

A. ALİ FERRUH'UN GÖREVE BAŞLAMASI

1. Göreve Atanması

Amerika'da 1896'dan itibaren görev yapan Osmanlı elçisi Mustafa Bey'in hastalığından ötürü memuriyeti ile meşgul olamayacağı ve Türkiye'ye dönüşünün sağlığı için uygun görülmesinde dolayı padişaha Londra sefaret müsteşarı Rıfat Bey'in tayini arz edilmiş, fakat padişah bu teklifi kabul etmeyerek ⁷³ Ali Ferruh Bey'i "fevkâlâde murahhas ve orta elçi" sıfatıyla 15 Eylül 1897'de Amerika Birleşik Devletleri'ne tayin etmiştir.⁷⁴ Amerika'nın uzaklığı dolayısı ile maaş ve tahsisatı arttırılmıştır.⁷⁵

⁷³ Ezgü, a.g.e., s.121.

⁷⁴ BOA, Y. A. RES., Dosya No: 88, Belge No: 89.

⁷⁵ BOA, İ. HR., Dosya No: 356, Belge No: 1315/Ca-14.

İlk kez sefir olarak görevlendirilmekle beraber büyük Avrupa ülkelerine nazaran Amerika Birleşik Devletleri o devirde ikinci derece öneme sahip bir konumda değerlendiriliyordu. II. Abdülhamit Jön Türkler ile ailevi bağları olan bu parlak diplomatı Avrupa'dan uzaklaştırıp kritik bir sürecin yaşandığı Amerika'da değerlendirmek istemiştir.

Ali Ferruh'un Washington'a elçi olarak atanması Amerikan basınında da yakından takip edilmiştir. 12 Ekim 1897 tarihli New York Times gazetesi "Yeni Türk elçi" başlıklı yazıda Ali Ferruh hakkında kısa bilgilerle "Yeni elçinin Paris'te beş yıl eğitim gördüğü ve son iki yıldır da Osmanlı Devleti'nin Londra Elçiliğinde görev yaptığını"⁷⁶ belirtmiştir.

4 Aralık 1897'de Amerikan hükümeti Türkiye'nin yeni elçisini resmen kabul ettiğini İstanbul'daki Amerika elçisi Angell vasıtasıyla basına ve hükümete bildirmiştir.⁷⁷ Ali Ferruh görev yeri Washington'a göreve atanmasından yaklaşık altı ay sonra ulaşmıştır. 5 Mart 1898 tarihli gazetelerde "Ali Ferruh Bey'in Washington'a vardığı" yazılıdır.⁷⁸

Ali Ferruh 25 Mart 1898'de memuriyete başladığını bildirmiş⁷⁹ ardından 4 Mayıs 1898 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Mc Kinley'e güven mektubunu sunarak resmen görevine başlamıştır.⁸⁰

2. ABD Başkanı Tarafından Kabul Edilmesi

Ali Ferruh'un ABD Başkanı Mc Kinley tarafından 4 Mayıs 1898'de resmen kabul edilişi Amerikan basınında dikkat çeken bir olay olmuştur. Basın yeni elçinin kabul törenini detaylı biçimde incelemiştir. Ali Ferruh'un Dışişlerine gönderdiği rapordaki ismi belirtilmemiş bir gazete küpüründe "Dostâne ve şa'ş'a alı seremoni"

⁷⁶ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9F03E4DA133DE333A25751C1A9669D94669ED7CF>

⁷⁷ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9B06E6DE1638E433A25757CDA9649D9469ED7CF>

⁷⁸ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9D06E7D81638E433A25756C0A9659C94699ED7CF>

⁷⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 34.

⁸⁰ BOA, HR. SYS., Dosya No: 70, Belge No: 6.

başlığıyla verilen haberde, her zamanki protokol kurallarının aksine Türk elçi için özel düzenlemeler ile resmi kabulün Beyaz Saray'ın mavi salonunda saat 11'de yapıldığını, elçinin mücevherlerle süslü şık bir tören elbisesi giymiş olduğu yazılmıştır.⁸¹

Amerikan basınında yer aldığı biçimiyle, Ali Ferruh Mc Kinley'e güven mektubunu sunarak, padişahın iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da güçlendirilmesi arzusunda olduğunu, kendisinin de selefi gibi uyumlu ve başarılı olma ümidini taşıdığını ve Amerikan halkı ile ekselansları başkana samimi dileklerini ve memnuniyetini sunmuş, Amerikan Başkanı Mc Kinley ise cevaben, Sultan'ın güven mektubunu memnuniyetle kabul ettiğini, iki ülke ilişkileri açısından telaffuz edilen temennilere katıldığını ifade ederek ortaklık ilişkilerini geliştirmeyi teklif etmiş ve kişisel iyi dileklerinin padişaha iletilmesini istemiştir.⁸²

Ali Ferruh Başkan ile görüşmesini padişaha şu şekilde anlatmıştır: “Bugün Reis-i Cumhûr tarafından resm-i mutâd ile kabul edildim. İrâd eylediğim nutka cevâbında mister Mc Kinley zât-ı şevket simât-ı hazret-i velîni'met-i âzîmi hükümet-i hilâfetpenâhî hakkında hissiyât-ı hâlise-i senâheride bulundu. İstihracı üzerine sıhhat ve âfiyet- i cenâb-ı zıllullâhi'nin hamdolsun ber kemâl bulunduğunu beyân eyledim. Tezâyü'd-ü ömr-ü şevket-i şehriyâriyi ve memâlik- i şehinşâhi'nin bekâ-yı sa'âdetini temenni eylediğinin hâkpây-ı mülükâne'ye kemâl-i mu'azzam ile arz ve îsâlini bendenizden ricâ etti. Mülâkat fevkalâde samimi idi...”⁸³

B. AMERİKA ERMENİLERİNİN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH'UN GİRİŞİMLERİ

1. Ermeni Sorunun Genel Durumu

Ali Ferruh'un Amerika'ya elçi olarak tayin edildiği tarihlerde, Ermeni sorunu Osmanlı İmparatorluğunun hem iç güvenliği hem de dış siyasetini etkileyen önemli

⁸¹ BOA, HR. SYS., Dosya No: 70, Belge No: 6.

⁸² BOA, HR. SYS., Dosya No: 70, Belge No: 6.

⁸³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 36.

faktörlerden biri idi. XIX. yüzyıl başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nde başlayan modernleşme hareketleri Ermeni toplumunun da farklı fikir ve akımların etkisi altına girmesine sebep olmuştur. Ermenilerin Avrupa devletleri ile ilişkileri onların “başlıca Avrupa merkezlerinde ve Amerika’da uygarlığın ürünlerinden yararlanmalarına”⁸⁴ vasıta olmuştur.

Ermeniler Batı etkisi altında yıkıcı faaliyetlere başladılar. Osmanlı Hükümetine karşı koyma fikri gelişmeye başladı. Okullarda, kiliselerde talebeyle halka kapalı sözler ile Ermeni Krallığının canlandırılması fikri aşılandı. Rumeli'nin Osmanlı Devleti'nden ayrılması, Ermeni asilerin Avrupa devletlerince müsamaha edilmesi Ermenileri cesaretlendirdi. Anadolu Ermenileri Berlin Konferansı'nın kendilerine vaat ettiği ıslahatı istemek için devletlere mektuplar gönderirken içlerinden memleketlerinden kaçarak Avrupa'nın başlıca şehirleri Londra, Viyana ile Rusya ve İran'a sığınmış olanlar propaganda komiteleri halinde kuruluşlar meydana getirdiler. Beyannâmeler yayınlayarak Avrupa'dan, Ermenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesini istediler.⁸⁵

2. Misyoner Faaliyetleri ve Ermeni Komiteleri

Ermeniler üzerinde artan uluslar arası etkiler ile birlikte Amerikan misyoner faaliyetleri de oluşmaya başlamıştır. “ABFCM ya da BOARD olarak kısaltılan American Board of Commissioners for Foreign Missions örgütü Amerika Birleşik Devletleri'ndeki misyoner örgütlerinin en kıdemlisidir”.⁸⁶

ABD'nin Ön Asya'daki emperyalist politikaları için bir vasıta teşkil eden misyoner faaliyetleri XIX. yüzyılın ortalarından itibaren, Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok önemli kentinde, özellikle Anadolu'da Ermenilerin yoğun yaşadığı bölgelerde gelişti.

---

⁸⁴ Esat Uras, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, İstanbul, 1987, s. 191.

⁸⁵ Uras, **a.g.e.**, s.270.

⁸⁶ Uygur Kocabaşoğlu, **Anadolu'daki Amerika “Kendi Belgeleriyle 19. yy.’da Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları**, Ankara, 2000, s. 15.

“Osmanlı Devleti’nde Protestanlaştırılmaya en müsâit topluluğun Ermeniler olduğu”⁸⁷ fikrinden hareketle misyonerler Türkiye’yi misyon bölgelerine ayırmış, Anadolu’nun batı, doğu ve orta bölgelerinde Ermeniler üzerinde çalışmalara başlamışlardır.

ABFCM Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde propaganda faaliyetlerine yönelmiştir. Bununla birlikte misyonerlerin gittiği her bölgede Hristiyan halkta sesler yükselmeye, tepkiler artmaya başlamıştır.⁸⁸

Protestanlık mezhebini kabul eden Ermenilerin yanında Katolik ve Gregoryen Ermeniler de bu durumdan rahatsız olacak ve durumu Bâb-ı âlî’ye şikayet dahi edeceklerdir.⁸⁹

Avrupa devletlerinin himâyesi ve misyoner faaliyetleri neticesinde “1885 yılına doğru ilk olarak Avrupa’da bir Ermeni hareketinden söz edildi. Fransa, İngiltere, Avusturya ve Amerika’ya dağılmış olan Ermeniler, bir ortak hareket için birleştiler: Milli Komiteler kuruldu, milli isteklerin elde edilmesi için, Fransızca, İngilizce gazeteler çıkarıldı”.⁹⁰

İsviçre’nin Cenevre kentinde 1887’de “Hınçak” partisi⁹¹ ardından birçok Ermeni Hareketinin birleşmesi ile 1890’da “Taşnaksutyun” Ermeni ihtilalci federasyonu kurulmuştur.⁹²

3. Amerika Ermeni Komitelerinin Faaliyetleri

Ali Ferruh görevi boyunca Amerika’daki Ermeni komitelerini, bunlara bağlı kuruluşlar ve Ermeni lobilerinin faaliyetlerini düzenli raporlar şeklinde doğrudan padişah II. Abdülhamit’e iletmiştir. Aynı zamanda basının Amerikan kamuoyu üzerindeki önemi doğrultusunda büyük gazete sahipleri ile dostluklar kurmuştur.

⁸⁷ Tahsin Fendoğlu, “ ABD’nin Misyonerleri ve Osmanlı Devleti”, **Türkler**, C.XIV, s.190.

⁸⁸ Erdal Açıkses, “Osmanlı Devleti’ndeki Misyonerlik Faaliyetleri ile İlgili Bir Değerlendirme (İki Merkezden Örnekler)” **Osmanlı**, C. II, s. 195.

⁸⁹ Açıkses, **a.g.m.**, s. 196.

⁹⁰ Uras, **a.g.e.**, s. 427 – 428.

⁹¹ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, İstanbul, 2006, s. 190.

⁹² Gürün, **a.g.e.**, s. 191- 192.

Eldeki belgelerden Washington Post gazetesinin bu gazetelerden olduğu anlaşılmaktadır. Ali Ferruh basınla ile iyi ilişkiler kurarak kamuoyu üzerindeki Türkiye aleyhtarını havayı yıkmaya çalışmıştır.

Ali Ferruh Hükümetten almış olduğu emirler doğrultusunda Amerika'daki Ermenilerin faaliyetlerini izlemeye almış ve Amerika'daki Osmanlı konsoloslarına da Ermenilerin izlenmesi talimatını vermiştir.

Ali Ferruh'un ilk göndermiş olduğu raporlarda Osmanlı Devleti'nden firar etmiş Ermenilerin diğer Avrupa ülkelerindeki Ermeniler ile irtibatlı olarak faaliyet gösterdikleri görülüyor. 18 Nisan 1898 tarihli raporda, Amerika'daki Osmanlı konsoloslarından alınan bilgilere dayalı olarak "Londra Ermeni komitesinden iki kişi ve Adana ahalisinden olup ülkeden firâr eden Bogos Aramyan ve yine firârilere Mersin veya Adanalı Karabet Narokyan adında toplam dört Ermeni ihtilalcinin İngiliz pasaportlarıyla ve bazı İngiliz kadınların eşliğinde Paris, Viyana, Bükreş yoluyla Romanya ve bilahare Varna'ya vardıkları kişilerin eşyaları arasında silahlar..."⁹³

Aynı belgede Ermeni komitelerinin Anadolu Ermenileri üzerinde etki kurmaya çalıştıkları ve isyan çıkartmak için gizlice adamlar yolladıkları ortaya çıkmıştır. "Artin ve Ardaş isminde eşkâli tespit edilemeyen iki Ermeni'nin Paris komitesi mensuplarıyla birlikte bir İngiliz ticaret vapuruyla Çanakkale boğazından geçerek Trabzon dâhilindeki Rize'de gizli tahrik faaliyetlerinde bulunmak üzere, Tiflis'e ve oradan Hakkari'ye gidecekleri haber alınmıştır."⁹⁴

18 Mayıs 1898 tarihli belgede " New York Ermeni komitesine mensup Halepliyan ve Manok Asadur nam Ermeniler Londra ve Varna tarihiyle iki hafta mukaddem Samsun'a gitmek üzere New York'dan hareket ettikleri ve Manuk'un sarı çantasının içinde beş adet tabanca olduğu"⁹⁵ yazılıdır.

⁹³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 42.

⁹⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 42.

⁹⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 54.

New York Ermeni Komitesi'nin Anadolu'da fesat çıkarmak amacıyla silah nakliyatı yapmakta olduğu ve imparatorluğun problemlili diğeri bölgeleriyle de irtibatlı olduğu görülüyor. Ali Ferruh 20 Haziran 1898 tarihli telgrafta, New York'dan hareket eden transatlantik kumpanyası vapuruyla Argayan tarafından bir sandıkda on dokuz revolver ve hayli fişek gönderildiği ve bunların Üsküp'de Binof isminde birine gideceğini ve Makedonya'da ihtilâl çıkarsa Ermenilerin Anadolu'da isyan etmeleri için New York Ermeni komitesinden Memalik-i Osmaniye'ye yaftalar gönderileceğini⁹⁶ haber vermiş bir hafta sonra gönderdiği telgrafta da New York Ermeni komitesinin İstanbul'daki irtibat kurduğu kişileri bildirmiştir.⁹⁷

Ermeni komitesinin silah sevkiyatı için özellikle güney liman kentlerini tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Adana, Mersin ve İskenderun kentleri Ermeni nüfusun fazla olduğu kentler idi. 23 Temmuz 1898 tarihli telgrafta, Amerika Ermeni komitesi tarafından Fransa vapuruyla bıyığı matruş otuz beş yaşlarında Adanalı Bulguryan Vartan'ın dinamit, fişek ve silahlar ile Mersine gönderildiği,⁹⁸ ve Ermeni komitesinin İskenderun Ermenileri ile irtibatta olduğu anlaşılıyor.

Ali Ferruh tahkikat sonucunda Amerika'daki Ermeni fesâd faaliyetlerinin Nişan Karabetyan adındaki Hınçakist tarafından yönlendirildiğini, bu kişilerin faaliyetlerini izlediğini ancak çok gizli hareket ettiklerini, Nişanyan'ın Atina komitesi kâtibi Bernard ile ilişki halinde olduğunu tespit etmiştir.⁹⁹

Ali Ferruh'un tespit ettiği bir diğeri faaliyet de zamanında Osmanlı topraklarında suç işlemiş olan Ermenilerin komite mensubu olarak tekrar Osmanlı topraklarına döndüğü ve bunlara yabancı ülkelerin pasaport temin ettiğidir. 5 Ağustos 1898 tarihli telgrafta Osmanlı Bankası saldırısına katılmış olan Ermenilere yataklık etmiş olan uzun boy, siyah sakallı, gözlüklü Adanalı Topalyan Toros'un Kanada pasaportu Marsilya yolu ve papaz kıyafetiyle İstanbul'a geleceğini bildirmiştir.¹⁰⁰

---

⁹⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 67.

⁹⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 73.

⁹⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 78.

⁹⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 53.

¹⁰⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 81.

Aynı belgede Ermeni ihtilalcilerinin sahte pasaportlar çıkarmak için Avrupa Devletlerinden ve misyonerlerden destek aldıkları anlaşılmaktadır. Sivas ve Merzifon'da isyan tertiplemek için İstanbullu fedai Bogos Balcıyan'ın '*Berey Valyo*' adlı sahte pasaportla '*Vehlet Har*' adlı misyoner kadınla birlikte İstanbul'a gireceğini bildirmiştir.¹⁰¹

Ali Ferruh'un Amerika Ermeni komitesi ile ilgili bir diğer tespiti de Ermeni kiliselerinin komite faaliyetlerine yataklık yaptığıdır. 27 Mayıs 1898 tarihli telgrafında New York Ermeni kilisesinde yakında yapılacak âyin- i ruhânide komite üyelerinden Kireçyan ve rahip Hayk tarafından nutuklar edileceği¹⁰² bizzat New York'a gönderilen hafîye memuru vasıtasıyla öğrenilmiştir.

Ali Ferruh Ermeni komiteleri ile ilgili bilgilere büyük zahmet ve masraflarla ulaştığını belirterek tahkikatların akıbeti hususunda bilgilendirilmek istemiş¹⁰³ hatta bir defasında hükümeti bilgilendirmiş olmasına rağmen gerekli önlemlerin alınmamış olmasından dolayı hariciye teşkilatı ile sorun yaşamıştır. 11 Ağustos 1898 tarihli belgede yetkili makamları eleştirmektedir. "İzmir'e gireceğini hâriciyyeye iş'âr eylediğim ihtilâlcî Nişan Romanya pasaportuyla Edirne ve Dersaadet târikiyle yakında Merzifon'a girecektir. Bunca gayret ve masrafla istihsâl olunan ma'lûmâtların böylece ihmâl edilmiş olması şâyân-ı teessüfdür..."¹⁰⁴

Ali Ferruh sekiz gün sonra gönderdiği telgrafında elde ettiği bilgilerin doğruluğunu ispatlayarak "Nişan'ın el'ân İzmirde bulunduğu bura komitesinde okunup muhbirimiz tarafından görülen mektubunda müstebândır" demiştir.¹⁰⁵

4. II. Wilhelm'in İstanbul Ziyareti ve Ermeni Komiteleri

II. Abdülhamit devri dış politika da Almanya ile ilişkiler önemli yer tutar. Prusya döneminde başlayan Osmanlı-Almanya yakınlaşması özellikle II. Abdülhamit

¹⁰¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 81.

¹⁰² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 59.

¹⁰³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 75.

¹⁰⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 85.

¹⁰⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 87.

döneminde daha da artmıştır.¹⁰⁶ Almanya'nın emperyalist genişleme isteği, İngiltere, Fransa ve Rusya baskısı altındaki Osmanlı Devleti için yeni bir dış politika alternatifi olmuştur. Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurmak Almanya tarafından da istenmiştir. Bunun sonucunda Alman nüfuzu daha çok Osmanlı İmparatorluğunda yoğunlaşmaya başlayacaktır.¹⁰⁷ Alman imparatoru II. Wilhelm 1889'da Osmanlı İmparatorluğunu ilk kez ziyaret etmiştir.¹⁰⁸

1878 Berlin Antlaşmasından sonra Doğu Anadolu ve Çukurova bölgesinde Ermeni Milliyetçiliği harekete geçmişti. İngiltere, Fransa ve Rusya Doğu Anadolu ve Makedonya bölgesinde kendi nüfuzlarını yerleştirmek amacıyla ıslahat taraftarlığı yapıyorlardı. Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğunda sempati kazanmasının nedenlerinden biri de Ermenilerin oturduğu bölgelerde ıslahat konusunda Osmanlı yönetimine karşı daha ılımlı ve hoşgörülü bir politika izlemesiydi. "Almanya Bismarck döneminde bile Osmanlı İmparatorluğunda İngiltere, Fransa ve Rusya'nın uluslararası bir sorun haline getirdiği adli ve idari ıslahat konusuna aktif olarak karışmadı."¹⁰⁹

Almanya bir yandan Osmanlı Devleti'nin elinde kalan toprakların muhafazasını desteklemeyi diğer yandan da günün birinde çıkabilecek muhtemel bir Alman-Rus savaşında iadesini hesaba katmaktaydı.¹¹⁰

Almanya'nın Ermeni meselesinde, Osmanlı Devletine bu yakın tutumu Ermeni kışkırtmasına karşı olduğu anlamına geliyordu.¹¹¹ Bu durum hem Ermeni komiteleri hem de onları destekleyen devletler nezdinde olumsuz bulunmuştur. 1898'de II. Wilhelm İstanbul sonrasında Şam ve Kudüs'ü ziyaret etmiş ve bu ziyarette kendisini " Müslümanların hamisi ilan etmiştir."¹¹²

Bu seyahat Amerika'daki Ermeni komitelerini de harekete geçirmiştir. Aynı zamanda Amerikan basını da konuya ilgi göstermiştir. Ali Ferruh 27 Mart 1899

¹⁰⁶ Muzaffer Tepekaya, " Osmanlı-Alman İlişkileri (1870 -1914)", **Türkler**, C. XIII, s. 40.

¹⁰⁷ İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu**, İstanbul, 1983, s.16.

¹⁰⁸ Bayram Soy, "II. Wilhelm, Welt Politik ve II. Abdülhamit", **Türkler**, C. XIII, s.28.

¹⁰⁹ Ortaylı, **a.g.e.**, s. 118.

¹¹⁰ Mustafa Gencer, "Osmanlı-Alman Münasebetleri Çerçevesinde 'Şark Meselesi' " **Türkler**, C.XIII, s.38

¹¹¹ Yılmaz Öztuna, **II. Abdülhamit Zamânı ve Şahsiyeti**, İstanbul, 2008, s. 74.

¹¹² Soy, **a.g.m.**, s. 31.

tarihli raporunda Almanya İmparatoru II. Wilhelm aleyhinde Amerikan basınının şiddetli eleştiriler yazdığını ve bunların hakaret boyutuna ulaştığını ifade ediyor. Washington Post gazetesindeki yazıda “...haşmetlü imparator hazretlerinin şahsı aleyhinde ağza alınmayacak sûrette bendler yazmakta ve husûsuyla müşârün ileyh hazretlerinin Kudüs-ü şerif’e güya Hazret-i İsa’yı mı takliden ‘Acaip! bir eşek bir eşeğe biner mi imiş!’ gibi imparator hakkında kullandığı tabirlerin en hafifidir...”¹¹³ Bir diğer Amerikan gazetesi New York Herald da bu geziyi “*Kayzer’in yeni haçlı seferi*”¹¹⁴ olarak yorumlamıştır.

Ali Ferruh, Alman İmparatorunun seyahati esnasında Amerikan Ermenilerinin olay çıkarmayı tasarladığını haber almış ve durumu saraya bildirmiştir. 7 Ekim 1898 tarihli telgrafta, Almanya İmparatorunun Osmanlı İmparatorluğu’nu ziyareti esnasında hadise çıkarılmasına New York Ermeni komitesince karar verildiği ve bu konuda bütün Ermeni komitelerine talimat verildiği bilgisini almış,¹¹⁵ ve yaptığı araştırma sonucu Ermeni komitesinin İstanbul’a kimi göndereceği ve nasıl bir olay çıkaracağını 12 Ekim 1898 tarihli telgrafında açıklamıştır. Telgrafa göre, New York komitesi kurucularından anarşist Kurbaş oğlu Minas İmparatorun İstanbul’a vardığı gün veya bir gün sonra papaz kıyafetinde İstanbul’a girecek ve Alman İmparatoru’nun dikkatini çekmek için güzergâhında kumbara atacağı haber alınmıştır.¹¹⁶

Alman İmparatorunun seyahati esnasında bir hadise çıkmamış fakat bu seyahat Avrupa ve Amerika basınında geniş biçimde yer almış, tartışılmış, değişik yorumlara neden olduğu gibi sonuçlar meydana getirmiştir.

Bir Amerikan gazetesinde ‘*Gezgin ve Ruhani Lider*’ başlıklı makalede Osmanlı-Alman ilişkileri II. Abdülhamit ve II. Wilhelm’in dostlukları ve benzer özellikleri üzerinden ironik bir dille ele alınarak, II. Wilhelm’in Abdülhamit’in iyi bir

¹¹³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

¹¹⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 39.

¹¹⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 94.

¹¹⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 97.

arkadaşı olduğu, Alman subaylarının Osmanlı ordusunu eğittiği, 1897 Osmanlı-Yunan savaşındaki Osmanlı galibiyetinde Alman katkısı vurgulanmıştır.¹¹⁷

Alman İmparatoru'nun bu ziyareti dünyada büyük yankı yapmış, İngiltere ve Fransa'nın tepkisini çekmiştir.¹¹⁸ Ali Ferruh'a göre Alman İmparatorunun bu seyahatinin Ermeni faaliyetlerinin üzerinde etkisi olmuştur. Bu seyahat ile Ermenilerin faaliyetlerinin olumsuz etkilendiğini, Avrupa ve Amerika'da aleyhimize doğurduğu olumsuz etkiyi zayıflattığını ifade etmiştir.¹¹⁹

5. Ali Ferruh'un Amerikan Basını Nezdindeki Girişimleri

XIX. yüzyıl sonlarında Amerikan basını son derece Türk aleyhtarı bir çizgide idi. Misyonerler ve Ermeni komitelerinin etkisi altındaki Amerikan basını kamuoyunu da aynı biçimde etkiliyordu. Amerikan kamuoyu Türklere karşı önyargılı değerlendirmeler yapıyordu. "The New York Times, Philadelphia Public Ledger ve Chicago Herald gibi gazeteler bu Ermeni dehşet öykülerine fazlasıyla yer ayırıyorlardı".¹²⁰

Ali Ferruh "yapılacak en iyi hareketin büyük Amerikan gazetelerinin sahipleri ile ve Türkiye aleyhinde şiddetli lisan kullanan tanınmış Amerikalı muharrirlerle tanışmak olduğuna kanaat getirmiş idi".¹²¹ Bu şekilde; Amerikan kamuoyu basın yolu ile bilgilendirilecek, Türkler hakkındaki önyargıların ortadan kaldırılması sağlanacaktı. Ali Ferruh'un atak tutumu, Fransızca'ya olduğu kadar İngilizce'ye olan hâkimiyeti Amerikan basını ve kamuoyu ile diyalog kurmasında etkili olmuş ve kısa zamanda olumlu neticeler elde edilmiştir.

Ali Ferruh 10 Ekim 1898 tarihli raporunda çalışmalarını sonucunda aldığı müspet neticeyi oldukça iddialı sözlerle ifade etmiştir. "Amerika'da neşrolunan

¹¹⁷ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 78.

¹¹⁸ Öztuna, a.g.e., s. 89.

¹¹⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 109.

¹²⁰ Justin McCarty, "I.Dünya Savaşında İngiliz Propagandası ve Bryce Raporu" **Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu**, Ankara, 2006, s. 37.

¹²¹ Ezgü, a.g.e., s.123.

gazetecilerin hep akıllarını başlarına getirdim. Devlet-i Aliye lehinde neşriyata başlayacaklardır, taltifleri de mukarrerdir”¹²²

Ali Ferruh 27 Mart 1899 tarihli raporunda, özellikle Ermeni Milli Mu’avenet komitesi ile basın yolu ile mücadelesini işaret ederek, yaptıkları yayınlara derhal karşılık verdiğini, her türlü entrika ve hileye karşı tedbir aldığını ifade etmiştir. Ermeniler tarafından vaktiyle Amerika’da kurulmuş olan ‘Ermeni Milli Mu’avenet Komitesi’ adındaki komitenin ara sıra Osmanlı Devleti aleyhinde kötü niyetli yayınlarda bulunduğunu ve buna karşılık kendisinin hemen karşılık olarak cevap verdiğini ve böylelikle Ermenilerin gizli amaçları ve elde etmeye çalıştıkları etkinin ortadan kaldırıldığını belirtmiştir.¹²³

Ali Ferruh, Ermeni komitesinin yöntem ve hareketlerinin Osmanlı Elçiliği tarafından dikkatle izlendiğini ve gazetelerde yayınlanan makalelere süratle karşılık verildiğini, Ermeni komitelerinin bu yüzden amaçlarını gerçekleştirmek için başka yollar denediğini ve komitenin gazete makaleleri yerine tüccar ilanları gibi evrak yayımlayarak gazete müdürleri ile büyük adamlara birer tanesini gönderdiğini bildiriyor. Ali Ferruh’a göre amaç Osmanlı Elçiliği’ni gaflette bırakarak zamanında cevap vermekten mahrum etmektir. Bu gelişmelerle birlikte Ali Ferruh Washington Post gazetesinin başyazarı Mr. Richard’a Ermeni meselesinin iç yüzünü anlatarak ona Ermenilerin asıl amaçlarını açıklamış ve Mr. Richard ilk defa Ermeniler aleyhinde bir makale kaleme almıştır. Bu Amerika basınında yer almış Ermeni karşıtı nadir değerlendirmelerden biridir. Ali Ferruh bu yazıyı değerlendirirken “... Bend-i mezkûr, gazetenin kendi malı kendi fikridir ve şimdiye kadar bir gazete tarafından lehimizde bu derece kuvvetli, bu mertebede ve düşmanlarımıza bu kadar müşeddid bir bend yazılmamıştır.”¹²⁴ diyerek olayın önemini vurgulamıştır.

Ali Ferruh’un bu sözlerle değerlendirdiği olay Washington Post gazetesinde yayımlanan ‘*Fesâd Cemiyeti*’ başlıklı makaledir. Bu makale diğer Amerikan gazetelerinde de yayımlanmış ve kamuoyunda o zamana kadar görülmedik bir etki yapmıştır. Makalede Ermeni Milli Muavenet komitesi adındaki komiteden bir ilan

¹²² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 98.

¹²³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

¹²⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

aldıklarını ve bu ilanda Makaris George Kanap adındaki Ermeni'nin Amerikalılardan yardım çağrısı yaptığı belirtiliyor. Kanap'a göre Ermeniler mahvedilmektedir. Özellikle kadınlar ve çocuklar merhamet beklemektedir. Bu eziyete son vermek için Amerikalılar Ermenilere para vermelidir. Bu teklif Amerikan gazetesinde garip ve karanlık bir teklif olarak görülmüştür.¹²⁵

Ayrıca bu makalede Amerikan misyonerlerinin Ermenileri kışkırttığı olaylarda sorumlulukları olduğu ve bunun resmi belgelerle kanıtlandığı, Osmanlı Devleti'nin Ermeni vatandaşlarına olumsuz ayrımcılık yapmadığı, kamu görevlerinde bile eşit davrandığı vurgulanmıştır.¹²⁶

Ali Ferruh bu makalenin önemine ve Amerika'da yarattığı etkiye dikkat çekerek "Bu bend pek mühimdir. Washington Post gibi bir gazetenin, kendi fikri kendi kanâ'atı, vîcdâniyyesi ve kendi ma'lûmât-ı mahsusâsı olduğu için Amerika'da a'zamî tesir etti. Ve New York, Boston, Chicago vesâ'ire şehirler evrâk-ı havâdisi nakl edilerek bir kat daha şa'ş'aalandı. Misyonerler bundan fenâ hâlde ma'lûl oldular ve gerçi kendi gazeteleriyle bendenize '*Devlet-i Aliye'nin o misyoner düşmanı mutaassıb sefirî*' gibi hücumlar ettirseler de yine ber mutâd-ı mukâbele bile etmedim. Fakat saye-i şahâne diğer gazeteler bu gibi ifâdeler ile kemterânemde bir çok muhabbet göstermekteler. ...Umûm Amerika matbû'âtı padişah ile mâlâmâldır."¹²⁷ demiştir.

Ali Ferruh devamlı padişah aleyhinde bir lisân kullanmakla meşhur Washington Post gazetesi baş yazarı ile Osmanlı hakkındaki aleyhte yazıları sona erdirmek amacıyla bir mülâkat yapmış ve Amerikan kamuoyunda bazı yanlış bilinen konular olduğunu belirterek "Ermenilerin güyâ padişah tarafından düçâr edildiği söyleniyor. Bu doğru değildir. Buna inanacaklar hasta veya câhil olmalılar. Ermeniler Hristiyan olduklarından değil fesad hareketlerinden dolayı mahkûm edilmişlerdir. Amerika Hükümeti Türkiye işlerine ettiği budalaca müdahalelere son versin, Padişah, Hristiyan ve Müslüman'a eşit me'mûriyyet verir. Amerika'daki diplomatlarımız senelerden beri Rum ve Ermeni idi. Müslümanlar mezhebi

¹²⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

¹²⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

¹²⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

kavgalarda bulunmazlar. Ve asla etmediler. Şuna da tamamen eminiz ki misyonerler Ermenileri kendi hallerine bırakırlar ise bu konuda hiçbir mesele olmaz. Bunları bildiğimiz cihetle Ermeni komitesiyle asla münâsebetleri olmamış olsun kendisine tavsiye ederiz. Bilakis Osmanlı ülkesinde bulunan misyonerlerin Amerika'ya celbi için bir cemiyet teşkili ve i'tâ-i mu'âvenet edilmesi daha münâsibdir.” demiştir.¹²⁸

Ali Ferruh'un Washington Post'da yayınlanan bu görüşleri ve gazetenin Ermeni komitesi ile ilgili kendi olumsuz yorumları, Washington ve Amerika'nın genelinde Osmanlı lehinde olumlu etki yapmış ve aynı zamanda Ermeni yanlısı çevreleri endişelendirmiştir.

Ali Ferruh bu gelişmeleri şöyle anlatıyor “Bend-i mezkûr bittabi büyük şehirlerde tab' edilmekte olan gazeteler tarafından dahi tekrar edildiği ve şu sûreti Ermenilerle muhib ve hâmilere bulunan misyonerlerin mukasd-ı menâfını bir kat daha iptal ve ihsâr eylediği cihetle şunlar telâş ederek Washington Post gazetesine bir çok mektuplar, protestolar göndermişlerdir. Gerek Avrupa ve gerek Amerika'da şimdiye kadar Washington Post gazetesi gibi meşhûr ve mühim payitaht gazetelerinden biri tarafında padişah ve hakikat uğrunda bilâbedel böyle bir bend ve âlemi hayrette bırakmış olan şöyle şiddetli bir müdâfa'a yazılıp yazılmadığına hâfıza insaf devletler mümkün ve muvaffak ise tercüman bi riyâ ve şâhid –i âdil ola.”¹²⁹

Ali Ferruh, basın yolu ile Amerika kamuoyunu Osmanlı lehine yönlendirme çabasında bulunmakla beraber, Amerika'da basının önemini fark edip bunu çıkar amaçlı kullanmaya çalışan fırsatçıları da gözünden kaçırmaz. Devlete şantaj yapmaya kalkan, para isteyip karşılığında Osmanlı lehinde yayın yapacağını vaat edenlere beş para dahi verilmeyeceğini ifade etmiştir. Bu amacı taşıyan “Dilfirib” adındaki Ermenice gazetenin teklifini reddedecektir.¹³⁰

¹²⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 114.

¹²⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 116.

¹³⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 98.

C. OSMANLI DEVLETİ İLE ABD ARASINDAKİ ANTLAŞMAZLIKLAR

Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında farklı nedenlerden kaynaklanan sorunlar vardır. Bu sorunlar arasında en mühim olanı iki ülke ilişkilerini kopma noktasına getiren, Ermenilerle bağlantılı tazminat meselesidir. Bununla birlikte 1830 Osmanlı-Amerika antlaşmasından sonraki süreçte, Osmanlı Devleti aleyhine yargılama meselesi ve ABD temsilciliğinin büyükelçiliğe çıkarılması meselesi, diğer önemli antlaşmazlıklardır.

1. Tazminat Meselesi

Ali Ferruh'un Amerika'daki elçilik görevi boyunca en çok uğraştığı, iki ülke ilişkilerinin en fazla yıpratıcı mesele tazminat meselesidir. Harput'ta 1895'de Ermenilerin isyan girişimi neticesinde, yerli Müslüman sivil halkın da işin içine karışması ile olaylar büyümüş, Amerikalı misyonerlerin okulları, mülkleri zarar görmüş, can kayıpları yaşanmıştı. Amerikan Hükümeti, bu olayların sorumlusu olarak Osmanlı Hükümetini görmüş ve tazminat talep etmişti.

“Amerikan misyonerlerinin, Anadolu'da seçtikleri belli başlı merkezlerin başında, Doğu Anadolu beldelerinden Harput gelmekteydi. XX. asrın başında Harput, bilhassa Ermeniler arasında Protestanlığın yaymaya çalışıldığı bir Amerikan misyonunun merkezi olmuş ve 1876'da burada bir kolej açılmıştı”¹³¹ Kolejini adı Ermenistan koleji idi. Eğitim kadrosu Amerikan Board ajanları tarafından eğitilen Ermenilerdi.¹³² Harput aynı zamanda “Amerikan misyonerlerinin doğu misyonunun bir parçası idi”.¹³³

Osmanlı Hükümeti 1895 Harput olaylarının kendi kontrolü dışında geliştiğini, olayların “Ermeni fesatçıları tarafından yapıldığını ve kesin biçimde sorumluluk kabul etmeyeceğini” beyan etmiştir.¹³⁴

¹³¹ Levon –Panos Dabağyan, **Sultan Abdülhamit Han ve Ermeni Meselesi**, İstanbul, 2001, s.176 - 177.

¹³² Necdet Sevinç, **Osmanlı'dan Günümüze Misyoner Faaliyetleri**, İstanbul, 2002, s.86.

¹³³ Ayten Sezer, “Osmanlı Döneminde Misyoner Faaliyetleri”, **Osmanlı**, C.II, s.187.

¹³⁴ BOA, **Y. PRK. HR.**, Dosya No: 26, Belge No: 61.

Osmanlı Hükümetinin bu tutumu karşısında ABD'nin İstanbul elçisi Angell güç kullanılması fikrini ortaya attı. "Angell'e göre, İzmir'e gönderilecek güçlü bir filo İzmir gümrük gelirlerine el koyabilir, böylece tazminat sorunu tek damla kan akıtılmadan çözümlenmiş olurdu".¹³⁵

1898'in yazında Amerikan basınında Osmanlı sularına donanma gönderilmesi gerektiğine dair haberlere rastlamak mümkündür.¹³⁶

İspanya'yı mağlup etmenin vermiş olduğu moralin bu yeni emperyalist güce zor kullanarak başarı elde edilebileceği güvenini verdiği olasıdır. ABD Hükümeti basına yansıyan açıklamalarda zarardan bizzat Osmanlı Hükümetini sorumlu tutmaktaydı. ABD'nin İstanbul elçisi Angell tazminat talebi ile ilgili olarak 28 Eylül 1898'de şu açıklamayı yapmıştır "Avrupalı güçler gibi Türkler tarafından misyonerlerimize verilen zararlar için talepte bulunduk. Ancak Sultan bu talepleri kabul etmeyi reddetmektedir ve olay üzerindeki sorumluluğunu inkâr etmektedir ki bu güçler ve ABD için memnuniyet verici değildir. Silah gücü veya bir gösteri ile bu talepleri tahsil etmek için bir çaba harcanıp harcanmayacağı sadece hükümetin karar vereceği bir konudur. Sultan bunun bir ayaktakımı ayaklanması sonucu olduğunu ve bundan dolayı sorumlu olmadığını beyan etti. Aslında Avrupalıların Türk askerlerini evlerinden vurduğunu ve öldürdüğünü, Avrupalı güçlere onlardan tazminat alma hakkı olduğunu söylemişti. Vurgulamak istediğim şey şudur ki, bizim taleplerimiz Avrupalıların taleplerinden farklıdır. Avrupalılar ayaktakımı tarafından yapılan genel ayaklanmalar sırasında kayıplar verdiler, fakat zararlar için bizim taleplerimiz çok daha güçlü dayanağa sahiptir. Amerikalıların mülkiyeti genel bir ayaklanmada yok edilmemiştir, Mülkiyeti korumak için konan güç hükümetin temsilcisi olan askerler tarafından yok edilmiştir. Ben bu görüşü Sultan'ın huzurunda daha güçlü bir şekilde ortaya koydum ama bana verdiği cevap daha önceki ile aynıydı. Ve onun önüne serdiğim spesifik konulara herhangi bir spesifik cevap vermeyi reddetti. Bana öyle geliyor ki Türk Hükümetine istenen tazminatı istenen tazminatı ödetmenin tek yolu silahlı bir gösteridir".¹³⁷

¹³⁵ Erhan, a.g.e., s. 333.

¹³⁶ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 72.

¹³⁷ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 74.

Angell silahlı bir gösteriyi seçenek olarak ilan etmekle beraber York Daily Tribune'e verdiği beyanatta temkinli bir yaklaşım sergiliyor ve bazı çekincelerini ifade ediyor Angell'e göre, gerçekten Türkiye artık 'Hasta adam' olarak adlandırılmaz. Osmanlı Devleti Cesur ve iyi donanımlı üç yüz bin kişilik bir orduya sahip ve yaşayan en zeki devlet adamlarından biri tarafından idare edilen bir güçtür. Amerikan donanması Türk filosunu yok edebilir, Türk sahillerini harap edebilir, Türk sahil şehirlerini bombalayabilir, binlerce erkek, kadın ve çocuk öldürebilir ve Türkiye'ye Amerikan vatandaşlarının Türkiye'de uğradığı zarardan daha çok zarar verebilir. Bu büyük bir intikam olur. Kıyı şehirleri yağma edilerek talep edilen tazminata eşit değerde yağma sağlayabilmek mümkündür. 'Bir kimsenin adamı yere devirerek ceplerini boşaltarak borcunu tahsil edebileceği gibi'. Ama bu kanuna uygun bir adamın veya milletin başvurması gereken ilk yol değildir."¹³⁸

Bu açıklamalara karşılık 11 Ekim 1898'de Ali Ferruh hariciyeye yazdığı raporda 'katolik papaz' Angell'in ABD tarafından talep edilen tazminatın elde edilmesinin önündeki tek engelin Sultanımız padişah hazretleri olduğunu, kamuoyuna açıkladığını bildirmiştir.¹³⁹ Bu şekilde durumun ciddiyetini ifade etmiş ve Amerikan kamuoyunu aydınlatmak amacıyla bir basın açıklaması yapmıştır. "New York Herald'da yayınlanan bu söyleşide şunları söylemiştir: "Önemsiz bir iş için bu kadar gürültü çıkmasına üzuldüm. Talep edilen meblâ yalnız 100.000. dolardır. Ama iki ülke arasındaki ilişkiler o kadar kutsaldır ki, haklılığı zaten kanıtlanamamış bir taleptir bu. Bay Angell tarafından bu konuda yapılan açıklamaya çok şaşırdım. Ve ben onun diploması kurallarını tamamen unutmuş olmasına da bir türlü inanamıyorum. Kendisine bu kadar önem veren bir hükümete böyle açıkça saldırmayı nezaketsizlik olarak telâkki ediyorum. Olaylar misyonerlerin kendi dini işleri ile ilgilenmesi yerine yaptıkları ajitasyonlardan, siyasi entrikalardan kaynaklanmaktadır. Hükümetimin bu karışıklıklara müsaade ettiğini ima etmesini şiddetle protesto ediyorum. Böyle bir itham yalnızca gülünçtür ve yalnızca basit kişiler tarafından inanılır."¹⁴⁰

¹³⁸ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 74.

¹³⁹ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 75.

¹⁴⁰ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 75.

Ali Ferruh yapmış olduğu bu açıklamanın ardından Angell'in hiçbir cevap veremediğini, birçok Amerikan gazetesi tarafından elde edilip yayınlanan bu açıklamanın kamuoyu üzerinde çok iyi bir izlenim meydana getirdiğini ve işin içine girecek olan basın kampanyasından kaçındırmayı sağladığını, ayrıca Amerika'da ikamet eden Osmanlı teba'asından ve Amerikan vatandaşlarından yüzlerce tebrik aldığını ifade etmiştir.¹⁴¹

Ali Ferruh ayrıca iki Türk vatandaşının son dönemde Amerika'da saldırıya uğradığını fakat hala bir sonuç elde edilmemiş olduğunu Amerikan yetkili makamlarından bu konuda cevap beklediğini bildirmiştir.¹⁴² Bu cinayet 'Harry the Turk' adında bir Osmanlı vatandaşının Ermenilerin yoğun olduğu bir bölgede öldürülüşüdür¹⁴³ fakat bu cinayet aydınlatılamayacaktır.

Tazminat meselesinden dolayı karşılıklı açıklamalarla durum gerginleşmeye başlamış, Osmanlı Hükümeti Ali Ferruh'u desteklemiştir. Hariciye Nazırı Tevfik Paşa 20 Kasım 1898'deki telgrafında Ali Ferruh'un Amerikan basında Osmanlı Devleti aleyhindeki hareketlere karşı verdiği mücadeleyi tebrik etmiş, ABD-İspanya savaşında Amerikan donanmasının zafiyetine de vurgu yaparak yabancı deniz güçlerinin bizi korkutmaması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁴

Bu arada ABD, İstanbul'daki elçisi Angell'in yerine Oscar Straus'u tayin etmiştir. Straus'un göreve atanması ile beraber özellikle üç konunun çözümü için çaba harcayacağı anlaşılıyor:

Bunlardan birincisi, Amerika Hükümeti'nin Osmanlı Devleti limanlarında istediği gibi konsolos tâyin ve ikâme etmek hakkının tamâmen tasdiki, ikinci olarak Osmanlı Devleti'nde Amerikan vatandaşlığına geçmiş olanların kabul ve tasdiki konusundaki problemlerin ortadan kaldırılması, üçüncü olarak da 1895'de Harputta meydana gelen Ermeni ayaklanmasından dolayı, Amerikan misyonerlerinin uğradığı

---

¹⁴¹ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 75.

¹⁴² BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 78.

¹⁴³ Kemal Çiçek, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=395>

¹⁴⁴ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 77.

zarar ve ziyanın Osmanlı Devleti tarafından karşılanması ve olayların sebeplerinin bulunmasıdır.¹⁴⁵

Straus tazminat konusunda çalışmalara başlamış ve öncelikle talep edilen tazminatı abartılı bularak Osmanlı Hükümetinden yüzde yirmi beş daha az bir miktar talep etmiştir.¹⁴⁶ Straus bizzat padişah ile görüşmek isteğini hükümete bildirmiş¹⁴⁷ ve daha sonra padişah ile yaptığı görüşmede tazminat isteği kabul edilmiştir. Ancak bu ödemenin Amerikan “Cramps” şirketiyle yapılacak gemi pazarlığı neticesinde bu şirket tarafından ABD’ye yapılacağı kararlaştırıldı.¹⁴⁸

Buna rağmen Osmanlı Hükümeti herhangi bir ödeme yapmamış, 1900 başlarından itibaren ABD Osmanlı Devleti üzerindeki tazminat baskısını arttırmaya başlamıştır. Emperyalist, yayılcı bir politika benimseyen, bir an önce tazminat bedeline ulaşabilmek için güç gösterisi dahil her şeyi ortaya koymayı planlayan ABD Osmanlı Devletine “Yumruk göstermeyi” düşünüyordu.¹⁴⁹

27 Ocak 1900’de Amerika Sefareti Maslahat güzarı Griscom bir nota ile Osmanlı Hükümetini uyarmıştır. Griscom, hükümetinden aldığı emir gereği padişahın sözlerini yerine getirmesi gerektiğini, daha uzun bir zaman tahammül edilemeyeceğini söylemiş, Padişahın tazminatın ödeneceği, hükümete bağlı askerlerin dahli tahrip edilmiş olan Harput’taki Amerikan okullarının binalarının ayrıca inşası için izin verdiği fakat aradan otuz gün geçtiği halde bir gelişme olmamasından dolayı kuşkuya düştüğünü ifade ederek; bunun iki ülke arasındaki samimiyete zarar verdiğini, Osmanlı padişahının vaadlerini tutmasını ve kesin kararın Amerikan Hükümetine telgraf ile resmen bildirilmesini istemiştir.¹⁵⁰

Osmanlı Hükümeti’nin meselenin çözümü yönünde bir adım atmaması üzerine durum gerginleşmiş ve Amerika Hükümeti Ali Ferruh’a baskı uygulamaya başlamıştır. 19 Nisan 1900’de Ali Ferruh, Amerika’da bulunan elçi Straus ile bir

¹⁴⁵ BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 66, Belge No: 75.

¹⁴⁶ Erhan, **a.g.e.**, s. 333-334.

¹⁴⁷ BOA **HR. SYS.**, Dosya No: 2833, Belge No: 59.

¹⁴⁸ Erhan, **a.g.e.**, s. 334.

¹⁴⁹ Yasemin Diril, “Osmanlı’dan Günümüze İç Siyaseti Yönlendiren Yabancı Eller (ABD Elçisi Oscar Solomon Straus’un Elçilik Yılları 1887 -1910)”, İstanbul, 2006, s.88.

¹⁵⁰ BOA **HR. SYS.**, Dosya No: 2833, Belge No: 61.

görüşme yapmıştır. Görüşmede Straus, padişahın tazminat ödemesi hakkındaki mevâid-i hümayûnlarının gerçekleşmemesi nedeniyle Ali Ferruh'un Amerika'daki resmi görevinin son bulması veya pasaportunun geri verilip verilmeyeceğini bilmediğini ifade ederek üstü kapalı olarak Osmanlı Devleti'ni tehdit etmiştir.¹⁵¹

Ali Ferruh bu görüşmeden sonra dışişleri bakanı Hay ile görüştü. Görüşmede Straus'un kendisi ve Osmanlı Devleti ile ilgili tehditleri tasvip edip etmediğini sordu. Hay, bunları tasvip etmediğini ancak "hâl ve mevki'in vahim olduğunu" tazminat ödemesinin bir an önce yapılması gerektiğini ifade etti. Buna karşı Ali Ferruh dostça bir çözüm için elinden geleni yapacağını söyledi.¹⁵²

Bu süreçte diplomatik temaslar sürerken Amerikan basını gerilimi tırmandırıcı yayınlar yapmıştır. Chicago Tribune'de "*Belki Pasaportları Verilebilir*" başlığıyla yer alan haberde "Amerika'nın tazminat talepleri yerine getirilmez ise muhtemelen Türk elçi tahliye edilecek, savaş gemisi gönderilebilir" denilmiştir.¹⁵³

Ali Ferruh bu gelişmeleri daha detaylı olarak 20 Nisan 1900 tarihli telgrafında açıklayarak, gazetecilerle yaptığı görüşmede, padişahın sözünde durmadığı şeklindeki yaklaşımı protesto ettiğini bildirmiştir. Ayrıca tazminat ödemesi hakkında bir vaadi asla işitmediğini yalnızca meselenin tedkik olunacağına dair bir vaad olduğunu işittiğini padişahın vaadinden kuşulanılmasını kabul edemeyeceğini söylemiştir. Gazetecileri bu tarzda ifade kullanmaya yetkilerinin olmadığını fakat durumun kötü olduğundan sorunun dostane biçimde çözümlenmesinin zamanının geldiği söylemiştir.¹⁵⁴

Ali Ferruh kamuoyunu da bilgilendirmek amacıyla New York Herald gazetesine demeç vermiştir, demecinde "... eğer zât-ı hazret-i padişâhi bu paranın te'diyesini va'd buyurmuş olsalar idi, derhâl tesviye olunur idi. Zann ederim ki bunda tercümânın bir hatası vardır. Herhâlde Hükümet-i seniyye mesûl değildir. Münâsebetimiz gâyet dostânedir. Amerika Hükümetinin efkâr-ı dermiyannâmesine

¹⁵¹ BOA HR. SYS., Dosya No: 2833, Belge No: 62.

¹⁵² BOA HR. SYS., Dosya No: 2833, Belge No: 62.

¹⁵³ <http://pqasb.pqarchiver.com/chicagotribune/access/42560163.html?dids=425601631>

¹⁵⁴ BOA, Y.A.HUS., Dosya No: 405, Belge No: 59

nazaran böyle atf-ı münâsebet vukuuna inanmam.” demiştir.¹⁵⁵ Ali Ferruh’a göre Amerikan Hükümeti yaklaşan genel seçimler öncesi kamuoyunu kazanmak ve özellikle Ermeni toplumu üzerinde sempati toplamak için bu meseleyi tırmandırmaktadır.¹⁵⁶

Amerika Hükümeti İstanbul’daki elçilik maslahatgüzârı Griscom aracılığı ile Bâb-ı âlî’ye “tazminat olarak 20.000 İngiliz lirasını ödenmesi için” nota verecektir.¹⁵⁷ Bu notaya karşın Ali Ferruh 29 Nisan 1900 tarihli saraya gönderdiği telgrafta, Griscom’un notasının blöf olarak görmekte, paranın ödenmesi gereğinden bahsediliyor olsa da Osmanlı Devleti’nin tutumuna önem verildiğini, Amerikalıların gazetelerdeki yazıları resmen inkâr ettiklerini söylüyor.¹⁵⁸

Ali Ferruh’a göre, Amerikalılar patırtı gürültü ile bir şeyler kapma arzusundadırlar, Osmanlı Hükümetinin durumu Amerika açısından önemlidir, Padişah Abdülhamit Amerikan kamuoyunda saygıyla anılmaktadır. Eğer İddiaları kabul edersek maddi ve manevi ziyana uğrarız. Endişeye gerek bir durum yoktur.¹⁵⁹

ABD, 21 Mayıs 1900’de bir nota daha vererek tazminatın ödenmesi için yakın bir zaman buyrulmasını talep etmiş¹⁶⁰ bu isteğe Cramp firmasıyla pazarlığın sürdüğü cevabı verilmiştir.¹⁶¹ 21 Haziran 1900’de yeni bir nota daha verilmiş, notada daha önceki istekler tekrarlanmış ayrıca bu durumun iki ülke ilişkilerinin hangi yönde devam edeceği açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.¹⁶² Ancak herhangi bir gelişme olmamış Osmanlı Hükümeti ödeme yapmamıştır.

Ali Ferruh’un bu süreçte Türkiye’de görev yapmış eski diplomatlarla temas ettiğini görüyoruz. 1894- 1895’te ABD İstanbul elçisi olan Terrel, Ali Ferruh’a yazdığı mektupta Straus’u eleştirerek, Yahudi bir kimsenin İstanbul’da elçi olarak görev yapmasını ve bu kişinin Hıristiyan ve Müslüman âlemi arasında barış

---

¹⁵⁵ BOA, **Y.A.HUS.**, Dosya No: 405, Belge No: 60.

¹⁵⁶ BOA, **Y.A.HUS.**, Dosya No: 405, Belge No: 60.

¹⁵⁷ BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 2833, Belge No: 64.

¹⁵⁸ BOA, **Y. PRK. EŞA.**, Dosya No: 35, Belge No: 40.

¹⁵⁹ BOA, **Y. PRK. EŞA.**, Dosya No: 35, Belge No: 40.

¹⁶⁰ BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 2833, Belge No: 65.

¹⁶¹ Erhan, **a.g.e.**, s. 334.

¹⁶² BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 2833, Belge No: 66.

sağlayacak olmasının korkulacak bir durum olduğunu ifade etmiş¹⁶³ bununla birlikte padişahın tazminat ödemesini yapmasını ancak bunun tazminat değil de Amerikalılara bir hediye biçiminde yapılmasını tavsiye etmiştir.¹⁶⁴

1900 yaz aylarında Amerikan dış politikasında öncelik uzak doğudaki gelişmeler olduğundan mesele biraz ertelenmiş, Cramp gemi firması ile Osmanlı yönetimi arasında görüşmeler devam etmiştir.¹⁶⁵

Diplomatik girişimler devam ederken ABD Hükümeti bir kruvazörünü İzmir limanına gönderdi. Amerikan Hükümeti bu gemiyi her ne kadar silahlı bir müdahale amacıyla göndermediğini söylemiş olsa da bir tehdit unsuru olarak değerlendirdiği anlaşılıyor.

Ali Ferruh'a göre ise bu durum düşmanlarımız tarafından tertip edilmiştir. Bir önemi yoktur. Amerika Hükümeti nezdinde yaptığı girişimler sonucu elde ettiği bilgilere göre Filipinlere gidecek olan bu savaş gemisinin İzmir limanına da uğrayacağı ve birkaç gün kalacağı, kesinlikle düşmanlık amacı taşıyan bir olay gerçekleşmeyeceği belirtilmiştir. Bu durum kendisine bizzat dışişleri bakanı tarafından da te'yid edilmiştir.¹⁶⁶

Ali Ferruh'un bu önemsemez yaklaşımına rağmen Osmanlı yönetimi durumu ciddiye almış Cramp şirketi ile yapılan görüşmeleri hızlandırmış, Bahriye'den mirliva Ahmet Paşa zırhlı ve kruvazör için araştırmalarda bulunmak üzere Amerika'ya gönderilmiş¹⁶⁷ ardından Bahriye nezareti Cramp şirketiyle, tazminat bedeli dâhil olmak üzere antlaşma imzalamış ve ABD ile olan antlaşmazlık bertaraf edilmiştir.¹⁶⁸

II. Abdülhamit sorunu biraz daha sürüncemede bıraktıktan sonra Haziran 1901'de 19.000.sterlin miktarında bir tutarı ABD Elçisine ödemiştir.¹⁶⁹

---

¹⁶³ BOA, **Y.MTV.**, Dosya No: 202, Belge No: 26.

¹⁶⁴ BOA, **Y.MTV.**, Dosya No: 202, Belge No: 26.

¹⁶⁵ Diril, **a.g.e.**, s. 89.

¹⁶⁶ BOA, **Y. PRK. EŞA.**, Dosya No: 37, Belge No: 1.

¹⁶⁷ BOA, **İ. BH.**, Dosya No: 4, Belge No:1318/ş-1.

¹⁶⁸ BOA, **Y.PRK. HR.**, Dosya No: 29, Belge No: 42.

¹⁶⁹ Erhan, **a.g.e.**, s. 335.

2. ABD Elçiliği'nin Büyükelçiliğe Çıkarılma Çabaları

Amerika Birleşik Devletleri'nin Osmanlı Devletindeki diplomatik temsilcisi 1840 -1881 yılları arasında “mûkim elçi” sıfatına sahipti. 1882 -1906 döneminde görev yapan elçiler ise “orta elçi” sıfatını taşımışlardır.

Mc Kinley döneminin yayılmacı, emperyalist anlayışı Amerika Birleşik Devletlerini büyük devletlerle aynı statüye ulaştırma amacını beraberinde getiriyordu. Uluslararası alanda prestij ve ağırlık göstergesi olarak, aynı statüde temsil edilmek bir stratejik hareket olarak değerlendirilebilir. Bu plan doğrultusunda İstanbul'daki orta elçi Oscar Straus, Amerikan orta elçiliği'nin Büyük elçiliğe yükseltilmesi ile görevlendirildi.¹⁷⁰ Straus'un bu amaçla yapmış olduğu başvuru, Osmanlı Hükümeti tarafından reddedildi.¹⁷¹ Osmanlı Hükümeti böyle bir girişimin devletin çıkarları açısından uygun olmadığı düşüncesinde idi.

Ali Ferruh bu Washington Elçiliğinin büyükelçilik derecesine yükseltilmesine dair haberlerin Amerikan basınında bir süre işgal etmesinden dolayı rahatsız olmuştur. Ona göre bu duruma gereğinden fazla önem verilmektedir. Ancak aldığı haberlere göre padişah ABD elçisine resmen elçiliğin derecesinin yükseltileceğini vaad etmiştir. Kendisinde, bir vazife olarak bu girişimin sakıncalarını ifade etmek zorunluluğunu hissetmiştir.¹⁷²

Ali Ferruh, mesele ile ilgili kişisel bir çıkar gözetmeksizin, meselenin daha detaylı ele alınması gerektiğini ve ABD ile büyükelçilik derecesinde diplomatik ilişki kurmanın olumsuz etkileri olacağını belirterek, meselenin sanılanın aksine sathî olmayıp önemli sonuçlar doğurabilecek bir mesele olduğunu, bu yüzden bulunduğu görev sorumluluğu ve Osmanlı Padişahı ve Hükümeti'ne bağlı bir memur olarak şunu te'min etmektedir ki, Washington Sefâret-i Seniyye'sinin büyükelçiliğe yükseltilmesi Osmanlı Devleti için zararlıdır.”¹⁷³

¹⁷⁰ Diril, a.g.e., s. 71.

¹⁷¹ BOA, İ.HUS., Dosya No: 52, Belge No: 314/L- 43.

¹⁷² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 108.

¹⁷³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 108.

Ali Ferruh'a göre Amerika'yı bu büyüklüklere sevk eden İngiltere'dir. Bu da tabiatıyla kendi lehinde bizim aleyhimizdedir. Amerika'nın İstanbul'da bir büyükelçisi bulunduğu gün Amerika Birleşik Devletleri, Şark Meselesine diğer Avrupa Devletleri ile beraber kabul edilmiş olur. Protestanlık noktasından Amerika bu meseleye birçok nedenden dolayı müdahale imkânı bulur, Avrupa Devletlerine katılır. İngiltere'nin telâşu ise ekseriyet müttefik kazanmak olduğundan ve İtalya devamlı kendisi ile beraber bulunduğundan bu defa Amerika ile beraber birden bire üç oya sahip olmuş olur. İşte sorun buradadır. Faydası ise yoktur.¹⁷⁴

Ali Ferruh'a göre Washington 'da büyükelçilik açmak için bütçede yeni bir ödenek açmak yerine Zengibar'da, Fas'da, Japonya'da, Çin'de Afganistan'da yetenekli ve hamiyetli birer konsolos buldurmak Osmanlı Devleti'nin çıkarları açısından daha uygun düşmektedir. Hatta Avusturya ve İspanya devletlerinin Amerika'da bize oranla gerçekten daha büyük çıkarları söz konusu iken büyükelçi tayinini kabul etmemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin Amerika'da elçi ve konsolosları varlığı iki ülke ilişkileri açısından yeterlidir. Zaten Amerika ile ekonomik ilişkilerimiz çok yüksek oranda değildir.¹⁷⁵

Ali Ferruh ayrıca Amerikan kanunları açısından da bunun mümkün olmadığını işaret ederek "...Amerika kanunu bir devlet nezdine büyük veya küçük elçi göndermek için hükümete bir hak vermiyor ancak Amerika'ya gönderilen bir sefire mukâbeleten sefir göndermek için reis-i hükümete salâhiyyet veriyor. Hükümet-i seniyye sefir-i kebir tayin etmeden Amerika Hükümeti sefirini büyükelçilikle bit-terfi edemez. Bizi beklemeye mecbûrdur. Binâenaleyh keyfiyet şöyle böyle geçiştirilerek zaman kazanmaya ve mes'eleyi böylece unutturarak uyutmak hükümet-i seniyye'ce istenilirse kâbidir."¹⁷⁶

Amerika Birleşik Devletleri'nin İstanbul Ortaelçiliği'ni Büyükelçiliğe yükseltme çabaları Ali Ferruh'un görev süresinde başarılı olamamıştır Bu istek

¹⁷⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 108.

¹⁷⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 108.

¹⁷⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 108.

Ancak 1906’da gerçekleşmiş, Leishman, Büyükelçi olarak Sultan II. Abdülhamit’e güven mektunu sunmak üzere resmen kabul edilmiştir.¹⁷⁷

3. 1830 Antlaşmasının Dördüncü Maddesi Meselesi

Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında resmi ilişkilerin başlangıcı sayılan 1830 dostluk, ticaret ve seyr-ü sefâin antlaşmasının yargı meselesi ile ilgili dördüncü maddesi Ali Ferruh’un elçilik döneminde tekrar ele alınacaktır. Antlaşmanın bu maddesi özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti aleyhine işlemeye başlamıştır.

Antlaşma maddesinin İngilizce ve Türkçe tercümesi arasındaki farktan kaynaklanan çelişki Osmanlı Devleti için sorun teşkil etmiştir. Antlaşmada, Osmanlı ve Amerikan vatandaşları arasındaki beş yüz kuruş bedele kadar olan davaların Osmanlı mahkemelerine değil de Amerikan elçi ve konsoloslarının yetkilerine bırakıldığı, ayrıca Amerikan vatandaşlarının suç işleseler bile yerli makamlar tarafından tutuklanmamaları bunun da elçi ve konsoloslarının yetkisine bırakılmış olması,¹⁷⁸ problemin esasını oluşturuyordu.

1890’lardan itibaren artan biçimde gelişen Amerika’ya Ermeni göçü bu problemin daha da artmasına neden oldu. Osmanlı vatandaşı Ermeniler Amerika’ya gidip ABD vatandaşı olup Türkiye’ye döndüklerinde ABD vatandaşlığının sağladığı imkânları kendi fesâd hareketleri doğrultusunda kullanıyorlardı. Bu durumu ABD 1893’de kongrenin açılışında ABD başkanı bizzat kabul etmiştir.¹⁷⁹

“Konsoloslar, kapitülasyonlar sonucu kendi ülke vatandaşları için elde edilmiş ayrıcalıklardan, sadece kendi vatandaşlarının değil, Osmanlı teba’ası olan Hıristiyanlarında faydalanmasını sağlıyorlardı.”¹⁸⁰

¹⁷⁷ BOA, Y. PRK. EŞA., Dosya No: 49, Belge No: 69.

¹⁷⁸ Fahir Armaoğlu, **Belgelerle Türk-Amerikan İlişkileri**, Ankara, 1991, s. 5.

¹⁷⁹ Diril, **a.g.e.**, s. 79.

¹⁸⁰ Taner Akçam, **Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu**, İstanbul, 1994, s. 59.

Ali Ferruh bu konu için de hazırlık yapmış ve Amerikan makamları nezdinde girişimlerde bulunmuştur. Ali Ferruh bu konuda yaptığı çalışmayı şöyle naklediyor “Osmanlı Devleti ile Amerika arasında 1830’da yapılan antlaşmanın yarım asırdan beri iki devlet arasında sıkıntıya ve antlaşmazlığa neden olan dördüncü maddesinin Osmanlı Devleti’nin menfaatlerine uygun olarak yenilenmesi ve düzeltilmesi için hiçbir fırsat kaybedilmemiştir. Gerçi bana Hariciye Nazırı Tevfik Paşa bu konuda hiçbir emir vermemiş ve bu meseleye ait olarak gerekli delilleri içeren dosya dahi sefârete gönderilmemiş idi. Buna rağmen üç ay içinde gece gündüz ara vermeden çalışarak elde ettiğim gayret sonucu meselenin başlangıcı 1830 yılından bugüne kadar cereyân eden olaya çözüm getirecek kesin delilleri kapsayan bir “memorandum”u sundum. Antlaşmanın “hakkımız tasdik ve adı geçen bendin Türkçe kısmı resmi” olarak kabul edilmiş ise de Reis hazretlerinin bundan bahsetmemiş olmasına teessüf ederim. Bu nokta esâsen kabul edilmiştir, bu konuda tekrar görüşmeye gerek yoktur.”¹⁸¹ demiştir.

Ali Ferruh ABD yetkililerinin cevaben, şu ana kadar böyle etkileyici ve son derece açık bir rapor verilmemiş olduğunu ve bundan dolayı durumun kendilerince pek açık biçimde anlaşıldığını ve iki devlet arasında devamlı sorunlara neden olan bu antlaşmazlığın bir şekilde kendini gösterdiğini beyan ettiklerini, ayrıca bu konuda ciddi gayret göstereceklerini de vaat ettiklerini bildirmiştir.¹⁸²

Bu cevaba karşılık “... bu va’de teşekkür etmekle beraber Amerika Hükümetinin, Osmanlı Devleti’nin hiçbir devlete ve Amerika’ya da vermediği imtiyâza hak edemeyeceğini söyledim. Kaldı ki diğer devletler Amerika Hükümeti’nin iddia ettiği ‘pek ziyâde nail-i müsâ’ade olan devlet’ hükmünce iştirâk talebinde bulunacak olurlarsa Amerika’nın bu gereksiz inâdı yüzünden ne büyük problemlere yol açacağını siz de teslim edersiniz. Bundan dolayı hükümetimin bu konuda sabrı ve gücü kalmamıştır. Bu yolda devam edemez. Eğer dördüncü madde değiştirilmez ise 1830 antlaşmasının tamamen ortadan kaldırılması ve iptali zorunlu olacaktır. Bunda siz kaybedersiniz”¹⁸³ şeklinde cevap vermiştir.

¹⁸¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

Ali Ferruh hazırladığı raporu özel dostluk sağladığı senato dış ilişkiler yetkilisi Mr. Davis'e sunmuş, rapor dışişleri komisyonunda görüşülüp incelendikten sonra kendisinden birkaç nokta hakkında açıklama istenmiştir. Ali Ferruh'a göre iki saat kadar devam eden açıklama komisyonunda son derece kabul görmüştür ki, "... ertesini gün Mr. Davis elçiliğe gelerek – hakkınız âşikârdır teslim ederiz raporun hiçbir noktası itiraz götürmez şimdi dışişleri bakanına gidiyor ve durumu iletiyorum, hakkınızı teslim edeceğiz-" demiştir.¹⁸⁴

Dışişleri ise, durumun Mc Kinley'e arz edildiğini fakat kendisinin, Amerika'da seçim zamanı yaklaşmakta olduğundan o sırada hakkınızı tasdik edilemeyeceğini, eğer bu madde değiştirilecek olursa kendisini küçük düşüren ve alaya alan basın, taraftarlarını azaltmak için bu meseleyi kullanabileceğini ve kendisi için siyasi bir yenilgi olarak adlandırılacağını ve partisinin bundan zarara göreceğini ifade ederek bunu sonlandırmak için seçim sonrasına ertelemek istediğini ifade ettiğini." söylemiştir.¹⁸⁵

Ali Ferruh daha sonra bizzat başkan ile görüşüp, başkanın kendisini resmen kabul ettiği zamanki 'samimi ortaklık' teklifini nazikçe hatırlatarak, bu konuda Osmanlı Hükümeti'nin taleplerinin kesin delillerle açık olduğunu ve buna kimsenin bir şey diyemeyeceğini ve Amerikalılar gibi temiz ve centilmen bir ulusa yakışan özelliklerden birinin de diğerinin hukukuna saygı ve genellikle 'hakkı teslim' olduğunu ve lütfen bu konuda takdim ettiğim raporu incelemesini ve meselenin çözümü için yardımlarını rica etmiştir. Başkan raporumu incelemiş ve bunca kuvvetli deliller ve gerek avukatlar ve dışişleri komisyonu başkanının tasdiğiyle bir kat daha güçlendirilen hakkın kabulünden başka cevap verilemeyeceğini söylemiştir.¹⁸⁶

Ali Ferruh'a göre problem çözülme aşamasında iken "papaz Angell" olarak tanımladığı İstanbul elçisinin faktörü ile çözüm tam sağlanamamış fakat yinede "...Başkan Osmanlı devleti ile yaşanan birkaç mesele ve özellikle dördüncü maddeden dolayı ortaya çıkan sorunun en iyi biçimde halledilmesi için gerekli

---

¹⁸⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

emirleri verdiğini beyan ediyor”¹⁸⁷ sözleri ile meselenin başkan nezdinde çözümlene sürecine girdiğini ifade etmiştir.

Ali Ferruh girişimlerini önemli bir başarı olarak tanımlamaktadır. Bu gelişmelerdeki payına dikkat çekerek “Amerika şimdiye kadar bu dördüncü madde meselesini mesele olarak bile görmüyordu. Müzâkereye bile girişmeyip hariciye nazırı paşa hazretlerini azarlıyordu. Şimdi ise hükümet başkanı ‘en iyi biçimde görüşüleceği ve hâl edileceğini’ resmen ve açık olarak kabul etmesi alçakgönüllülükle bir başarıdır”¹⁸⁸ diyecektir.

Fuat Ezgü’nün bu konuda “...her iki tarafı da tatmin edecek bir hal çaresi bulunarak iki memleket arasında baş göstermiş olan hukuki ve siyasi antlaşmazlıklar giderilecektir.”¹⁸⁹ ifadesiyle olayı değerlendirmesine karşın, Ali Ferruh’un girişimleri kalıcı bir çözümlü getirmemiştir. Bu süreçte Osmanlı Devleti’nin meseleyi oyalayarak, sürüncemede bırakmaya çalıştığı anlaşılıyor.

Bu konuda Osmanlı Devleti son olarak 1914 yılında, ABD’nin istediği imtiyazlara kavuşması için bu madde ile ilgili, Osmanlı Devleti’nin istediği şekilde davranmadıkça imtiyazın söz konusu olamayacağını belirtmiştir.¹⁹⁰

D. AMERİKA’DAKİ ARAP MİLLİYETÇİSİ BASIN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH’UN GİRİŞİMLERİ

II. Abdülhamit’in Ali Ferruh’u Amerika orta elçisi olarak görevlendirirken önemle üzerinde durduğu bir diğer mühim konu da Amerika’daki Arap milliyetçiliği hareketleridir.¹⁹¹

Osmanlı Devleti’nin dağılmaya başladığı XIX. yüzyıl sürecinde İmparatorluğun Arap nüfusunun yaşadığı bölgelerde huzursuzluklar, yönetim

¹⁸⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No:107.

¹⁸⁹ Ezgü, a.g.e., (notlar kısmı), s. 26.

¹⁹⁰ Şafak, a.g.e., s. 44.

¹⁹¹ Ezgü, a.g.e., s. 123.

bozuklukları ortaya çıkmış ve Arap fikri ve siyasi uyanışı başlamıştır. Bu süreçte hem iç hem dış faktörler etkin olmuş, Osmanlı Devleti'nin idare sistemindeki bozukluklarla birlikte "Doğu sorunu" içinde Avrupa Devletlerinin müdahaleleri Arap milliyetçiliğinin doğmasına uygun zemini hazırlamıştır.

Arap topluluklarının Batı ülkeleri ile ticari, siyasi, dini temaslar kurmaya başlamalarıyla milliyetçilik şuuru da gelişmeye başlamıştır. Bu şuurun gelişmesinde en aktif gücü Hıristiyan Araplar özellikle Lübnan bölgesi olmuştur.¹⁹² Bu bölgenin coğrafi konumu Avrupa ülkelerinin ekonomik, kültürel temas sağlamasını kolaylaştırmış, özellikle aydın ve entelektüel Arap nüfus üzerinde misyoner faaliyetleri başlamıştır. Amerikan Protestan mezhebi misyonerlerinin Hıristiyan Araplar özellikle Lübnan ve Suriye üzerinde etkileri vardır.¹⁹³

Lübnan XIX. yüzyılda çoğunlukla Hıristiyan ve sunni olmayan Müslümanların yaşadığı sosyal, entelektüel ve bir derece politik bağımsızlığın sığınağı bir yer olmuştur.¹⁹⁴

"Hıristiyan Araplar XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren bölgede faaliyet gösteren misyonerlerin de etkisi ile İngiltere veya Fransa'ya dayanmayı yeğlerken, Müslüman Araplar genelde Osmanlı Devleti'nin kuvvetlenmesi ve İslami dayanışmanın sağlanması taraftarıydılar."¹⁹⁵

Müslüman toplulukların bir arada tutulmasının II. Abdülhamit'in İslam Birliği siyaseti içinde hayati bir önemi vardı. Bu, Sultan'ın kurtuluş reçeteleri arasındadır. "Osmanlı cemiyetini din esaslı etrafında birleştirerek içte dinamizm, huzur ve gelişmeyi sağlamak"¹⁹⁶ II. Abdülhamit'in siyasetidir. Bu siyaseti zaafa uğratabilecek faaliyetler önemliydi. "Osmanlı Devleti'nin gerek içinde bulunduğu dış

---

¹⁹² Selçuk Günay, **II. Abdülhamit Döneminde Suriye ve Lübnan'da Ayrılıkçı Hareketlerin Başlaması ve Devletin Tedbirleri**, s.86 <http://www.ankara.edu.tr/kutuphane/TarihAraştırmaları/TarihAraştırmaları-1995-c17-s28/5selcuk-gunay.pdf>

¹⁹³ Zekeriya Kurşun, **Yol Ayrımında Türk-Arap İlişkileri**, İstanbul, 1992, s.28.

¹⁹⁴ Bernard Lewis, **Ortadoğu**, Türkçesi: Mehmet Harmancı, İstanbul, 1996.

¹⁹⁵ Ş. Tufan Buzpınar, "Arap Milliyetçiliği'nin Osmanlı Devleti'nde Gelişim Süreci", **Osmanlı**, C.II, s. 169.

¹⁹⁶ Cezmi Eraslan, "II. Abdülhamit ve Osmanlı Devleti'nin İslam Birliği Siyaseti", **Osmanlı**, C.II, s.275

tehlikeler ve gerek içteki ayrılıkçı faaliyetlerin çok iyi izlenmesi gerekiyordu. Nitekim II. Abdülhamit bunu saltanatı boyunca en iyi şekilde yapabilen hükümdardır.”¹⁹⁷

“Merkezi Osmanlı Hükümeti’nin otoritesinden uzak yerlerdeki faaliyetler çok büyük sorun olmuş II. Abdülhamit de içinde bulunduğu durum ile ilgili devlet adamlarının görüşlerine müracaat etmiş ve ilgili kişilere layihalar hazırlanması talimatını vermiştir.”¹⁹⁸

1. Ali Ferruh’un Raporları ve Aldığı Tedbirler

Ali Ferruh, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Arap Milliyetçilerini yayımlarını, faaliyetlerini, Hıristiyan Arapları ve kiliselerini yakın takibe almış ve bununla birlikte gerekli tedbirleri uygulamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri önemli miktarda Osmanlı nüfusundan göç almış bir ülkeydi. Ali Ferruh’un 27 Mart 1899 tarihli raporuna göre “Amerika Birleşik Devletleri’nde Harputlu elli Müslüman, Suriye ve Lübnan bölgesinden altmış beş bin Maruni Ortodoks, Cezayir, İzmir ve Yanya bölgelerinden gelme üç yüz Rum, iki bin Ermeni ve toplamda yaklaşık altmış yedi bin üç yüz elli teba’a-i şahâne..”¹⁹⁹ bulunmakta idi. Bu göçler işsizlik, para sıkıntısı ve askerlik hizmetinden kurtulmak amacıyla yapılıyordu.²⁰⁰

Ali Ferruh araştırmaları sonucunda El-İslah ve El-Ayyam adında başlıca iki gazetenin ve sahiplerinin Osmanlı Devleti aleyhinde çalıştığını ve tehdit, şantaj yolu ile para almaya çabaladıklarını ve bunlara önem verilmemesi gerektiğini belirtiyor. 10 Temmuz 1898’de dışişlerine El-İslah gazetesi’nin sâhibi ve editörü olan Şibli Demos ismiyle anılan şahsın kendi bilgilerini kullandığını bildirmiş ve bu kişinin imparatorluk açısından kötü niyetli fikir ve düşüncelerini dile getirdiği ‘El-Ayyam adlı bir gazete neşr eden Maluf adında bir Suriyelinin elinde bir araçtan başka bir şey

¹⁹⁷ Kurşun, a.g.e., s. 31.

¹⁹⁸ Hilmi Bayraktar, “ Ortadoğu İle İlgili Ayrılıkçı Basın Faaliyetleri Hakkında Sultan Abdülhamit’e Sunulan Bazı Layihalar ”, s. 152 -153. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/

¹⁹⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 113

²⁰⁰ Adil Baktıaya, **Osmanlı Suriyesi’nde Arapçılığın Doğuşu**, İstanbul, 2009, s. 35.

olmadığını belirterek, "...para aldığı takdirde imparatorluk lehine yazacağını teklif ediyor. Bu şahıs imparatorluk Hükümeti'nden para koparmaya çalışmaktadır. Ben de kendisine imparatorluğun bana güvenerek tevdi etmiş olduğu bu kutsal görevi yaptığım sürece böyle bir şeyin kabulünün olmayacağını söyledim. İmparatorluk Elçiliği Bâb-ı âlî'ye böyle bir şeyi teklif etmeyi kendine suç ittihaz edecektir. Onların kalemlerine alet olmak utanç verici bir durum olurdu."²⁰¹ demiştir. Ali Ferruh bu kişilerin bir müddet sonra kendisinden özür dileyerek elçilikte kabul edilmek istediklerini bildirmiştir.²⁰²

Ali Ferruh'un bahsettiği Maluf El-Ayyam gazetesi sahibi, "Şark Hıristiyanları hakkında siyasi makaleler neşretmekte"²⁰³ ve tam adı "Yusuf Kenan Maluf"²⁰⁴ idi.

Ali Ferruh üç ay sonra saraya gönderdiği raporda Maluf ile ilgili detaylı bilgiler verecektir. Raporunda kendisinin Washington'a varmasından iki gün sonra bu kişinin bir mektup yolladığını, bu mektupta kendisine atfen "...teba'a-i şahâne'nin muhâfaza-î hukukuna gayret etmekteyim..."²⁰⁵ istenildiğini ve kendisinin bu isteğe "..sefir vazifesini bilir binâenaleyh ihtâra hâcet yoktur. Neşr etmekte olduğunuz gazeteye gelince mesleğini erbâb-ı nâmus ve haysiyete ve Osmanlılık sıfat-ı celilesine yakışacak bir sûrette icrâ ve Hükümet-i Seniyye menâfi'ine mugâyir neşriyâttan fevkalhadd ictinâb etmeniz tavsiye olunur"²⁰⁶ diyerek cevap vermiştir

Ali Ferruh'un bu kararlı duruşu ve tenbihleri etkili olmuş olacak ki Maluf üslubunu değiştirmiştir "...filhakîka üç aydan beri merkûm mesleğini gereği gibi tebdîl ve bilvâsıta nezdinde icrâ ettirdiğim tenbihât-ı şedide ve tehdidât-ı lâzıme üzerine şu an nüshâlarında ziyâdesiyle tâdil eylemiş..."²⁰⁷

Ali Ferruh'a göre Maluf'un amacı Amerika'da yaşayan Araplar aracılığı ile çıkar sağlamaktır. Gönderdiği Raporlardan Ali Ferruh'un bu kişiyi pek

---

²⁰¹ BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 66, Belge No: 79.

²⁰² BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 66, Belge No: 79.

²⁰³ Sabuncuzade Louis Alberi, **Yıldız Sarayında Bir Papaz**, (Haz. Mehmet Kuzu), İstanbul, 2007 s.160

²⁰⁴ Alberi, **a.g.e.**, s. 159.

²⁰⁵ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 62.

²⁰⁶ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 62.

²⁰⁷ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 62.

önemsemediği anlaşılıyor, aynı raporda Maluf kendisine aylık otuz beş lira ihsân buyurulduğu takdirde gazetesiyse Osmanlı Devleti lehinde yayın yapmaya başlayacağını, New York konsolosu aracılığıyla kendisine taahhüt etmiştir. Ali Ferruh cevaben Osmanlı Devleti'nin haklarını savunmak için padişahın Amerika'da memurları olduğunu ve Maluf efendinin hizmetine henüz ihtiyâc hissedilmediğini söylemiş ve gazetecilere maaş bağlayarak Osmanlı lehinde yayın yaptırma politikasına karşı çıkmıştır. "...Hükümet-i Seniyye gazetesinden müte'essir olmadı ki himâyesinden müstefid olsun Hakk-ı sükût olarak para vermek tarafdârı olmadığım gibi farz-ı muhâl olarak Maluf efendi bu inâyeti Hükümet-i Seniyye'den istihsâl etse bile derhâl men ve katğına çalışırım. Kaldı ki Maluf efendi padişaha ve hükümet-i seniyyesine sâdika ve hizmet etmek istiyorsa hatâ'ıyyatının affıyla hâline münâsip bir me'mûriyyetle memalik-i şehriyârde istihdâmına vesâtet ederim-..."²⁰⁸ diyerek padişaha bu kişinin pek önemi olmasa da Amerika'dan ayrılmasının faydalı olacağını belirtmiştir.

Ali Ferruh'un bu dönemde imparatorluğun karşılaştığı sıkıntılardan istifade etmek isteyen kişiler bulunduğunu *Marki De Puloy* adındaki kişinin böyle biri olduğunu belirtiyor. Marki'nin saraya ulaştığı haberini aldıktan sonra padişahı uyarma gereği hissetmiş ve Marki'nin kendisini Avrupa kralları ile ahabap Amerika başkanı ile dostluğu olan biri gibi tanıttığını, bunun gerçek olmadığını, bu kişinin Fransa imparatoru Üçüncü Napolyon ile akraba olmadığını, Amerika başkanının her gün yirmi otuz kişiyi makamında kabul ettiğini Markinin de belki bu şekilde Amerikan Başkanı ile görülmüş olabileceğini bunun için bu kişiye ehemmiyet verilmemesini istemiştir.²⁰⁹

Ali Ferruh'un bu zat ile ilgili endişesi bu kişinin gerçekçi olmadığı ve menfaat peşinde koşması ile ilgilidir. Ali Ferruh "...New York'da mûkim Suriye'li teba'a-i şahânedan bazılarıyla sıkı sıkı görüşüp ötede beride ' bu gazeteler pek mühimdir, ben onlarla hep görüştüm her hizmete hazırdırlar' demekte olmasına nazaran filhakîka kendine dahi ehemmiyetlerinden bahsetmiş ve Mabeyn-i Hümayun-u Mülükâne ce olan nüfûzunu ilân ile Allah -u âlem para da va'd etmiş

²⁰⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 62.

²⁰⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 98.

olması vardid-i hâtır-ı ubeydânem olduğundan mümaileyh şâyed bu yolla beyân mütâla'a eder ve aleyhdâr gazetelere para verilmesini tavsiye ve ihtâr eyler ise lütfen kabûl buyrulmaması...’’²¹⁰ diyerek Padişahı uyarmıştır.

Ali Ferruh Maluf’un Suriye ile bağları olduğunu da tespit etmiş, Yusuf Maluf’un babası Numan Maluf’un Cebel-i Lübnan meclis üyesi olduğunu ve Yusuf Maluf’un gazetesinin Suriye’de gizlice dağıtımını yaptığını, Beyrut’taki Halil Sarkis adındaki bir matbaacıdan gazeteleri altmış liraya alınıp New York’a gönderildiğini, durumun Suriye’li biri tarafından elçiliğe ihbar edildiğini bunun New York Şehbenderliği’nin resmi raporuyla da doğrulandığını belirterek Numan Maluf’un görevinden azlini ve adalete teslim edilmesini tavsiye etmiştir.²¹¹

Ali Ferruh Arap Milliyetçisi yayın yapan gazetelere karşı Amerika’da hukuki yolları da kullanmıştır. El- Ayyam gazetesi sahibi Yusuf Maluf hakkında birçok dava açmış ve bu davalar sonucu Maluf kefalet ödemeye bağlanmış ve bunların etkisi ile gazetelerin aboneleri azalmaya başlamıştır.²¹²

El-Ayyam gazetesinin yayınları arasında dikkat çeken bir yayın “Genç Suriye” adında yayınlanan beyannamedir. 10 Mayıs 1899’da yayınlanan bu beyannâmede; Bütün Suriye Halkı vatanseverliğe davet ediliyor, yüzyıllarca süren Türk egemenliği hakaret ve iftira ölçüsünde eleştiriliyor, Suriye Halkı’nın hürriyeti için artık beklememesi gerektiğini, Amerika’da üç yıllık bir hazırlıktan sonra artık seslerini yükseltmeye başladıklarını ve Türk egemenliğinden kurtulmak için tüm Arapları New York’da hareketlerine katılmaya beklediklerini ilan etmişlerdir.²¹³

Ali Ferruh bu hareketi önemsememiş ve bir hayalden ibaret bir cemiyet olarak değerlendirmiş ve bu hareketin El- Ayam gazetesi sahibi Maluf tarafından yapılmakta olduğunu, bir çok Suriye’li tarafından benimsenmeyen bu neşriyatın öneminin olmadığını, Amerikan dışişlerine bu gazetelerin Amerika’daki basın

---

²¹⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 98.

²¹¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 98.

²¹² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 103.

²¹³ BOA, HR. SYS., Dosya No: 74, Belge No: 64.

özgürlüğünü sû-i isti'mâl ettikleri söylemiş ve bu gazeteleri dikkatle takibe almıştır.²¹⁴

El- Ayam gazetesi gibi yayınlar yapan bir diğer gazete de El –İslah adındaki Arapça gazetedir. Ali Ferruh bu gazetenin “...muzırr şeyler derc etmekte”²¹⁵ olduğunu ve bu gazetenin sahibinin “...Şibli Demos nam cahil bir serseri.”²¹⁶ olduğunu bildirmiştir. Bu gazete ayrıca “Banditi isimli İtalyan çetelerine benzer gizli bir teşkilat vasıtasıyla Suriye’de ihtilal ateşini alevlendirmek”²¹⁷ amacıyla, Suriye’yi Osmanlı Devletine karşı ayaklandırmayı hedeflemiştir.

Ali Ferruh 11 Nisan 1899 tarihli raporunda, Şibli Demos’un babası Nazif Demos’un Zahle’de oturduğunu, Yusuf Maluf’un babası ve amcası için şimdiye kadar tutuklama yapılmamış olmasını Cebel-i Lübnan mutasarrıfı Naum Paşa’nın rızası ve Fransızlara yakınlığı dolayısıyla olduğunu ve hükümetin bunları tutuklama ve hapsedme hakkı olduğunu, sıradan bir basma satıcısı ve leblebi tüccarı iken Maluf ve Demos adındaki kişilerin şimdi büyük paralar ve maaş talep edebilecek seviyeye gelmelerine hayret etmiştir.²¹⁸

Ali Ferruh bu kişilerin neşrettiği gazeteleri kimsenin almadığını, bu gazeteleri sırf Osmanlı sarayının dikkatini çekmek için yaptıklarını, bunlara ehemmiyet verilir ise kendilerine değer verildiğinden yayınlarına devam edeceklerini ve eğer bu kişilere para verilecek olursa bunlar gibi birçok kişinin ortaya çıkacağını, zamanında maaş bağlanmış olan “El-Kevkeb” gazetesinin bugün üslup değiştirdiğini ve gazetesini ucuz fiyatla satmayı kendisine teklif ettiklerini ve bunu reddettiğini, böyle önemsiz kişilere dikkat edilmemesi gerektiğini ifade etmiş ve meselenin Londra ve Paris’teki yayınlardan farklı olduğunu söylemiştir.²¹⁹

Ali Ferruh aldığı tedbirler sayesinde El-İslah ve El-Ayyam gazetelerinin abonelerinin gittikçe azaldığını, açmış olduğu davalardan birinde iki bin dolar

²¹⁴ BOA, **HR. SYS.**, Dosya No: 74, Belge No: 67.

²¹⁵ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 115.

²¹⁶ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 117.

²¹⁷ Alberi, **a.g.e.**, s. 166.

²¹⁸ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 117.

²¹⁹ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 117.

verdiği için Maluf'un üslup değiştireceğini New York Konsolosu aracılığı ile kendisine bildirdiğini ve aynı şekilde El-Islah gazetesinin de Maluf'un matbaasında basıldığı için onun şartlarını kabul edeceğini ancak Paris'teki Halil Ganem'in gazeteleri dayanmaları konusunda telkin ettiğini bildirmiştir.²²⁰

Halil Ganem I.Meşrutiyet parlamentosunda görev almış Beyrut'lu Hıristiyan bir Maruni idi. O sıralarda Paris'te La Jeune Turqie adlı bir gazete çıkarmakta idi. Jön Türkler ile yakın bir işbirliği içinde olan bu kişi "Türk-Suriye Komitesi" birliğinde de bulunmuş fakat daha sonra hareketteki Suriye ağırlığı yüzünden Jön Türk hareketi ile bağları kopmuştu.

2. Amerika'daki Hıristiyan Arap Kiliseleri

1898'de Amerika Birleşik Devletleri içinde yaklaşık altmış beş bin civarında Suriye ve Cebel-i Lübnan bölgesinden göçen Maruni, Ortodoks ve Katolik Arap nüfus bulunmakta idi.²²¹

Bu sayı Güney Amerika ve Kanada'da yaklaşık yetmiş bin civarında idi.²²² Önemli miktarda sayıya sahip bu kitle Hıristiyan oluşları sebebiyle Batı dünyasının, misyonerlerin etkisine açıktı. Ortadoğu'da çıkarları bulunan devletler bu kitleler üzerinde nüfuz sahibi olmaya çalışıyorlardı.

Ali Ferruh Amerika'daki Hıristiyan Araplar üzerinde etki sahibi kilise ruhani liderleri ile temaslar kurmuştur. Washington'dan New York'a giderek burada Ortodoks ve Maruni Arşimenderler* ile buluşmuştur.²²³ Ali Ferruh, Ortodoksların lideri Rafael ve Marunilerin lideri Korkmaz efendilerin kendisini çok büyük bir içtenlikle karşıladıklarını, Osmanlı Padişahına tam bir bağlılık içinde bulduklarını

---

²²⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²²¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 113.

²²² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 113.

* Bir kaç kilisenin rahibi.

²²³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

eğer dilerse bu bağlılığı kendi gözleri ile görmesi için kendisini kiliselerine davet ettiklerini bildirmiştir.²²⁴

Ali Ferruh rahiplerin davetini kabul ederek New York'a gitmiştir. Ali Ferruh yaklaşık üç yüz kişilik kalabalığın bulunduğu kilisede karşılaşımını şöyle anlatıyor "...Amerika'lı halk bendelerini bilâmübâlağa ve muhabbetle kabûl eylediler 'padişahımız çok yaşa' sedâları ve marş-ı Allah-ı zıllullah-ı aheng-i güzini içinde Ortodoks kilisesinin kabûl salonuna çıkarıldığım sırada halkın elime elbiseme sarılarak öpmek için gösterdikleri heyecan bendenize hayret ve Amerikalı gazetecilere hakîkaten dehşet vermekteydi..."²²⁵ Ali Ferruh bu olumlu atmosferi fırsat bilerek bir konuşma yapmaya başlamıştır, konuşmada "...Efendiler! İşte Amerika'da bulunan teba'a-i padişâhinin müşfik ve muazzamları olan padişah efendimiz hazretleri hakkındaki hüsn-ü sadâkatlerini artık siz kendiniz tasavvur edin Fakat hani misyonerlerinizin ve düşmanlarımızın iddiaları? Yani Hıristiyanlara cefa ettiğimiz nerede kaldı ya! İşte bunlar Hıristiyan'dır. Hatta şimdi kilisede bulunuyoruz. (Evet, Hıristiyanız ve padişahımızı severiz sesleri.) Şunu arz ederim ki muhabirler hayret içinde kaldılar ve hatta içlerinden biri 'Doğrusu bende bu derece muhabbet beklemezdim.' dedi."²²⁶

Ali Ferruh aynı muhabbet ve sevgi gösterileri ile Maruni kilisesinde de kabul edildiğini, Maruni arşimender Korkmaz efendinin Fransızca bir nutuk ile padişaha duyduğu sevgiyi ifade ettiğini ve kendisinin de buna karşılık vererek bir konuşma yaptığını ve ziyaretin böylece sona erdiğini bildirmiştir.²²⁷

Ali Ferruh kiliselere yaptığı bu ziyaretlerin Amerikan basımında önemli yankılar yaptığını, New York basımının önemli gazetelerinden olan "Evening Post" gazetesinin "Padişah muhabbeti" ve "Devlet-i Aliye sefirinin Suriyeliler tarafından kabûlü" manşetleri ile bunları yayınladığını, gazetelerin şu ana kadar Amerika'ya

²²⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²²⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²²⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²²⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

gelen Osmanlı sefirlerinin böyle bir başarıya sahip olamadıklarını yazdığını söylüyor.²²⁸

Ali Ferruh bu başarının kolay elde edilmediğini, bir yıldan fazla zaman gayret ettiğini, önce arşimenderler ile temas kurduğunu ve onlar vasıtasıyla Osmanlı tebasının kontrol altına alındığını, hâşa teba'asına padişah sevgisini kendisinin vermediğini ancak Hıristiyan tebanın padişaha bu ölçüde sevgi gösterilerinde bulunmalarında, kendi çalışmalarının rolü olduğunu eklemiştir.²²⁹

Ali Ferruh aslında Ortodoks ve Maruni'lerin birbirini sevmeyen iki fırka olduğunu bunun kendisi onuruna verilen ziyafette dahi kendini gösterdiğini söylüyor "...Rafael efendi ayrıca 'Maruni'ler Fransız muhibleridir' dediği gibi Arşimender Korkemaz dahi kulağıma 'Ortodokslar hep Rusya'ya meyyâldir' demeleriyle kulunuz her ikisine birer mavi boncuk vererek 'bu gece Padişah Efendimiz hazretleri aşkına muhabbet gecesidir. Bu şeref için hissiyât-ı mezhebiyenizi bu gece unutup...'” demiştir.²³⁰

Ali Ferruh devlete hizmetlerinden dolayı, Ortodoks ve Maruni kilise ruhânî liderlerinin Mecidi nişanları ile ödüllendirilmesini temenni ettiğini raporuna eklemiştir.²³¹

3. Osmanlı Devleti Lehinde Basın Faaliyetleri

Amerika'da Ermeniler ve Hıristiyan Araplar tarafından yayınlanan Osmanlı aleyhtarı gazeteler olmakla beraber Osmanlı lehinde yayın yapan gazeteler yayın yapmak için başvuran insanlar da vardır.

Amerika gibi basın özgürlüğüne büyük önem veren bir ülkede basının önemini kavrayan Ali Ferruh lehte basın faaliyetlerine destek vermiştir. Bu gazeteler

---

²²⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²²⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²³⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

²³¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

Osmanlı Devleti'nden herhangi bir menfaat sağlama amacı taşımayan gönüllü gazetelerdir.

a. Savtü'l- Hak Gazetesi

Ali Ferruh 18 Temmuz 1898'de Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'ya gönderdiği telgrafta Osmanlı tebasından Musa Diyab ve Kaplan Circis Blazar'ın haftalık olarak yayımlayacakları gazetenin yayını için New York konsolosuna dilekçe ile başvurdukları²³² gazetenin adının "Bi savtü'l Hak" olduğunu bildirmiş, Tevfik paşa cevaben telgrafi heyecanla aldığını, hükümetinin hak ve çıkarlarını savunacak olan bir gazetenin New York'da çıkmasının büyük bir memnuniyetle karşılanacağını, gazeteyi çıkarmak isteyenlere bu anlamda cevap verilmesini istemiştir.²³³

Osmanlı tebasından bu iki kişi New York Konsolosuna verdikleri dilekçede şöyle diyorlar "*...bazı dahalet ehlinin özgürlük bahanesi ile kendi gazetelerinde Osmanlı Devleti'ne karşı haksızlıkla asılsız söylentiler yayımlayarak burada güven içinde yaşayan Osmanlı teba'alarının kafalarını karıştırdıklarını gördük ve meseleyi ortaya çıkaralım diye kesin karar verdik. Her ahlaksız ve günahkar gibi bu toylar, yalan söylemekle yetinmeyerek mübarek zat-ı şahanenize dokundular. Eskiden beri ve hala emanet ve azimetle Osmanlı Devleti'ne hizmet eden ecdâtlarımızdan kalan mirastan dolayı Osmanlı kanı henüz bizim damarlarımızda aktığı için mübarek zat-ı şahanenizin himayesi altında devlete ve vatana hizmet edecek bir Arap Osmanlı gazetesi çıkarmak ve buradaki Osmanlı tebaasına vatanseverliği olmayan bidat ve dahalet ehlinin iddialarının yanlış olduğunu göstermenin, bu ecnebi memlekette bizim en büyük kutsal görevimiz olduğuna inanıyoruz. Biz kalplerimizin derinliklerinden o iddiaları delillerle yok etmek istiyoruz. Allah size uzun ömür versin efendimiz. Bu gazetemiz, hakkı izleyecek ve batıla şiddetle karşı çıkacaktır. Çünkü bâtıl zaildir. Bu hak dâvânın gereği olarak da gazetemize "Savtü'l-Hak" ismini verdik. Devletimizin faziletlerini inkâr ve veliyy-i nimetleri efendilerine ihânet edenler iyi bileceklerdirki hak üstündür ve onun üstüne hiçbir şey yoktur.*

²³² BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 76.

²³³ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 76.

Bu haftalık gazetemiz, dört veya sekiz sayfadan oluşacak ve namus gereğince de Osmanlı Devleti'nin konsolosu gazetenin her sayısını görmeden okuyuculara dağıtılmayacaktır... »²³⁴

b. El- Alem Gazetesi

Ali Ferruh 2 Aralık 1898 tarihli raporunda “Cebur Efendi” adında birinden bahsediyor ve bu kişinin Maluf’un düşmanlarından olduğunu ve “El-Alem” adında bir gazete çıkarmak istediğini ²³⁵ bildirmiştir.

Raporunda Cebur Efendinin iki tiyatro sahibi olduğu, Osmanlı-Yunan savaşında Osmanlı Devleti’ne yardım etmiş ve bu yardımlarından dolayı bir kıta madalya ile ödüllendirilmiş biri olduğunu, çıkaracağı gazetenin diğer fesat gazeteleri gibi olmadığını Osmanlı Hükümetinden beş para istemeyen padişah sayesinde kazandığı paranın kendisine yettiğini söyleyen biri olduğunu ²³⁶ belirtmiştir.

Ali Ferruh bu gazete basılmadan önce kontrol edilmesi için New York Konsolosunu görevlendirmiştir. Gazetenin henüz birinci sayısı yayınlanır yayınlanmaz El Ayyam ve El Kevkeb gibi gazetelerin sahipleri telaşlanmış ve kendisine müracaat etmişler ve yirmi beşer lira aylık verildiği takdirde gazetelerinin Osmanlı Devleti lehinde yayın yapacaklarını vaat etmişler fakat Ali Ferruh her zamanki yaptığı gibi bu teklifleri reddetmiştir.²³⁷

Raporlardan Cebur efendinin Osmanlı Devleti lehinde neşriyat yapmakla beraber hükümet için istihbarat yaptığı da ortaya çıkmıştır. 20 Nisan 1899 tarihli ve George Cebur imzalı telgrafta New York’dan bir İngiliz vapuru ile Beyrut taraflarına elli bin tüfek, yirmi bin revolver, bir milyon fişek gönderildiğine dair telgraf ²³⁸ için tahkikat yapılmış, Suriye’ye bu kadar silah ve mühimmâtın gönderilmesinin gerçek olamayacağı düşünülmüş, Karadağ limanları vasıtası ile Makedonya’ya sevk olma

²³⁴ BOA, HR. SYS., Dosya No: 66, Belge No: 76.

²³⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 103.

²³⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 103.

²³⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 103.

²³⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 121.

ihtimali üzerinde durularak derhal Amerikan dışişlerine müracaat edilerek durumun soruşturulması istenmiştir. Sonuçta “*Asrorya*” vapuru ile New York’dan silah kaçırılması iddiasının tamamen şayia olduğu ortaya çıkmıştır.²³⁹ Ayrıca ateşemilerimiz tarafından yapılan tahkikat sonucunda hazırladığı rapor ile bu meselenin külliye bir esası olmadığı anlaşılmıştır.²⁴⁰ Ali Ferruh böyle bir asılsız iddianın Osmanlı Lehinde yayın yapan bir gazetede yayınlanmış olmasını “*mâ’nîdâr*” bulmuştur.²⁴¹

Ali Ferruh, Cebur efendinin Maluf aleyhinde gösterdiği gayretlerden dolayı başarılı neticeler aldığını El Alem gazetesinin Mabeyn-i hümâyun –ı mülükâne tercüme kalemi için beş nüsha abone kaydı ve yurda girişi için izin²⁴² ayrıca Cebur efendinin de dördüncü rütbe den mecdi nişanı ile ödüllendirilmesini istemiştir.²⁴³

E. ABD YAHUDİLERİNİN FAALİYETLERİ VE ALİ FERRUH’UN GİRİŞİMLERİ

XIX. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti’nin karşılaştığı bir diğer önemli mesele de Yahudi meselesi idi. Osmanlı Devleti sınırları içinde önemli bir Yahudi nüfus vardı. Avrupa menşeli Yahudi milliyetçiliğinin ortaya çıkması ve bunun o zamanki Osmanlı sınırları içinde bulunan Filistin bölgesini hedeflemesi Osmanlı padişahı II. Abdülhamit’i, büyük Yahudi göçlerinin yaşandığı bu bölge için önlemler almaya sevketti. Avrupa ve Orta doğu’daki gelişmeler kadar Amerikan Yahudilerinin ve Amerika Birleşik Devletlerin yaklaşımları önem arz ediyordu.

Ali Ferruh, *Aliyah* denilen Yahudi göçlerin yaşandığı, Avrupa’da Siyonizm hareketinin oluştuğu bir dönemde Amerika’daki Yahudi faaliyetlerini takip etmiş, bu konuda gerekli gördüğü zamanlarda hariciye nazırı ile ters düşmek zorunda kalsa bile bildiklerini uygulamaktan çekinmeyecektir.

²³⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 121.

²⁴⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 123.

²⁴¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 121.

²⁴² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 103.

²⁴³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 117.

1. Yahudi Milliyetçiliği ve Siyonizm

Yahudi milliyetçiliği'nin ortaya çıkmasında Yahudi din ve fikir adamlarının önemli rolü olmuştur. “Zevi Hirsch Kalischer (1795 – 1874) , Yuda Alkalai (1798 - 1888) adındaki iki Yahudi din adamı ve Alman sosyalizminin kurucularından ve düşünür Moses Hess (1812 -1875) Yahudilerin kuruluşunun ancak *Eretz Yisrael*'de kitlesel yerleşim ile mümkün olabileceğini savundular”²⁴⁴ Bununla birlikte gelişen akımlar genellikle Filistin'in ele geçirilmesi üzerine odaklandı. Musevi tarihinde Kudüs ile eş anlamlı olarak kullanılan Siyon sözcüğü²⁴⁵ zamanla bu geri dönüşü sembolleştiren bir ad haline gelecekti. Siyon sözcüğü “Bir siyasal düşünce akımını simgeleyen deyim olarak modern anlamıyla ilk kez IX. yüzyılın son çeyreğinde bir Rus Yahudisi olan Nathan Birnbaum (1864–1937) tarafından siyasal edebiyata sokuldu²⁴⁶ ve Siyonizm akımı bütün Yahudi milliyetçilerini etkileyerek Filistin'i tekrar ele geçirme düşüncesi haline geldi.

Siyonizm düşüncesinin en aktif savunucularında biri Viyanalı gazeteci Theodor Herzl idi. Herzl'e göre; Batı Avrupalı Yahudiler eşit haklar almış olmakla beraber özümlememişlerdi ve hala ulus içinde ulus görünümü arz ediyorlardı. Bir Yahudi Devleti ile bu soruna çözüm bulunacaktı.²⁴⁷ Bu amaçla 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde toplanan birinci Siyonist kongresinde İsrail'in sınırları tespit edildi “*Kuzey sınırlarımız Kapadokya'dan (Orta Anadolu) güneyde Süveyş kanalına kadar dayanıyor, sloganımız ise Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olacaktır.*”²⁴⁸

2. II. Abdülhamit ve Siyonist Hareketler

Theodor Herzl ile Siyonist hareketler hızlanmaya başlamış ve Yahudiler'e Filistin'de bir yurt hayali ile girişimler ortaya çıkmıştır. Herzl İstanbul'da bulunan saraya yakın gazeteci Newlinsky aracılığı ile II. Abdülhamit ile görüşmeye çalışmıştır. Herzl Filistin'i ele geçirmek için Osmanlı Devleti'ne “Ermeni tedhiş

²⁴⁴ Yusuf Besalel, *Yahudi Tarihi*, İstanbul, 2000, s. 22.

²⁴⁵ M.Kemal Öke, *Filistin Sorunu*, İstanbul, 2002, s. 22.

²⁴⁶ Öke, *a.g.e.*, s. 23.

²⁴⁷ Besalel, *a.g.e.*, s. 91.

²⁴⁸ Yaşar Kutluay, *Siyonizm ve Türkiye*, İstanbul, 2005, s. 88.

örgütleri ile arabuluculuk”²⁴⁹ ve “Türkiye’ye bir takım maddi hizmetlerde bulunmayı”²⁵⁰ önermiştir.

Herzl’in günlüklerine göre, 1896 Haziranında Sultan II. Abdülhamit, Newlinsky’e ikinci bir adım atmamasını, milletine ait toprakları kesinlikle satmayacağını, bu toprakların kan dökülerek kazanıldığını belirterek “...*Türk İmparatorluğu bana ait değildir, Türk Milleti’nindir, ben onun hiçbir parçasını veremem Bırakalım Yahudiler milyonlarını saklasınlar. Benim imparatorluğum parçalandığı zaman, onlar Filistin’i hiç karşılıksız ele geçirebilir. Fakat yalnız bizim cesetlerimiz taksim edilebilir. Ben canlı bir beden üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade edemem*”²⁵¹ demiştir. M. Kemal Öke’ye göre II. Abdülhamit Herzl’in daha sonraki görüşme isteklerini geri çevirmiş, Herzl’i ancak 1901’de huzura kabul etmiştir. Bu kabule II. Abdülhamit’in Musevi asıllı İngiltere ajanı Vambery aracılık etmiştir.²⁵²

A. Tekin Kutlu’ya göre II. Abdülhamit’in Herzl’in hedefleri ile ilgili son değerlendirmesi şöyledir: “*Siyonistlerin lideri olan Theodor Herzl sözleri ile beni ikna edemedi onların amacı sadece tarımsal faaliyetler değil, bunun yanında siyasi temsilciliklere ve kendi hükümetlerine sahip olmak istiyorlardı. Eğer benim buna izin vereceğimi zannediyorlarsa Yahudiler çok saf olmalılar. Yahudileri Osmanlı tebaasının bir parçası olarak gördüğümde seviyorum fakat onların Filistin hakkındaki planlarını düşündüğümde onlardan nefret ediyorum.*”²⁵³

II. Abdülhamit Siyonist hareketlere karşı tedbirler almaya başlayacaktır. Bunlar; yabancı ülkelerdeki Siyonist faaliyetleri ve propagandaları önlemek, Hilafet vurgusu ile İslam Birliği siyaseti ve Yahudilerin Filistin’e girişinin önlenmesidir. İzlemiş olduğu siyasette bu ana tedbirler çerçevesinde hareket edilmiş, özellikle dış temsilcilikler bu durumda önemli rol oynamıştır.

---

²⁴⁹ Öke, a.g.e., s. 42.

²⁵⁰ Öke, a.g.e., s. 43.

²⁵¹ Kutluay, a.g.e., s. 88.

²⁵² Öke, a.g.e., s. 43.

²⁵³ A.Tekin Kutlu, **II. Abdülhamit Kızıl Sultan mı Ulu Hakan mı**, İstanbul, 2007, s- 136 -137.

3. Amerikalı Yahudiler ve Ali Ferruh'un Görüşleri

Amerika Birleşik Devletleri XIX. yüzyılın sonlarında önemli miktarda Yahudi nüfusa sahip bir ülke idi. Yahudi nüfusu “1880’de 280.000.’e çıkmıştır.”²⁵⁴ Bu ölçüde yüksek bir Yahudi nüfus Amerika’da cemiyetler, iş çevreleri, politika nezdinde etkili olabilecek düzeye gelmişti. Bu çevreler Amerikan dış politikasına da belli ölçülerde etkinlik sağlayabiliyorlardı. 1898’de İstanbul’a atanan elçi Straus’un Yahudi oluşu dikkat çekicidir.²⁵⁵

Ali Ferruh Amerikan Yahudileri’nin faaliyetleri için yaptığı araştırmalar neticesinde Yahudi cemiyetinin yönetimi ve çalışma biçimi ile ilgili bilgiler elde etmiştir. 24 Nisan 1898 tarihli telgrafta “ ...Yüz otuz beş kişiden oluşan Washington gizli Musevi- Siyonist cemiyeti Omel adında bir kişi tarafından yönetilmekte, Amerika Yahudileri adam başına en az bir dolar vermekle yükümlü oldukları gibi Amerika’daki Yahudilerin ‘arz-ı mevûd’ (vaat edilmiş toprak) kutsal düşüncesine maddi ve mânevi katılmaları zorunlu olup Amerika’nın her tarafında bu şehirde toplanan para Amerika komitelerinin merkezi olan New York komitesi kasasına ve oradan da genel merkez olan Londra komitesi bankasına gönderilmektedir...”²⁵⁶ Böylece Siyonist hareketin ekonomik alt yapısına Amerika’daki Yahudilerin katkısı ortaya çıkmıştır. Ali Ferruh ayrıca Yahudilerin New York’da kongre toplamakta olduklarını ve bu faaliyetleri takip etmesi için New York konsolosuna talimat verdiğini bildirmiştir.²⁵⁷

Ali Ferruh’a göre Filistin’e daha önce Müslüman olmayanların yerleşmesine izin veren atalarımızın büyük bir hata yapmıştır.²⁵⁸ Buna karşın II. Abdülhamit’in Filistin meselesinde ileri görüşlü davranarak²⁵⁹ aynı hataya düşmemiştir.

---

²⁵⁴ Besalel, **a.g.e.**, s. 94.

²⁵⁵ Diril, **a.g.e.**, s. 63.

²⁵⁶ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 48.

²⁵⁷ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 48.

²⁵⁸ M.Kemal Öke, “The Otoma Empire, Zionism, and the Question of Palestine (1880 - 1908)”, **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 14, No.3,1982, s.333.

²⁵⁹ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 48.

Ali Ferruh, Filistin bölgesi ile ilgili sosyo-ekonomik yapıyı ve uluslararası etkileşimi değerlendirerek; Alman ve Yahudi kolonilerinin kullanımına kalan Filistin bölgesi için çok üzüldüğünü ancak padişahın desteği ile Filistin'e Müslüman çiftçilerin yerleştirilebileceğini, buraların Yahudi ve diğer kavimlerin maddi ve manevi egemenliğine bırakılmamasını bunun ciddi biçimde ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.²⁶⁰

Ali Ferruh, Filistin'deki eğitim veren yabancı eğitim unsurlarına dikkat çekerek; okulların programlarının incelenerek dini kitaplar hariç bilim ve fen alanında Türkçe eğitimin zorunlu tutulmasını ve Kudüs'teki Aliyans okulları ve şubelerinin incelenmesini istemiştir.²⁶¹

Ayrıca, Musevilerin senelerden beri satın almaya çalıştıkları Siyon dağı ve çevresinin ve diğer bir tabirle Mescid-i Aksa ve Harem-i Şerif duvarının kesinlikle kendilerine satılmamasını ve bunun güvence altına alınmasını istemiştir.²⁶²

Ali Ferruh bu görüşlerle birlikte Amerikan Yahudilerinin faaliyetleri ile Oscar Straus'un İstanbul'a elçi olarak tayin edilmesini birlikte ele almaktadır; "Doktor Herzl adındaki Viyanalı Yahudi tarafından icâd edilmiş olan Yahudilerin Filistin'e yerleşmesi fikri Alman Yahudisi iken vatandaşlık değiştirip Amerikan vatandaşlığına giren Straus'un Amerika'nın İstanbul elçiliğine tayinini Siyonist cemiyet fırsat bilip New York, Philadelphia ve Chicago şehirlerinde mitingler yapılmaya başlanmış Siyonistler bu faaliyetlerle birlikte basın yoluyla da etkin olmaya çalışmışlar ve bu durumu bir sorun olarak gündeme taşımak gayretindedirler."²⁶³

Ali Ferruh Yahudilerin basın üzerindeki etkinliğini kırmak için New York, Philadelphia, Chicago ve Washington gazeteleriyle temasa geçmiştir. Bu gazetelerden birine verdiği demeçte Yahudilerin Filistin hakkında bazı teşebbüsler olduğunu işittiğini, gerçekliğini tam olarak teyid edememiş olsa da Yahudiler'in Filistin'de toplanıp bir tür özerklik sağlama peşinde olduklarını duyduğunu ifade etmiş ve bu

²⁶⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 48.

²⁶¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 48.

²⁶² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 48.

²⁶³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 63.

projenin uygulanıp uygulanmamasından ziyade Musevilerin Osmanlı sınırları içinde daima iyi şartlarda yaşadıklarını ve bunun Museviler tarafından da tasdik edildiğini söylemiştir. Buna karşın Yahudilerin Avrupa’da bir takım olumsuz durumlarla karşılaştıklarını, Osmanlı Devletinde ise bir çok önemli memuriyetlerde bile istihdam edildiklerini ekleyerek “...buna kanâ’at etmeyip ve bundan cesaretlenip de böyle bir hülyâyı mevki-i icrâyâ koymak tecrübesiyle Hükümet-i Seniyye’ye îkâ-i müşkülât etmek muvâfık değildir sanırım. Korkarım ki bu fikre ön ayak olanların istihsâl edecekleri netice sâye-i şahânedede kemâl-i rahatla yaşayan hemmezhebelerine muzır ola, bu münâsebetle şunu da ilâve edeyim ki, asırlardan beri Hükümet-i Seniyye’nin taht-ı himâye-i pederânesinde bahtiyârâne yaşamakta mübâyî bir cemâat-i haricin nesâyih-i garazkârânesine uyduklarından dolayı bugün bir netice istihsâl edemeksizin hareketlerine pişman olmuşlardır...”²⁶⁴ demiştir.

Ali Ferruh’un “cemâat-ı haricin” diyerek ifade ettiği topluluk Ermeniler idi. Basına verilen bu demeç Amerikan Yahudileri arasında endişeye neden olmuş ve Amerikan kamuoyunda Osmanlılar lehine bir etki bırakmıştır.²⁶⁵

Ali Ferruh göre; Amerikan basınına verdiği demecin sonunda kamuoyunda Osmanlı lehinde bir durum oluşmuştur. Siyonist cemiyet parasıyla idare edilen gazeteler bile Yahudi fikirlerini savunmaya cesaret edememişler, sonuçta Siyonizm hayali yapmış olduğu girişim ile perişan ve İbranilerin Filistin rüyası gelişip büyüyemeden sahipleri ile birlikte ümitsizliğe düşmüştür. Hareketinin zamanlaması önemlidir. Açıklamalar ‘Jewish Messenger’ adındaki Amerika Musevilerinin fikir gazetesinde ‘**hayalci Yahudilere yönelik bir eğitim tokadı**’ olarak değerlendirilmiştir, Aynı gazete, Siyonistlerin hareketlerinin bir felakete sonuçlanacağını beyan etmiş ve Yahudilerin Filistin hakkındaki fikirlerini ‘**milenyum balık kavağa çıkarsa**’ tabiriyle nitelemiş ve Amerika ile Avrupa Musevilerinin Siyonistlerle bu konuda hemfikir olmadıklarını kesin bir dille ifadeden sonra - **Belki Osmanlı Elçisi’nin sözleri bizim Don Kışotların uyanmalarını sağlar, belki daha kuvvetli nasihati hak ederler**²⁶⁶ şeklinde değerlendirmiştir.

²⁶⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 63.

²⁶⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 69.

²⁶⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 69.

Ali Ferruh'un aktarmış olduğu üzere Herzl ve Siyonist hareketlere Yahudi toplumu bu süreçte sıcak bakmamıştır. "Herzl'in fikirleri Yahudi çevrelerinde pek sıcak karşılanmadı. Maddi yardım talebinde bulunduğu zengin Yahudi iş adamları, Herzl'i garip buldular; din adamları ise yeni antisemit tepkilerden çekindiklerinden 'Yahudi Devleti' fikrini tekzip ettiler"²⁶⁷ Bu süreçte "Amerikan Siyonistleri Federasyonu aynı yıl verdiği açıklamada yeni taraftar bulamadıkları gibi eski üyelerini de birer ikişer kaybettiklerini itiraf ediyordu"²⁶⁸

Ali Ferruh'un Amerika'daki Siyonist faaliyetlere karşı bir diğer girişimi de II. Abdülhamit'in İslam Birliği siyaseti çerçevesinde, Müslüman kişi ve gruplar ile olan temaslarıdır. Bu sayede Siyonist hareketlere karşı birlik sağlanamaya çalışılmıştır. Ali Ferruh'da bu siyaseti benimsemiş bir diplomattır. Daha sonraları Bulgaristan komiseri iken halifeliğin Osmanlılara geçişinin dört yüzüncü yıl dönümünü uluslararası bir olay haline getirmeyi ve İslam konferansı toplamayı,²⁶⁹ gündeme getirmiştir.

Ayrıca Ali Ferruh Amerikalı Müslümanlardan "Muhammet Webb ile Mayıs 1898'de görüşmüş ve Osmanlı Hükümeti'ne yardım etmelerini rica etmiş, Amerikalı dindaşlarının Halife'nin tezini desteklemesini istemiştir. Elçimizin ricasını kabul eden Muhammet Webb gerekli faaliyetlere girişmiş, Amerikan Hükümeti'nin Siyonizm yanlısı bir politikadan vazgeçmesi için taraftarlarını bir baskı grubu olarak kullanmaya çalışmıştı. Hatta Amerikan Müslümanlarının lideri, Amerikan Siyonist Federasyonu'nun başkanı Richard Gottheil'le bağlantı kurmuş, ona Siyonizm'in Osmanlı Devleti tarafından benimsenmediğini, bu hususta ısrar etmesinin boşuna olacağını anlatmıştı."²⁷⁰

4. Yahudilerin Filistin'e Göçünün Sakıncaları

Osmanlı Devleti Yahudilerin Filistin'e göçünü sakıncalı bulmuştur. 1882'den itibaren "Hacıların dışındaki tüm yabancı Musevilerin Filistin'e girmesini

---

²⁶⁷ Besalel, a.g.e., s. 91.

²⁶⁸ Öke, **Filistin Sorunu**, s. 74.

²⁶⁹ Selim Deringil, "Legitimacy Structures in The Ottoman State: The Reign of Abdülhamit II(1876-1909)", International Journal of Middle East Studies, Vol.23, No.3, 1991, s. 350.

²⁷⁰ Öke, a.g.e., s. 72- 73.

yasaklamıştır.”²⁷¹ Zamanla genişletilen bu kısıtlamalarla birlikte Ağustos 1898’de Amerika’dan gelen kırk beş Yahudi’nin Yafa’ya girmesine engel olunmasına karar verdi.²⁷² Bir süre sonra da 27 Ağustos’ta Bâb-ı âlî Amerikan Elçiliğine bir nota vererek Yahudilerin bölgeye girişinin yasaklandığını bildirdi.²⁷³ Bu durum artık kesin olarak Filistin’e Yahudi girişinin yasaklandığı anlamına geliyordu.

Ali Ferruh 9 Eylül 1898’de Amerika Dışişlerine bir nota vermiştir. “...Ecnebi Yahudilerin Arz-ı Filistin’e duhûlleri taht-ı memnuiyete alındığı ve me’murin-i Osmaniye’nin muhâcirin-i Museviyeyi karaya çıkmaktan men etmek üzere emir aldıkları Washington Sefâret-i Seniyyesi tarafından 9 Eylül 1898 tarihli nota ile Hariciye nezaretine tebliğ edilmiş idi...”²⁷⁴

Bu notaya rağmen Amerika’dan Filistin’e Yahudi göçü gizli gizli devam etti Ali Ferruh’un 20 Eylül 1898 tarihli şifre telgrafında “Otuz beş Musevi’nin Kudüs-ü Şerif’e vardığı...”²⁷⁵ ve yine 7 Ekim 1898 tarihli şifrede “ Yirmi beş Musevi’nin Filistin’e müteveccihen hareket ettikleri...”²⁷⁶ bilgisini vermiştir.

Bu süreçte daha önce vurgulandığı üzere Yahudi asıllı Amerikan elçisi Straus harekete geçerek Osmanlı hariciye nazırı Tevfik Paşa ile görüşmelere başlamış ve görüşmeler neticesinde, Amerikalı Yahudilerin kalabalık gruplar halinde değil de en çok dokuz günlük ziyarette bulunabilmelerine dair izin almayı başarmıştır.²⁷⁷

Ali Ferruh, bu gelişmeden büyük bir rahatsızlık duymuş ve durumu padişaha şikâyet ederek, Hariciye Nazırı’nın Yahudilerin kalabalık gruplar halinde Filistin’e gitmelerine yasak getirip diğer biçimde seyahat etmelerine izin vermesini doğru bulmamış ve Musevilerin pasaportlarının vize edilmesi için kendisine ve konsoloslara gerekli izni verin talimatıyla kendisini çok zor durumda bıraktığını belirterek “...bunca emek sarfiyla ve gerçekten muvafakiyyet yolunda telâkki

---

²⁷¹ Öke, **a.g.e.**, s. 75.

²⁷² BOA, **İ. HUS.**, Dosya No: 66, Belge No: 1316/ Ra /083.

²⁷³ Erhan, **a. g. e.**, s. 352.

²⁷⁴ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 110.

²⁷⁵ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 91.

²⁷⁶ BOA, **Y. EE.**, Dosya No: 136, Belge No: 94.

²⁷⁷ Erhan, **a.g.e.**, s. 353.

edilecek sûrette istihsâl ettiğim bir netice hariciye nazırı paşa hazretlerinin kudret-i bi'l gaye-i siyâsilerine böylece kurban olmuştur. Mâmâfih hariciye nazırı mister Hay'a verdiğim cevapta bu babda hükümetimden ta'lîmât beklemekte olduğumu beyân eyledim. Bir taraftan devletlû paşa hazretlerine yazdığım telgrafta Amerika sefirine söyledikleri sözden bahisle telgrafla ta'lîmât talep eyledim ve bendenizi ba'demâ müşkül mevkilerde bulundurmamak için Amerika sefiri ile olan muhâveresinde bendenizi haberdâr etmesini ricâ ettim. On beş gündür cevap vermedi. Binâenaleyh hâkpây-i muallâ velinimet-i âzîmiye hâriciyye nazırı paşa kullarından resmen şikâyet ederim...²⁷⁸

Ali Ferruh Hariciye Nazırı ile gerçekleşen bu anlaşmazlıktan sonra, hariciye nazırı ile Amerikan elçisinin görüşmeleri sırasında üçüncü bir devlet memurunun olmasını ve konuşmaların her yerde olduğu gibi yazılı olarak muhafaza edilmesini ve bunun mecburi hale ve adet haline getirilmesini istirham etmiştir.²⁷⁹

Ali Ferruh ayrıca Amerikan elçisi Mr. Straus'un Filistin meselesini teşvik edenlerden olduğunu, hareketlerine ve tavırlarına dikkat edilmesi gerektiğini, yaşanan bu olayla ihtiyat edilmesi gereken biri olduğunun ispatlandığını ve bu kişinin gizlice ve ısrarla fesat hareketlerinde bulunduğu, yolunda padişahı uyarmıştır.²⁸⁰ Sonrasında Ali Ferruh Tevfik Paşa'nın verdiği taviz karşısında Amerikan dışişlerine kısa süreli seyahatlerin yasak kapsamından çıkarıldığını bildirmek zorunda kalmıştır.²⁸¹

Ali Ferruh daha sonra, Straus'un Filistin'de Musevilerin iskân edilmesi için Osmanlı Devleti erkânına rüşvet vermeyi tasarladığını saraya bildirmiş ve Sultan Amerika'ya elçisini değiştirmesini rica ederek, Straus'un görevden ayrılmasını sağlamıştır.²⁸² Straus Türkiye'den ayrılarak Amerika'ya dönmüş, istifasını Başkan'a

---

²⁷⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 110.

²⁷⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 110.

²⁸⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 110.

²⁸¹ Erhan, a.g.e., s. 353.

²⁸² Öke, a.g.e., s. 86 -87.

sunmuş, istifası Başkan tarafından kabul edilmiştir.²⁸³ Yerine John Leishmann atanmıştır.²⁸⁴

F. ALİ FERRUH'UN ABD-İSPANYA SAVAŞIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

25 Nisan- 12 Ağustos 1898 tarihleri arasında cereyan eden Amerikan-İspanyol savaşı Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri güce dayanan yayılcılığının ve küresel, emperyalist bir devlet rolü oynamasının başlangıcıdır.

Bu savaş Osmanlı Devleti tarafından da dikkatle takip edilmiş, Ali Ferruh'un düzenli olarak saraya gönderdiği raporlar vasıtası ile savaşın gidişatı öğrenilmiş, aynı zamanda savaş boyunca Avrupa Devletlerinin tutumu, değişen güç dengeleri ve Amerikan askeri gücü hakkında bilgiler edinilmiştir.

1. Savaşın Nedenleri

Amerika Birleşik Devletleri'nin İspanya'ya savaş ilanı ekonomik nedenlere dayanmaktadır. "XIX. yüzyıl sonlarında, büyük ölçüde iç ekonomik durum, ABD'ni sınırlarının ötesinde genişlemeye itti. Dönemsel ekonomik depresyon, sermaye üzerinde baskı yapan endüstri işçisinin ortaya çıkışı ve hükümetin denetimi dışındaki büyük tekelci şirketler, sömürge faaliyetini teşvik ettiler. Ülke bu durumdayken Küba'da İspanya yönetimine karşı ayaklanma çıkması işi kolaylaştırdı. Önceleri yalnız paraca destek sağlanmasına rağmen, giderek İspanya'nın Amerikalardan atılması görüşü güç kazandı".²⁸⁵

Amerika başkanı "Mc Kinley, Küba'yı İspanya'dan satın alarak sorunu çözmeyi düşündüyse de yaptığı zemin yoklamasında İspanya'da olumlu tepki göremedi"²⁸⁶ Amerika'nın planı aslında sadece Küba ile sınırlı değildi. Basın ve kamuoyu baskısı ile de Amerikan dış politikası belli bir ölçüde etkilenmiştir. Bunun

²⁸³BOA, Y. PRK. HR., Dosya No: 29, Belge No: 61.

²⁸⁴BOA, Y. EE., Dosya No: 60, Belge No: 3.

²⁸⁵Sander, a.g.e., s. 143.

²⁸⁶Fahir Armaoğlu, 19.y.y. Siyasi Tarihi (1789 -1914), Ankara, 1997, s. 734.

sonucunda “Meksika Körfezine egemen olan Karayipler ile Pasifik tarafında Panama Berzahına egemen olan bölgeleri ele geçirilmesi fikri ortaya çıktı. Bu stratejik görüşün savunucuları, Massachusetts senatörü Henry Cabot Lodge ile Bahriye bakan yardımcısı Theodore Roosevelt, bunların sözcüsü ise Amerika’nın tanınmış jeopolitik uzmanlarından olacak olan ve dünya egemenliği için deniz gücüne önem verilmesini savunan deniz Yüzbaşı Alfred T. Mahan idi.”²⁸⁷

Amerika Birleşik Devletleri emperyalist siyasetine öncelikle kendi yakın bölgesini işgal ederek başlamıştı. Bu girişim o zamanki dünya dengelerini de etkilemiştir. “Papa ve Avrupa Devletleri savaşı önlemek için teşebbüste bulundular. Papa’nın teşebbüsü Almanya’nın telkini üzerine olmuştur. Zirâ, Almanya bu sırada, Filipinler de dâhil, İspanya’nın Pasifik’teki sömürgelerini satın almayı düşünüyor ve bu tasarısını gerçekleştirmek için de savaşın çıkmasını istemiyordu.”²⁸⁸

Avrupa Devletleri’nin çabaları sonuç vermemiş ve ABD, Küba adasının bağımsızlık hakkı ve İspanya’nın Küba’dan çekilmemesini bahane ederek yaklaşık üç ay sürecek olan savaşı başlatmıştır.

2. Ali Ferruh’un Raporlarına Göre Savaşın Seyri

Ali Ferruh’un 20 Nisan 1898 tarihli raporuna göre Amerika Hükümeti İspanya’ya Küba adasını tahliye etmesi için ultimatoom göndermiştir. Büyük bir olasılıkla savaşın başlayacağını ve bu savaşın Osmanlı Hükümeti için bir dinlenme olacağını ifade etmiştir.²⁸⁹ O sıralar Osmanlı Devleti’nin Amerika ile yaşadığı tazminat, yargılama ve Ermeni meselesi gibi konulardan dikkatler bu tarafa yönelmiştir.

Bu savaşla birlikte İstanbul ve Çanakkale boğazları da gündeme gelmiştir. Amerikan dışişleri Karadeniz’deki Amerikan ticaret gemilerinin İspanya donanması tarafından saldırıya uğrama ihtimali olduğu gerekçesi ile Ali Ferruh’tan tavrın ne

²⁸⁷ Armaoğlu, a.g.e., s.735.

²⁸⁸ Armaoğlu, a.g.e., s.736.

²⁸⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 43.

olacağı sorulmuş kendisi de padişahın kesinlikle buna izin vermeyeceğini bildirmiştir. Bu cevap Amerika tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.²⁹⁰ Daha sonra da Osmanlı Devleti bu savaşta tarafsız kalacağını İstanbul'daki Amerikan elçisine bildirmiştir.²⁹¹

21 Nisan 1898'de İspanya ile ABD arasında siyasi ilişkiler kesilmiştir. Ali Ferruh İspanya elçisi ile Amerika'dan ayrılmadan önce ile yaptığı görüşmede, Küba meselesinin Girit meselesi ile aynı olduğunu bundan dolayı gönlünün İspanya tarafında olduğunu ifade etmiş ve buna karşılık İspanya elçisi buna teşekkür etmiştir.²⁹²

25 Nisan 1898'de ABD İspanya'ya savaş ilan etti ve Amerikan kongresi bu kararı kabul etti.²⁹³

3. Manila Savaşı ve Avrupa Devletleri'nin Politikaları

Ali Ferruh'un raporuna göre Manila'da iki savaş olmuş, savaşlarda iki İspanya zırhlısı yok edilmiş ve Amerikan donanması da fazlasıyla zarar görmüştür. Amerikalılar yaklaşık bin kişi zayıat vermişlerdir.²⁹⁴ Daha sonra ulaşılan bilgilere göre de bu savaş ile birlikte İspanya'nın Manila Körfezinde bulunan donanması tamamen imha edilmiştir.²⁹⁵

12 Mayıs 1898 tarihli raporuna göre, Manila savaşında İspanya donanmasının tamamen yok edilmesi Amerikalıları son derece şımartmış ve Avrupa Devletleri'nin Amerika yarıküresindeki sömürgeleri de tehlikeye girmiştir. Avrupa'nın, özellikle Fransa, İngiltere ve Almanya'nın Amerika ile olan ticari ilişkileri milyarlarca dolar derecesine ulaşmış olduğu gibi milyonlarca vatandaş veya aynı kökenden gelen insan Amerika'da ticaret yapmaktadır. Bundan dolayı Avrupa Devletleri Birleşik

---

²⁹⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 43.

²⁹¹ BOA, Y. A. HUS., Dosya No: 385, Belge No: 4.

²⁹² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 44.

²⁹³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 47.

²⁹⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 49.

²⁹⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 52.

Devletleri rahatsız edecek girişimlerden çekinmektedir. Bu doğal olmakla birlikte İspanya'nın yok olması da Avrupa çıkarları ve hayati kaynaklar için tehlikelidir.²⁹⁶

Ali Ferruh bu değerlendirmesiyle beraber, İngiltere'nin farklı bir hesap içinde ve konumda olduğunu belirtiyor. "...İngiltere sefirinin Reis-i cumhûr ile gizli mülâkâtından haber ve fevkalâde gayretle maksad-ı hafiyeye vakf oldum. İngiltere Almanya'yı Amerika'dan ihâfe ve İspanya aleyhine va'd-i mu'âvenet ile ittifakla iknâ ve Filipin adasını da ahz etmek telâşındadır. Bu bab da Amerika matbuâtı iştirâ edilmiştir. Amerika'da yirmi milyon Alman bulunduğu için şu ittifak Almanya'ya pek muzırr olduğu gibi hükümet-i seniyye menâfii'ne de olmağla hemen Almanya sefirine sûret-i mahremâne'de ihtâr ve şu ittifakın men-i husûlüne gayretini istilzâm ettim. Verdiğim ma'lûmâta fevkalhadd müteşekkir mülâhazât-ı âbidâneme tasdik ve icrâ-i icâbına müsâra'at edeceğini beyân eyledi..."²⁹⁷

Ali Ferruh, Alman Elçisine durumu ifade etmekle beraber padişah'tan da Alman İmparatoru'nun ziyareti esnasında durumu imparatora bildirmesini tavsiye ediyor "...Velînimet-i bi minnet efendimiz hazretleri Almanya İmparatoruna mahremâne iş'âr-ı keyfiyet ve ittifâkın men'ine gayret-i tavsiye buyursalar hem müşarûn ileyhe mûcib-i memnûniyyet hem de bizce dâi-i menfa'at olur"²⁹⁸.

Ali Ferruh'a göre, Avrupa İngiltere ve Rusya aracılığı ile Küba adası ve Filipin adalarından Amerika Birleşik Devletleri donanmasının çekilmesi şartlarıyla bir sonucun oluşması için gayret göstermektedir.²⁹⁹

4. Ali Ferruh'a Göre ABD'nin Askeri Gücü

Ali Ferruh 7 Mayıs 1898 tarihli raporuna göre Amerikan ordusu yeterli düzeye ulaşamamıştır, elde edilen sonuç hayret ve üzüntü vericidir. Savaşın yakında son bulması uzak bir ihtimaldir. Çoğunlukla ahşaptan yapılmış ve hemen hemen tamamının askeri teçhizatları eski ve eksik olan Manila donanmasının bozguna uğratılması hariç tutulursa Amerikalılar iki aydan beri başarı gösterememişler ve ne

²⁹⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 51.

²⁹⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 51.

²⁹⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 51.

²⁹⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 60.

Filipin hatta Manila şehrinin işgalini başaramadıkları gibi Porto Riko ve Küba’da topa tuttıkları limanlardan püskürtülmüşlerdir.³⁰⁰

Ali Ferruh’un 19 Mayıs 1898 tarihli raporuna göre Amerikan ordusunda ciddi bir asker eksikliği vardır. Amerika Hükümeti’nin silahaltındaki muntazam ordusu yalnız yirmi bin kişiden ibaret olup, Başkan Mc Kinley’in çağrısı ile toplanan yüz yirmi bin gönüllünün ancak seksen bini silahaltına alınabilmiştir. Amerika’nın mevcut asker sayısı yalnız yüz on bin derecesinde ve yirmi beş bin muntazam asker ayrı tutulursa geri kalanlar askerlikten uzak bir kalabalık veya halk topluluğudur.³⁰¹

Manila’da Amerikan donanması galip gelmesine rağmen nitelikli asker eksikliği yüzünden Manila şehrinin ve Filipin adalarının işgali gerçekleşmemiştir. Beş bin muntazam asker ve on bin gönüllü asker ile Filipin’in işgali ile görevlendirilen “General Merrit” bu kadar askerle bu görevi yapmaya cesaret edememiş en azından on bin muntazam asker ile yirmi bin gönüllü talep etmiş ancak iki bin beş yüz kişi ile yetinilmiştir.³⁰²

Küba adasına taarruz için de aynı yetersizlik vardır. Küba’ya sevk edilecek askerin on beş bini muntazam ve otuz beş bini gönüllüdür. Gizlice alınan habere göre gönüllüler çoluk çocuktan ibaret ve gerekli askeri eğitimleri noksandır. Porto Riko ve Küba istihkâmları “Amiral Samson” tarafından topa tutulmuş fakat Porto Riko’da kırk bin ve Küba’da yüz elli binden fazla ve silahlı İspanyol ordusu olduğundan Amerikan ordusu geri çekilmiştir.³⁰³

30 Mayıs 1898 tarihli rapora göre, istenen iki yüz bin civarında gönüllünün ancak yüz bini toplanabilmiştir. Toplanan gönüllülerin askeri kapasiteleri savaş yapabilecek seviyede değildir. Bununla birlikte mühimmat ve savaş malzemesi eksikliği tamamlanamamıştır. Sağlık durumu endişe verici boyutlardadır. Bir

---

³⁰⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 60.

³⁰¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 55.

³⁰² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 55.

³⁰³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 55.

donanma komutanı sıtmadan ölmüştür. Ordunun generalleri de bu durumdan şikâyetçidir.³⁰⁴

Amerikan ordusu ile ilgili tüm bu olumsuz değerlendirmelerine rağmen Ali Ferruh Amerika'nın ekonomik gücüne vurgu yaparak "...Amerikalılar lehinde olarak kesretle mevcûd olan şey para olup, paralarının gerçekten hadd-i hesâbı olmadığına biraz zaman sonra ordularını derece-i mükemmeliyete îsâl ve herhalde netice-i harb olarak İspanya'yı bi- mecâl edeceklerine şübhe yoktur..."³⁰⁵ demiştir.

5. Santiago Savaşı

Amerikan donanması Manila galibiyetinden sonra Küba'nın Santiago limanında İspanya donanmasını kuşatmıştır.³⁰⁶ Bu kuşatma yaklaşık bir ay devam etmiştir.19 Haziran 1898 tarihli rapora göre Amerikalılar birkaç defa kale ve istihkâmları topa tutmuşlar ise de hiç birinde kesin sonuç alamamışlardır.³⁰⁷

Amerikalılar 'General Şifter' komutasındaki on sekiz bin kişilik orduya ilaveten 'General Garsiya' komutasındaki sekiz bin Küba'lı yerli asi ile birlikte Santiago üzerine hareket etmişlerdir. Santiago'yu "General Limarez" komutasında on dört bin kişilik muntazam ve on dört bin gönüllü askerden ibaret olan İspanyol ordusu savunmaktadır.³⁰⁸

Ali Ferruh burada Amerikan ordusunun diğer bir düşmanının da sıtma ve humma hastalıkları olduğunu vurguluyor. Raporuna göre bu hastalıkların en şiddetli zamanı haziran-temmuz ve ağustos aylarıdır. Ayrıca Santiago limanı coğrafi olarak bazı zorluklar göstermektedir. Manila ve Porto Riko zapt edilmiş olsa bile Küba adasının Amerika tarafından ele geçirilmesi büyük fedakârlıklara malolacaktır. Eğer

---

³⁰⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 60.

³⁰⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 60.

³⁰⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 60.

³⁰⁷ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 66.

³⁰⁸ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 66.

Avrupa müdahale etmez ise veya İspanya Avrupa'nın aracılığını kabul etmez ise bu savaş senelerce sürecektir.³⁰⁹

Ayrıca Ali Ferruh'a göre "...Amerika'nın maksadı İspanya'yı Yunan gibi ya kendilerine veya Avrupa'ya mürâca'at ettirmek ve ağır şartlar koymaktır. Düvel-i mu'azzama zâten İspanya'nın mürâca'atını bekliyor ve gösterdiği i'nâd ve ısrara ta'accüb ve teessüf ediyor..."³¹⁰

Ali Ferruh'un, Amerikalı önemli siyasiler ile yaptığı görüşmeler sonrasında aldığı bilgilere göre ABD barış için aracılık kabul etmeyecektir. Bu süreçte Osmanlı Devleti Avrupa Devletleri ile birlikte hareket etmelidir. Aracılık ve meseleye katılarak padişahın şöhreti bir kat daha artacak ve devletçe büyük menfaat sağlanacaktır. Bunun için Avrupa Hükümetleri ile görüşülmesi ve aynı zamanda bizimde onlarla müttefik olarak hareket etmemiz gerekir. Ali Ferruh'a göre "Amerika'da insâniyyet yoktur. Para vardır".³¹¹

Ali Ferruh 2 Temmuz 1898 tarihli telgrafına göre büyük çarpışmalar yaşanmış ve Amerikan kaybı bin civarına ulaşmıştır. 3 Temmuz 1898 tarihli telgrafa göre Amerikalılar büyük tehlike atlatmışlar ve hastalıktan dolayı kayıpları çoktur. 4 Temmuz 1898 tarihli raporuna göre "General Şifter" komutasındaki on altı bin kişi karaya çıkmayı başarmış ve Amerikan kuvvetlerine destek olarak yaklaşık beş bin civarında Kübalı yerli halk yer almıştır. Bu arada İspanya donanmasının Amerikalılar tarafından mahvedildiğine dair haberler gelmiş, Ali Ferruh'a göre bu durum kesinlik kazanmamıştır, muhtemelen borsa vesayir ekonomik menfaat doğrultusunda hükümet için uydurulmuş bir havadis olabilir.³¹² Fakat kısa bir süre sonra bu haberler doğrulanmıştır. Ali Ferruh'a göre İspanyolların galip gelmesine ramak kalmışken Amerikalılar galip gelmiştir.³¹³

---

³⁰⁹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 66.

³¹⁰ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 71.

³¹¹ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 71.

³¹² BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 74.

³¹³ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 77.

6. Savaşın Sona Erişi

Santiago’da İspanya donanmasının yok edilmesi sonrasında Amerikan askeri güçleri Porto Riko’ya ulaşmış ve ardından İspanya doğrudan Amerika’dan barış talep etmiştir. İspanya’nın haklarını savunmak için Fransa’nın ABD elçisi müzakerelere başlamıştır.³¹⁴

Ali Ferruh’a göre İngiltere Fransa’yı mahrum bırakmak, İspanya’yı zarara uğratmak ve kendi yararını arttırmak için fesat çıkarmaktadır “...İngiltere Fransa’yı müzakerât-ı sulhiye de muvaffak etmemek ve bilâhare akt-i sulhe kendisi vesâtetiyle te’min-i menfa’at eylemek için sarf-ı gayret ediyor...”³¹⁵

11 Ağustos 1898’de Amerika Birleşik Devletleri ve İspanya arasında barış protokolü imzalanmıştır. Protokole göre “...evvelâ İspanya’nın Küba’da hakk-ı hâkimiyeti fesh, sâniyen Porto Riko vesair birkaç adayı Amerika’ya terk, sâlisen Manila şehri Amerika tarafından muvakkaten işgâl, râbi’an adalar kâmilen İspanya tarafından tahliye, hâmisen Paris’te bir müsâlaha komisyonu akt, sâlisen terk-i muhâsıma...”³¹⁶

Protokolde belirlendiği gibi 10 Aralık 1898’de Paris’te Amerika Birleşik Devletleri ile İspanya arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile İspanya, Filipinleri, Pasifik’teki Guam adasını ve Porto Riko’yu Amerika’ya terk ediyor ve Küba’nın bağımsızlığını tanıyordu. İspanya’nın bu kayıplarına karşılık Amerika’da İspanya’ya yirmi milyon dolar ödeyecekti.³¹⁷

ABD’nin bu zaferi ile birlikte Amerikalı girişimciler elde ettikleri yeni topraklarda büyük tarım plantasyonları kurdular. Bu tarım işletmelerinde çalışmak üzere özellikle Japonya’dan büyük göç dalgaları gerçekleşti.³¹⁸

³¹⁴ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 80.

³¹⁵ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 82.

³¹⁶ BOA, Y. EE., Dosya No: 136, Belge No: 86.

³¹⁷ Armaoğlu, a.g.e., s. 736.

³¹⁸ William H. McNeill, **Dünya Tarihi**, (Çev. Alâaddin Şenel), Ankara, 2002, s. 759.

IV. ALİ FERRUH'UN ABD ELÇİLİĞİNİN SONA ERİŞİ VE SONRAKİ HAYATI

Ali Ferruh Amerika Birleşik Devletleri ortaelçiliği görevini tamamladıktan sonra 1901 yılında yurda dönmüştür. Bu görevinden sonra o dönemler Osmanlı Devleti için problemleri bir bölge olan ve imparatorluğa olan bağlarının hayli zayıflamış olduğu Bulgaristan eyaletine komiser olarak atanmıştır.

Ali Ferruh 1902- 1904 yılları arasında Bulgaristan komiseri olarak görev yapmış ve 1904 yılında vefat etmiştir. Diplomat özelliğinin yanında devrin tanınmış fikir ve edebiyat adamlarındandır. Arkasında birçok edebi eseri bırakmıştır.

A. ELÇİLİK GÖREVİNDEN AYRILIŞI

Ali Ferruh 1898 Mart'ından itibaren yaptığı elçilik görevi padişah II. Abdülhamit'in 19 Ağustos 1900 tarihli iradesi ile sona ermiş, yerine hariciye şifre kalemi müdürü Şekib Bey atanmıştır.³¹⁹

Ancak Ali Ferruh'un görevden alınması ile Amerika'dan ayrılması arasında neredeyse bir yıla yakın bir süre geçmiştir. New York Times'da Ali Ferruh'un görevden alınışı ile ilgili yapılan değerlendirmede "...hükümetinin buradaki görevleri için bir süre tanınmasının kendisini şaşırtmayacağını..."³²⁰ beyan etmesi o sıralar Osmanlı- Amerikan ilişkilerini geren tazminat meselesi dolayısıyla bu sürecin uzamış olabileceğini akla getiriyor.

Ali Ferruh'un resmen görevden alındıktan sonraki sürede, Bab-ı ali ve saray ile yapılan yazışmalarda ünvanı "...Washington sefir-i sâbıkı..."³²¹ olarak geçmektedir. Görevden alınmada Ali Ferruh ile hariciye nezareti arasındaki sorunların ne derece etkili olduğunu bilemiyoruz ancak, Tevfik paşa ile Filistin'e Yahudi göçü meselesinden doğan anlaşmazlık ve Ali Ferruh'un Paşa'yı padişaha

³¹⁹ BOA İ. HR., Dosya No: 368, Belge No: 1318/R -29.

³²⁰ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=990CE0DE173FE433A25752C2A96E9C946197D6CF>

³²¹ BOA Y. A. HUS., Dosya No: 412, Belge No: 36.

şikâyeti, New York konsolosu Münici Bey ile yaşanan gerginlik Ali Ferruh'un hariciye teşkilatı ile yaşadığı sorunlardan belgelerden anlaşılmalıdır.

Münici Bey, Ali Ferruh'un kendisine suikast tertiplemediği iddiasıyla durumu hariciye nazırı'na şikâyet etmiştir. 18 Kasım 1899 tarihli belgede Münici Bey detaylarıyla Ali Ferruh'un Corc Cebur Efendi vasıtasıyla kendisini öldürtmeyi planladığını iddia etmektedir.³²² Bu belgeden meselenin Yıldız sarayına da intikal ettiğini anlıyoruz fakat her iki diplomatın da görevlerinde herhangi bir azaltma olmaması meselenin etkili olmadığı kanaatini doğrular. Ali Ferruh Amerika'daki görevine devam etmiş, Münici de aynı şekilde konumunu korumuş ve zamanlar daha önemli sayılan Avrupa'ya tayin edilmiştir. 1902 salnâmesinde Münici Bey Rotterdam Baş Şehbenderi olarak görülmektedir.³²³

Ali Ferruh'un 5 Aralık 1900 tarihli belge de padişaha hitaben "...hiç değilse mesâi-i mütevellîye-i âcizânemin nezd-i âli-i asafanelerinde takdir olacağı ümidindeyim..."³²⁴ ifâdesi bazı sorunların yaşandığına delil sayılabilir.

Amerikan basını da bu durumu gündemine almış, Washington Post gazetesindeki haberde "...Türk yetkililerin Amerika'ya yeni elçi atanmasının Ali Ferruh ile Bab-ı Ali arasında yaşanan gerginlikler yüzünden olduğunu reddettiği..."³²⁵ haberi yer almıştır. Resmen görevden alındığı halde 1901 yılında bile hala görevde olması ve yeni elçinin Amerika'ya gelmemesi bazı spekülasyonları beraberinde getirmiştir. New York Times, Ali Ferruh'un haklarının iade edildiğini bunun Sultan'ın, Ali Ferruh'un genç Türk partisine katılacağı korkusundan yapıldığını ayrıca Ali Ferruh'un tazminat bedeli için anlaşılan Cramp gemi şirketinden 10.000. sterlin komisyon alacağı iddia edilmiştir.³²⁶

Ali Ferruh'un yerine atanan Şekib Bey'in 28 Mart 1901'de Amerika'ya hareket edeceği bilgisi³²⁷ belgelerde yer almasına rağmen yeni elçi ancak 8 Temmuz

³²² BOA Y. MTV., Dosya No: 196, Belge No: 53.

³²³ A.Nezih Galitekin, *Salname-i Umur-ı Hariciye*, IV, Dersaadet, 1320, İstanbul 2003, s. 80.

³²⁴ BOA Y.A.HUS., Dosya No: 412, Belge No: 36.

³²⁵ <http://pqash.pqarchiver.com/washingtonpost-historical/access/256833672.html?dids=...>

³²⁶ <http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9902E7DD133DE132A25756CDA9679C946097D6CF>

³²⁷ BOA İ. HUS., Dosya No: 87 Belge No: 1318/Z -02.

1901’de Washigton’a varmıştır. Washington Post yeni elçi Şekib Bey’in Amerika’ya ulaştığını yazmıştır.³²⁸ Bunu müteakip Ali Ferruh 21 Temmuz 1901’de Amerika’dan ayrılmıştır.³²⁹

B. BULGARİSTAN KOMİSERLİĞİ ve ÖLÜMÜ

Ali Ferruh’un yurda dönüşünden dört ay sonra 20.1.1902’de Bulgaristan komiserliğine tayin olmuştur.³³⁰ Görev yaptığı esnada Bulgaristan Osmanlı Devleti’nden geniş ölçüde imtiyaz almış özel statülü bir eyalet ve aynı zamanda Bulgar çetecilerinin faaliyetlerinin yoğun olduğu bir yerdi. Bulgar çeteciler tarafından 1902’de “*Cuma-i Bala*” ayaklanması³³¹ gerçekleştirilmiş bu ayaklanma Osmanlı Devleti tarafından bastırılmıştır.

1903 yılında Makedonya’da “*İlinden*” isyanı çıkmış bu isyan da Osmanlı Devleti tarafından bastırılmıştır.³³² Ali Ferruh bu süreçte padişah Abdülhamit ile uyumlu bir yönetim sergilemiş ve isyan sonrası Osmanlı Devleti ile Bulgaristan prensliği arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde önemli rol üstlenmiştir. Bulgar Prensliği ile antlaşma taslağını Ali Ferruh sunmuştur.³³³

8 Nisan 1904’te Osmanlı-Bulgar antlaşması imzalanmış, bu antlaşma ile birlikte genel af ilanı ile birlikte Bulgaristan prensliği çete faaliyetlerine sınırlama getireceğini vaat etmiştir. Antlaşma Osmanlı-Bulgar ilişkilerinde düzelme sağlasa da, gerek büyük devletlerin müdahaleleri ve gerek yerel gerilimler Osmanlı merkezi yönetimini rahatsız etmiştir. Ali Ferruh Osmanlı komiseri olarak gelişmeler düzenli olarak Osmanlı yönetimine bildirmiştir.³³⁴

³²⁸ <http://pqasb.pqarchiver.com/washingtonpost-historical/access/257278352.html?dids=...>

³²⁹ BOA Y. A. HUS., Dosya No: 418, Belge No: 13.

³³⁰ BOA İ. MTZ., Dosya No: 21, Belge No: 1423.

³³¹ Gül Tokay, “Osmanlı-Bulgaristan İlişkileri (1878 -1908)”, **Osmanlı**, C.II, s. 323.

³³² Erol Çetin, **Bulgaristan Prensliği ve Osmanlı Devleti Arasındaki Siyasi İlişkiler (1878 -1908), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul, 2004, s. 237- 239.

³³³ Çetin, a.g.e., s. 247-250.

³³⁴ Tokay, a.g.e., s. 323.

Ali Ferruh Bulgaristan komiseri olarak görev yaparken 19 Ekim 1904'te vefat etmiş³³⁵ ve babasının Kadıköy'deki mezarının yanına defnedilmiştir.³³⁶

C. ESERLERİ

Ali Ferruh diplomat kişiliğinin yanında devrin fikir ve edebiyat adamlarından olduğuna değinmiştik. Dönemi için üst düzey yapıtlar ortaya koymuş bir edebiyatçı olarak değerlendirilmemiş, Abdülhak Hamit'in etkisi altında kaldığı ve kendine has bir takım eserler meydana getirdiği değerlendirilmesi yapılmıştır.³³⁷

Ali Ferruh'un manzum ve mensur eserleri şunlardır;

“ Matbu eserleri:

Hikmet-i Ahlâk (mensur)

Laklakıyat-ı Edebiye (manzum)

Devlet (Tarihçe-i Osmani) (manzum)

Huşeng (Faci'a-i tarihiye. manzum)

Kanun-ı Tabi'at (Volney'den mütercem :mensur)

Şayan (manzum)

Üss'ül Esas (manzum)

Küfran (mukaffa)

Kerbela (kum-ı evvel:manzum)

Teşhir-i Ebatıl (Renan'a reddiye: mensur)

Gayr-ı matbu eserleri:

Kerbela (kısım-i sani:manzum)

İbnü'r –Reşad (kısım-ı evvel ve sani:manzum ve mensur)

Türab (manzum)

Safvan (mensur)

İlm-i Ensab (tercüme)

Ziya Paşa (tercüme-i hal:manzum)

Rişvet (manzum)

³³⁵ BOA Y. PRK. MK., Dosya No: 20, Belge No: 11.

³³⁶ BOA İ. HUS., Dosya No: 1322, Belge No: Ş -038.

³³⁷ M. Nihat Özen, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1941, s. 60.

Taklib-i Elfaz (mensur).³³⁸

Ali Ferruh'un eserleri ve edebi kişiliği ile ilgili detaylı bir araştırma daha önce yapılmış olduğu için başlıca eserleri ile ilgili kısa bilgiler vereceğiz

Hikmet-i Ahlâk adlı mensur eseri 1887 tarihlidir. Bu eserde tabiat, insan, cemiyet, güzel ahlâk, kötü ahlâk, medeniyet, Asya ve Avrupa'da ahlâk, ilim ve ahlâk gibi konular hakkında görüşlerini belirtir.³³⁹

Laklakıyyat-ı Edebiyye 1885 tarihlidir. Bu eserinde Ali Ferruh leylekleri ele alarak onlarla ilgili bir hikâye yazmıştır. Okuyucularına, insanların zâlimâne davranmaması icab ettiğine dair yol göstermeye çalışmıştır.³⁴⁰

Devlet 1886 tarihlidir. Bu eserde tarihi hadiseler üzerinde durulmuş, Osmanlı Devleti'nin kurulmasından önceki tarihi olaylar, Osmanlı Tarihi ve Ali Ferruh'un zamanının yabancı devletlerinin yöneticileri ile ilgili bilgiler yer almıştır.³⁴¹

Ali Ferruh'un başlıca manzum eserleri arasında 1885 tarihli **Huşenk**, konusu itibariyle tarihidir. Kullandığı temalar, öne çıkardığı muhteva bakımından Hamid'in tarihi trajedilerinin tesiri altında olduğu görülür.³⁴²

1888 tarihli **Üss- ül Esâs** adlı eserde Türk'lerin başlangıcı, Müslüman olmaları, Selçuklular ve Osmanlı'yı kuranların bunlarla münasebeti ve Osmanlı'nın kuruluşu anlatılmıştır.³⁴³

1887 tarihli **Şayan** adlı eserinde sevgi anlayışı, aşk temalarını içeren bir yapıtıdır.³⁴⁴ **Kerbela** adlı yapıtı "Pariste yazılmış ve 1887'de çoğaltılmıştır. İslam tarihi için elim bir vakıa olarak kabul edilen Kerbela hadisesi, manzum hikâyede Hz.

---

³³⁸ İnal, **a.g.e.**, s. 631.

³³⁹ Şakir Sarıcaoğlu, Ali Ferruh'un Hayatı, Fikirleri, Eserleri, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kırıkkale, 1999, s. 150.

³⁴⁰ Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s. 117.

³⁴¹ Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s. 152-165.

³⁴² Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s. 171.

³⁴³ Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s. 146.

³⁴⁴ Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s. 117 - 126.

Hüseyin'in şehâdeti anlatılır. Ali Ferruh, bu eseriyle, İslâm tarihinde önemli bir yere sahip olan üzücü bir hadiseye tekrar bakılmasını sağlamış olur.³⁴⁵

---

³⁴⁵ Sarıcaoğlu, **a.g.e.**, s.126 - 131.

SONUÇ

Ali Ferruh Yeni Osmanlılar hareketinin kurucularından Kayazâde Reşad Paşa'nın oğludur. İyi bir eğitim almış, Türkiye ve Fransa'da yüksek tahsilini tamamlamıştır. Hakkındaki yazılardan anlaşılan öğrencilik hayatında devrin muhalif çizgisine yakın durmuş, padişah aleyhtarı hareketlerin içinde olmuştur. Bununla birlikte birçok edebi eser meydana getirmiştir.

Meslek hayatı dahiliye teşkilatında başlamakla beraber hariciyede devam etmiş, Paris, Londra, Bükreş, Petersburg gibi Avrupa başkentlerinde üçüncü katiplikten maslahatgüzarlığa uzan mesleki bir kariyer yapmıştır. Bu görevleri süresinde birçok defalar ödüllendirilmiş ve taltif edilmiştir. Başarılı kariyeri neticesinde ilk kez “orta elçi” olarak 1898’de Amerika Birleşik Devletlerine atanmıştır.

1898’de Osmanlı tahtında II. Abdülhamit bulunmakta idi. Padişahın genel siyaseti, büyük güçlerin kendi aralarındaki rekabeti Osmanlı lehine değerlendirebilmek, İslam topluluklarını halife'nin nüfuzu ile bir arada tutabilmek, askeri ve fenni sahada Batının ulaştığı sonuçlardan istifade etmek, böylece imparatorluğun birlik ve bütünlüğünü koruyabilmektir.

Bu çerçevede imparatorluğun öncelikli önem verdiği dış güçler Avrupa Devletleriydi. Düvel-i muazzama adı verilen büyük devletler Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü tehdit eder durumda idi. Bu açıdan ABD ikinci derecede öneme haiz olmakla birlikte özellikle ticari ve askeri işbirliği sağlama noktasında önem kazanıyordu.

ABD bu önemi yanında Osmanlı Devleti için hayati önem taşıyan bazı hususlarda inisiyatif kazanmaya başlamıştır. Bunlar, Amerikan Protestan misyoner faaliyetleri ve bunun Osmanlı devletini rahatsız etmeye devam eden Ermeni hareketleri ile bağlantısı, Arap milliyetçisi basın faaliyetleri, Yahudilerin Filistin’e göçü ve Siyonist hareketlerin başlamasıdır.

II. Abdülhamit genel dış siyaseti açısından tehlikeli gördüğü bu gelişmeler nedeniyle Amerika'daki bu faaliyetleri izlemek ve gerekli tedbirleri almak için harekete geçmiştir. Bu amaçla Ali Ferruh bir nevi özel görevle ABD'ne elçi tayin edilmiştir.

ABD bu tarihte Mc Kinley yönetiminde yayılmacı bir siyasete başlamıştır. Ekonomik büyümesini tamamlamış olan ABD, kendi yakın bölgesi olan Küba ve Filipinlerde İspanyol egemenliğini sona erdirerek bir dünya gücü olma hedefi için ilk adımı atmıştır. Bu açıdan Ali Ferruh'un elçilik süreci iki devlet için hassas sayılacak bir döneme denk gelmiştir.

Ali Ferruh öncelikli olarak ABD' deki Ermeni faaliyetlerini gözlem altına almış ve bu faaliyetleri düzenli raporlar halinde hem hükümete hem de doğrudan padişaha bildirmiştir. Bu süreçte Ali Ferruh Amerika'daki Ermenilerin lobi faaliyetlerini ve basın yolu ile kamuoyu üzerindeki etkilerini tespit etmiştir. O yıllarda Amerika'da Osmanlı aleyhtarı müthiş bir basın kampanyası mevcut idi. Buna karşı Amerika gibi basın hürriyetine çok önem veren bir ülkede siyasi baskılarla bir sonuç almak mümkün değildi. Buna ancak yine basın yoluyla ve hukuki tedbirlerle karşı çıkmak gerekirdi. Ali Ferruh büyük gazete sahipleri ve yazarları ile önemli siyasetçilerle, diğer ülke temsilcileri ile özel dostluklar kurmuş, bu sayede Ermenilerin etkisinde olan kamuoyuna Osmanlı tezlerini ulaştırabilme imkânı yakalamıştır. Sık sık basına demeçler vermiş, kuvvetli İngilizce ve Fransızcası sayesinde hem yabancı temsilciler hem de Amerikalılar ile doğrudan diyaloglar kurmuş böylece Hıristiyan Ermeni propagandası etkisi ile Osmanlılara karşı ön yargılı kamuoyu tersine bilinçlenmeye başlamıştır. Olayları hep tek bir bakış açısı ile değerlendirmiş olan Amerikalılar, Ermeni cemiyetlerinin faaliyetlerini ve gerçek yüzlerini görünce bu cemiyet faaliyetlerini eleştirmeye başlamış ve bu yönde yayınlar ortaya çıkmıştır.

Ermeni hareketleri ile birlikte Ermeniler ile bağlantılı bazı sorunlar Osmanlı devleti ile ABD arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olmuştur. Bu sorunların başında tazminat meselesi gelmiştir.1895'te Harput'ta Ermeniler tarafından başlatılan ayaklanma ile birlikte olaylar büyümüş ve yerli Müslüman halkın da

olaylara karışması ile can kayıpları ve maddi hasar meydana gelmiştir. Maddi hasara uğrayanların başında Amerikan Misyoner vakıflarına ait okul ve diğer binalar gelmekteydi. ABD, bu olaylarda Osmanlı güvenlik güçlerinin gerekli önlemleri almadığını, hatta bizzat karıştığını iddia ederek Osmanlı Devleti'nden yirmi bin İngiliz lirası tutarında tazminat talep etmiştir. ABD, 1895'ten itibaren tazminat meselesini gündeme taşımakla beraber 1898'den itibaren baskılarını arttırmış, İspanya savaşında aldığı galibiyet ile tam anlamıyla bir emperyalist devlet refleksleri göstermeye başlamıştır.

Ali Ferruh'un bu süreçte göndermiş olduğu raporlardan hem ABD yönetiminin yaklaşımını hem de yönetimin almış olduğu kararlardaki iç siyaset ve kamuoyu etkisi, ve bu kararlardaki ciddiyet derecesi anlaşılmıştır. Ali Ferruh'a göre Amerikan yönetiminin tazminat talepleri konusundaki artan baskısının nedeni, Ermeniler ve misyonerler etkisi altındaki kamuoyu yönlendirmesidir, ABD yönetimi Osmanlı Devleti ile sürmekte olan ilişkilerin ciddiyetinin farkındadır, bununla birlikte Ön Asya'da Amerikan nüfuzunun temsilcisi misyonerler ve Ermeni toplumu emperyalist hedefleri olan ABD yönetimi için önemlidir. Bu hassas dengeleri gözeten ABD Osmanlı yönetimi ile resmi düzeyde ilişkileri canlı tutmakla beraber, silahlı güç gösterisi, Osmanlı elçisinin tahliye edilmesi gibi tehditkâr seçenekleri de basın yolu ile gündemde tutmaktadır. ABD yönetiminin 1900'lerde baskısını arttırmasının nedeni ABD'de yaklaşan seçimlerdir. ABD'nin 1900 Aralık ayında Napoli üzerinden İzmir'e gönderdiği savaş gemisi bu amaca yöneliktir. Resmi düzeyde bu geminin sadece birkaç gün için gittiği bildirilmiştir, saldırı amaçlı olmadığı bildirilmiştir.

Ali Ferruh'un tazminat ödenmemesi yolundaki ısrarları belli bir ölçüde etkili olmuş ve Osmanlı Yönetimi meseleyi uzun bir süre oyalamıştır. Nihayetinde iki tarafı da uzlaştıracak bir formül ile Osmanlı Devleti'nin ABD'den bir gemi satın alması ve tazminat ödemesinin bu gemi bedeline dâhil olması üzerinde anlaşılmıştır.

Ali Ferruh Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki 1830 antlaşmasından kaynaklanan, yargılama hukukuna ait antlaşmazlıkla ilgili bir çalışma başlatmıştır. Osmanlı dışişlerinden herhangi bir talimat almadan salt kendi gayretleri neticesinde

Amerikan hükümetini Osmanlı tezlerinin haklılığı konusunda ikna etmeyi başarmıştır.

Ali Ferruh ABD'nin dış politika sahasında önem verdiği bir diğer konu olan Osmanlı ABD temsilciliğinin ortaelçilikten büyükelçiliğe çıkarılması konusunda olumsuz bir yaklaşım sergilemiştir. Bu konuyu salt Osmanlı- Amerikan ilişkileri açısından değil uluslararası güç dengeleri açısından değerlendirmiş ve bu aşamada Böyle bir statü değişikliğinin Osmanlı menfaatleri açısından uygun olmadığı kanaatini taşımıştır.

Ali Ferruh Amerika'daki Arap milliyetçisi basın faaliyetlerini takip etmiş ve bu faaliyetlere karşı girişimlerde bulunmuştur. ABD basın özgürlüğüne önem veren bir ülke olduğu için hukuki tedbirler ve karşı propaganda yoluna gitmiştir. Amerikan mahkemelerine davalar açarak Arap gazeteleri aleyhine davalar açmış ve bu gazetelerin ekonomik olarak yıpratılmasını sağlamıştır. Almış olduğu tedbirler sayesinde kısa zamanda gazeteler üslup değiştirmiştir.

Ali Ferruh bu gazetelerin zaten önemli olmadığını, Amerika'daki Araplar üzerinde hiçbir etkilerinin bulunmadığını belirtmiştir. Bu gazetelerin daha önce Osmanlı yönetimi tarafından maaş bağlanmış gazetelere özendiklerini ve bu yanlış uygulama yüzünden bu durumun bir geçim kapısı haline getirildiğini ifade ederek bu uygulamaların yanlışlığını vurgulamıştır. Ali Ferruh'a göre eğer basın kuruluşlarını para karşılığı tarafımızda yayın yapmaya yöneltir isek zamanla bu amaçla bunu bize şantaj aracı olarak kullanacak birçok asalak ortaya çıkar. Bunun yerine Amerika'daki Osmanlı kökenli Hıristiyan, Müslüman tüm topluluklar ile yakın ilişkiler kurulmalı Osmanlı yönetiminin vatandaşları nezdinde zaten var olan itibarı güçlendirilmelidir. Böylece Osmanlı aleyhtarları kişilere fırsat sağlayacak zemin ortadan kaldırılmış olur.

Ali Ferruh'un ABD'deki Yahudi faaliyetlerini yakından takip etmiş Yahudilerin, örgütlenme ve çalışma biçimlerini, finans kaynakları, diğer ülkeler ile irtibatları belirlemiştir. Ayrıca o sıralar yeni gelişmekte olan Siyonist yapılanmayı ve bu yapılanmanın ilerde çok sakıncalı sonuçlar doğurabileceğini yirminci yüzyıla girerken büyük bir uzak görüşlülük ile tahmin edebilmiştir. O sıralar Yahudi

çevrelerinin bile hayal olarak değerlendirdiği Filistin’de bir ‘Yahudi devleti’ fikrinin ilerisi için ciddi bir tehlike olabileceğini kavramış ve özellikle Filistin’e Yahudi göçünün engellenmesi için çaba harcamıştır. Bu konuda dışışleri ile farklı bakış açıları taşıdıklarından bazı sorunlar yaşamakla birlikte bu konudaki görüşlerini değiştirmemiştir.

Ali Ferruh Osmanlı Devleti’nin tarafsız kaldığı ABD- İspanya savaşında savaşın seyri ile ilgili düzenli raporlar göndermiştir. ABD’nin ekonomik gelişmesini tamamlaması ve iç savaş sonrası iç barışını sağlamasını müteakip emperyalist bir devlet olarak dünya siyasetine tesir etmeye başlaması bu savaş ile ortaya çıkmıştır. Ali Ferruh’un gönderdiği raporlar ile Avrupa Devletlerinin politikaları değerlendirilmiş ve ABD’nin askeri gücü hakkında bilgiler edinilmiştir. II. Abdülhamit’in bu konuyu önemle ele alması kuşkusuzdur ki ABD ile Avrupa Devletleri arasında bir denge çabası sağlamak değildir. ABD ile Osmanlı Devleti arasında antlaşmazlıkların sıcak çatışma noktasına gelmesinden duyulan endişe Amerikan askeri gücünü tanıma ihtiyacını gündeme getirmiş ve bu savaş bunun için bir fırsat olmuştur. Aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin askeri modernizasyonu için ABD silahları ile ilgili bilgi edinilmiştir.

Sonuçta Ali Ferruh, Osmanlı Devleti’nin genel siyaseti çerçevesinde başarıyla görev yapan bir diplomat olma özelliği yanında, kendi inisiyatifiyle yaptığı girişimleri ve yetenekleri ile Osmanlı Devleti için sorun teşkil eden konularda başarılar kazanmış, Amerikan kamuoyunda olumlu anılarak hem kendi hem de Osmanlı Devleti için bir ölçüde sempati sağlamıştır.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

1. Yıldız Tasnifi

a) Yıldız Esas Evrakı (Y. EE)

Dosya No: 60, Belge No: 3

Dosya No:136, Belge No: 34

Dosya No:136, Belge No: 36

Dosya No:136, Belge No: 39

Dosya No:136, Belge No: 41

Dosya No:136, Belge No: 42

Dosya No:136, Belge No: 43

Dosya No:136, Belge No: 44

Dosya No:136, Belge No: 47

Dosya No:136, Belge No: 48

Dosya No:136, Belge No: 49

Dosya No:136, Belge No: 51

Dosya No:136, Belge No: 53

Dosya No:136, Belge No: 54

Dosya No:136, Belge No: 55

Dosya No:136, Belge No: 59

Dosya No:136, Belge No: 60

Dosya No:136, Belge No: 62

Dosya No:136, Belge No: 63

Dosya No:136, Belge No: 64

Dosya No:136, Belge No: 66

Dosya No:136, Belge No: 67
Dosya No:136, Belge No: 69
Dosya No:136, Belge No: 71
Dosya No:136, Belge No: 73
Dosya No:136, Belge No: 74
Dosya No:136, Belge No: 75
Dosya No:136, Belge No: 77
Dosya No:136, Belge No: 78
Dosya No:136, Belge No: 80
Dosya No:136, Belge No: 81
Dosya No:136, Belge No: 82
Dosya No:136, Belge No: 85
Dosya No:136, Belge No: 87
Dosya No:136, Belge No: 91
Dosya No:136, Belge No: 94
Dosya No:136, Belge No: 97
Dosya No:136, Belge No: 98
Dosya No:136, Belge No: 109
Dosya No:136, Belge No: 113
Dosya No:136, Belge No: 114
Dosya No:136, Belge No: 115
Dosya No:136, Belge No: 117
Dosya No:136, Belge No: 121
Dosya No:136, Belge No: 123
Dosya No:136, Belge No: 86

b) Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y. MTV)

Dosya No:202, Belge No:26

Dosya No:196, Belge No:53

c)Yıldız, Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik (Y. PRK. EŞA)

Dosya No:35, Belge No:40

Dosya No:37, Belge No:1

Dosya No:49, Belge No:69

d)Yıldız Perakende Hariciye Nezareti (Y. PRK. HR)

Dosya No:26, Belge No:61

Dosya No:29, Belge No:42

e)Yıldız Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahrirat (Y. PRK. MK)

Dosya No: 20, Belge No:11

f)Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y. A. HUS)

Dosya No: 385, Belge No:4

Dosya No: 405, Belge No:59

Dosya No: 405, Belge No:60

Dosya No:412, Belge No:36

Dosya No:418, Belge No:13

g)Yıldız Sadaret Resmi Maruzat (Y. A. RES)

Dosya No:88, Belge No:89

2- İradeler

a) İrade-i Bahriye (İ. BH)

Dosya No: 4, Belge No:1318/ş-1

b) İrade-i Dahiliye (İ. DH)

Dosya No:1198, Belge No:93811

c) İrade-i Hariciye (İ. HR)

Dosya No:287, Belge No:17923

Dosya No:339, Belge No:1310/M-04

Dosya No:343, Belge No:1311/Ca -08

Dosya No:356, Belge No:1315/Ca -14

Dosya No:368, Belge No:1318/R -29

d) İrade-i Hususi (İ. HUS)

Dosya No:19, Belge No:1311/C- 065

Dosya No:52, Belge No:1314/L- 43

Dosya No:66, Belge No:1316/Ra /083

Dosya No:87, Belge No:1318/Z- 02

Dosya No:122, Belge No:1322/Ş- 062

Dosya No:1322, Belge No: Ş- 038

e) İrade-i Bulgaristan (İ. MTZ)

Dosya No:21, Belge No:1423

f) İrade-i Taltif (İ.TAL)

Dosya No:133, Belge No:1315/L -169

3) Hariciye Siyasi Kalem (HR. SYS)

Dosya No:66, Belge No:72

Dosya No:66, Belge No:74

Dosya No:66, Belge No:75

Dosya No:66, Belge No:77

Dosya No:74, Belge No:64

Dosya No:74, Belge No:67

Dosya No:2833, Belge No:59

Dosya No:2833, Belge No:61

Dosya No:2833, Belge No:62

Dosya No:2833, Belge No:64

Dosya No:2833, Belge No:65

Dosya No:2833, Belge No:66

4) Sicil-i Ahval İdare-i Umumiyyesi (DH. SAİD)

Dosya No:22, Belge No:263

5) Zaptiye Nezareti (Z.B.)

Dosya No:52, Belge No:57

Kitaplar

AÇIKSES, Erdal, **Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri**, Ankara, 2003.

AHMED CEVDET PAŞA, **Tezahir, 1-12**, Cavid Baysun, Ankara, 1986.

AKÇAM, Taner, **Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu**, İstanbul, 1994.

ALBERİ, Sabuncuzade Louis, **Yıldız sarayında Bir Papaz**, Haz. Mehmet Kuzu, İstanbul, 2007.

ARMAOĞLU, Fahir, **19.YY.Siyasi Tarihi**, Ankara.

-----, **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri**, Ankara, 1991.

BESALEL, Yusuf, **Yahudi Tarihi**, İstanbul, 2000.

BOZDAĞ, İsmet, **Sultan Abdülhamit'in Hatıra Defteri**, İstanbul, 2006.

BAKTIAYA, **Osmanlı Suriyesi'nde Arapçılığın Doğuşu**, İstanbul, 2009.

BURSALI MEHMET TAHİR, **Osmanlı Müellifleri**, C. II, İstanbul, 1972.

ÇANKAYA, Mücellidoğlu Ali, **Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler**, C. III, Ankara, 1969.

FİNDLEY, V. Findley, Çev. Gül Çağalı Güven, **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, İstanbul, 1996.

DABAĞYAN, Levon Panos, **Sultan Abdülhamit Han ve Ermeni Meselesi**, İstanbul, 2001.

DİRİL, Yasemin, **Osmanlı'dan Günümüze İç Siyaseti Yönlendiren Yabancı Eller ABD elçisi Oscar Solomon Straus'un Elçilik Yılları (1887-1910)**, İstanbul, 2006.

EBUZZİYA TEVFİK, **Yeni Osmanlılar Tarihi**, C.III, İstanbul, 1974.

ENGİN, Vahdettin, **II. Abdülhamit ve Dış Politika**, İstanbul, 2005.

ERHAN, Çağrı, **Türk-Amerikan ilişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, Ankara, 2001.

GALİTEKİN, A.Nezih, **Salname-i Umur-ı Hariciye, IV**, Dersaadet, 1320, İstanbul, 2003.

GEORGEON, François, **Sultan Abdülhamit**, Çev. Ali Berktaş, İstanbul, 2006.

GÜRÜN, Kamuran, **Ermeni Dosyası**, Ankara, 1983.

GÖVSA, İ.A., **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, İstanbul, 1933-1935.

İNAL, İbnü'l Emin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.I Haz.Müjgan Cunbur, Ankara, 1999.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Anadoludaki Amerika**, Ankara, 2000.

KOLOĞLU, Orhan, **Abdülhamit Gerçeği**, İstanbul, 2005.

KURAT, Akdes Nimet, **Türk Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış**, Ankara, 1959.

KURŞUN, Zekeriya, **Yol Ayrımında Türk-Arap İlişkileri**, İstanbul, 1992.

KUTLU, A.Tekin, **II.Abdülhamit, Kızıl Sultanmı, Ulu Hakan mı**, İstanbul, 2007.

KUTLUAY, Yaşar, **Siyonizm ve Türkiye**, İstanbul, 2005.

LEWIS, Bernard, **Ortadoğu**, Türkçesi: Mehmet Harmancı, İstanbul, 1996.

MARDİN, Şerif, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908**, İstanbul, 1983.

-----, **Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu**, İstanbul, 1996.

Mc NEİLL, William H, **Dünya Tarihi**, (Çev. Alâaddin Şenel), Ankara, 2002.

ORTAYLI, İlber, **Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu**, İstanbul, 1983.

ÖKE, Mim Kemal, **Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu**, İstanbul, 2002.

ÖZÖN, M.Nihat, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1941.

ÖZTUNA, Yılmaz, **II. Abdülhamîd, Zamânı ve Şahsiyeti**, İstanbul, 2008.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, Ankara, 1997.

SEVİNÇ, Necdet, **Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri**, İstanbul, 2002.

ŞAFAK, Nurdan, **Osmanlı-Amerikan İlişkileri**, İstanbul, 2003.

URAS, Esat, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, İstanbul, 1987.

Vakanüvis Ahmet Lütü Efendi Tarihi, C. XI, Haz. Münir Aktepe, Ankara, 1984.

Makaleler

AÇIKSES, Erdal, “**Osmanlı Devleti’ndeki Misyonerlik Faaliyetleri ile İlgili Bir Değerlendirme**”, Osmanlı , C.II., Ankara,1999.

BUZPINAR, Ş.Tufan, “**Arap Milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti’nde Gelişim Süreci**”, Osmanlı, Cilt II, Ankara, 1999.

-----, “**II. Abdülhamid Döneminde Filistin’e Yahudi göçü Meselesi (1878 -1908)**”, Türkler, C.XIII, Ankara,2002.

ÇİÇEK, Kemal, “**Amerika’da Türk-Ermeni Çatışması ve Harry The Turk Cinayeti**” Ermeni Araştırmaları, S. 20- 21, Kış 2005-İlkbahar 2006.

DERİNGİL, Selim, “**Legimacy Structures in the Ottoman State: The Reign of Abdülhamit II (1876- 1909)**”, International Journal of Middle East Studies, Vol.23,No.3,1991.

ERASLAN, Cezmi, “**II.Abdülhamit ve Osmanlı Devleti’nin İslam Birliği Siyaseti**”, Osmanlı, C.II., Ankara, 1999.

EROL, Mine “**Amerika’nın Cezayir ile olan ilişkileri (1785 -1816)**”, İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi, Sayı XXXII, Mart 1979, s.718 -722.

-----, “**Amerika’nın Tunus ile olan ilişkileri (1796 -1815)**” A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, cilt XXX, Sayı 1 -2, Ankara, 1982, s.117.

FENDOĞLU, Tahsin, “**Osmanlı-ABD Ticari İlişkileri**” Türkler, C.XIV, Ankara,2002.

-----, “**Amerika Birleşik Devletleri’nin Misyonerleri ve Osmanlı Devleti**” Türkler, C.XIV, Ankara,2002.

GENCER, Mustafa, “**Osmanlı-Alman Münasebetleri Çerçevesinde Şark Meselesi**” Türkler .,C.XIII,Ankara,2002.

KÖPRÜLÜ, Orhan F. “**Tarihte Türk Amerikan Münasebetleri**”, Belleten, LI/200 (Ağustos1987), s.934.

KURAN, Ercüment “**Amiral Bristol Raporu ve A.B.D.’de Türk Aleyhtarı Ermeni Propagandasının Tarihçesi**” Osmanlı’dan Günümüze Ermeni Sorunu, Editör Hasan Celal Güzel, Ankara, 2006.

Mc CARTHY, Justin, “**I.Dünya Savaşında İngiliz Propagandası ve Bryce Raporu**” Osmanlı’dan Günümüze Ermeni Sorunu, Editör Hasan Celal Güzel, Ankara,2006.

ÖKE, Mim Kemal, “**The Otoman Empire, Zionism and the Question of Palestine 1880 -1908**” International Journal of Middle East Studies, Vol. 14, No.3,1982.

SEZER, Ayten, “ **Osmanlı Döneminde Misyoner Faaliyetleri**”, Osmanlı, C.II., Ankara,1999.

SOY, H.Bayram, “**II. Wilhelm, Weltpolitik ve II. Abdülhamid**” Türkler, C.XIII, Ankara, 2002.

ŞAŞMAZ, Musa, “**Ermeniler Hakkındaki Reformların Uygulanması (1895 - 1897)**” Osmanlı, Cilt II, Ankara,1999.

TEPEKAYA, Muzaffer, “**Osmanlı-Alman ilişkileri 1870 -1914**” Türkler, C. XIII, Ankara, 2002.

TOKAY, Gül, “ **Osmanlı-Bulgaristan İlişkileri 1878 -1908**” Osmanlı, C.II, Ankara,1999.

Tezler

Ezgü, Fuad **Osmanlı İmparatorluğu - Amerika Birleşik Devletleri İktisadi, Siyasi ve Kültürel münasebetlerin Kuruluşu ve Gelişmesi (1795- 1908)**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1949.

Çetin Erol, **Bulgaristan Prensiği ve Osmanlı Devleti Arasındaki Siyasi İlişkiler (1878 -1908)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004.

Huyugüzel, Ömer Faruk, **Abdülhak Hamit’in Hatıraları**, İstanbul Üniversitesi. Türkoloji Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1969.

Sarıcaoğlu, Şakir Ali **Ferruh’un Hayatı, Fikirleri, Eserleri**, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 1999.

İnternet siteleri

GÜNAY, Selçuk, “**II.Abdülhamit Döneminde Suriye ve Lübnan’da Arap Ayrılıkçı Hareketlerinin Başlaması ve Devletin Tedbirleri**” <http://www.ankara.edu.tr/kutuphane/TarihAraştırmaları/TarihAraştırmaları-1995-c17-s28/5selcuk-gunay.pdf>

BAYRAKTAR, Hilmi, “**Ortadoğu ile İlgili Ayrılıkçı Basın Faaliyetleri Hakkında Sultan II.Abdülhamit’e Sunulan Bazı Layihalar**” <http://www.Sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos-mak/makaleler>

<http://www.nytimes.com/>

<http://www.washingtonpost.com/>

<http://www.chicagotribune.com/>

<http://nabee.jefferson.lib.la.us/Vol> -

EKLER

Ali Ferruh Bey (Vařington Sefiri)

عفی و غایت روزی بعدی باب اولی در حق شریف شرفی حدیث و تاریخ و تاریخ حدیث
 یک ای روز ...
 حدیث ...
 حدیث ...
 حدیث ...
 حدیث ...

برابر ...
 حدیث ...
 حدیث ...
 حدیث ...
 حدیث ...

B.O.A
 DH.SAID
 Dosya No: 22
 Belge No: 263
 Ali Ferruh Bey'in Sicili

Légation Impériale
de
Turquie

De la part de Ali Ferruh Bey

P. C. Tahsin Bey
1er Secrétaire de S. M. le Sultan

No. St. _____

No. St. 2

Washington, le 30 Mars 1898

Objet

Réception du Ministre
Par le Président Mc Kinley

②
ما به هیاتون مینا طوعا نه بانه بهر تاج محمدی

②
بگوون رئیس جمهور طرفین رسم تقاضای
قبول ایستادیم . ایام ایستادیم نطقه جوانانده
ستره مائینده ذات شوقستات حضرت
ولایت اعظمه و حکومت خدمتینده حقوق
حیات ضایعنه تا کاریده بولندون .
استخراج اوزر زین صحت و عافیت جانب طلاله ایستاد
حمد اولسون بلکه بولندون بیان ایستاد
ترابید عمر و شوقستایداری و مالک
شهرت ایستاد تقاضای عارتمین غمی ایستاد
حاکم ایستاد ایستاد و ایستاد ایستاد
ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد
قود العاده صمیم ایستاد . فرمان

B.O.A, Y.E.E,

Dosya No: 136

Belge No: 36

“Ali Ferruh Bey’in ABD Cumhurbaşkanı tarafından kabulü.”

بلدہ سرکار
باش کتابت دائرہ سی

۱۳۱۶

امریکا کی حکومت سے امریکا میں جو دنیک باؤریہ ڈھونڈ میناں و پریس کا قیام کیا گیا
وہاں پر یہ سفارہ و سفارت خانہ قائم کیا گیا اور امریکا سفارت خانہ سے یہ اجلی تبلیغاتی اور نئی لڑائی
کے لئے لکھنے والے جواباً وارد اولاد کے لئے سفارہ سے بیٹھنے و بیٹھنے اور نئے نئے باجیہ اقسای
حالک ایسی صورتوں میں امریکا سے امریکا کی حکومت سے امریکا کی حکومت سے امریکا کی حکومت سے
وہاں امریکا کی حکومت سے امریکا کی حکومت سے امریکا کی حکومت سے امریکا کی حکومت سے

OSMANLI ARŞIVI
I. HUS
66
1316 - Ra/83

B.O.A, İ. HUS

Dosya No: 66

Belge No: 1316- Ra/83

“ Amerika'dan gelmekte olan Yahudilerin Filistin'e girişinin yasaklanması.”

بدر کمال عثمانی
باشکانت داری

و استغفره صفات به بندگی

درستند طرفه نریه ایله اولایه بومودنک زان اهن بوقه ایدی موافقه بولونه
امروفا ایله کیمونه باندلی املقا حکومتی ندرده تیتا به لازمه سینه ده بولمق قلیله
کیده جت اولایه مذکور سفیده ده بواج برده توقف ایدیک کیم از سیرده ده بواج
کوره فاله جمن و تقیما سینه دانه قطعاً بر تیسبه ظهور کاز بقیه اولدی و
ایکی حکمته بنده ضابحات دوستانه ده مهور بولوندی خا صبه نظری سدی
بیانه و حدایت مذکوره بکنده ایدیک کیم ایکنه تدریس رضی بده کوی طیاره
وحتما بر قوی حکم دوشاخ بدمی سه نه در سفا رنه اجلی سلطنت ایدیه حیوانیت
مضطر به نوصه واعراضه تکلمه ضاب صعه عمر و کولت و موقوفیت ظل الهی سیری نورد
بوسونه و ضاب ابریه بولنج
علی فرج

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

B.O.A, Y. PRK. ESA.

Dosya No: 37

Belge No: 1

“İzmir limanına uğrayan Amerikan harp gemisi.”

4/11/1911

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
لوند ۲۵ میماه نایب عدلی و سعادت
مؤنه الدین کیانہ چامو قریب نایب کور
پهری پریم کور نقانہ با ربع فرست

بگویند بعد الطرح کجی نظر تا قاصد قاری بقسی ابد به قود و زور
انسی ایچونه قونطو انو عقبه ایتمه سفینه کیم با صابک بیک
سه یوده طفله الی قنایا آهکانی طرفه ویده اولوا اریقانه سه
عزیزه کیم قنایا سه بیک در لایه نظیمات رضی و اهدیه عینه علیا بر عینه
نظیمات ایچونه اریبدم کیم انار کتونا حدب سفینه سوا اریب کیم
هسته بو یاز کلمه و باب عالین هیات محمد اریقا ابد اولو سکون
بودجه به فیه ایدلمه

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

B.O.A, Y. PRK. HR.

Dosya No: 29

Belge No: 42

“Cramp fabrikasıyla yapılan kruvazör kontratosu, ödemenin tazminat bedeline dahil olduğu...”

Legation Imperiale
de
Turquie

56

مايه هاديون جهان سلطان بانه تاج محمد
تعارف

De la part de Ali Ferouch Bey

P. C. Tahsin Bey
Secretaire de S. M. le Sultan

No. 19
No. 20

ولسانه يه و در معارضه

Washington, le 4 Mai 1898

Objet

Rapprochement Anglo
Americain

اوليه	انته	ساعت	نه
12223	71623	26368	15648
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
43259	26432	14046	66732
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
1069	59664	53397	64322
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
26368	14587	76562	
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
54583	51857		
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
3415	16842	41264	4448
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
2223	1449	36252	
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
7982	11448	34145	11441
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
3149	12223	64322	
اوليه	اوليه	اوليه	اوليه
			12224

محرمانه در . انظره سيرت
 رئيس جمهور ايد كيزلي كيرلي ملاقاته
 صبر و فوره العاده غيرتكم مقصد حفره واقف
 اولدم . انظره آريته بي المانيه دن اجازت ايد
 اتفاهك هجره اتناع و ضيق المنيه ه اخذ
 انك تلاشده در . بويابه آريته طبعاتي
 استرا ايدند . المانيه آريته ده يكرم بليون
 المان بوليدييون سواتفاه المانيه بلك طرف
 اولديگر حكومت ه سواتفاه سيار ايد
 همان المانيه سيرتي صورت محرمانه ده اخبار
 سواتفاهك منع جهره غيرتي استلزام
 سواتفاهك ايدم . و ديگر معلومات فوكله
 شكر و صلوات عبادت تصديق واجرا
 اجابه سارعت ايدم كه بيان ايدم . فوكله ده
 صورت در محبت ايدوم . ولي نمتي نت اقدر
 مظهر المانيه اميراطور ه محرمانه استا كيفت و شايه
 اتفاهك سواتفاه غيرتي توحيد يورس لقمه
 اتفاهك سواتفاه غيرتي توحيد يورس لقمه

B.O.A, Y.E.E
 Dosya No: 136
 Belge : 51
 "ABD İspanya savaşında İngiliz politikasına dair."

ÖZGEÇMİŞ

Melih Yiğit 1975 yılında Elazığ'da dünyaya geldi. İlköğreniminin ilk üç yılını Kocaeli'nin Kandıra ilçesine bağlı Hacımazlı köyü ilkokulunda, iki yılını İzmit Mehmetçik İlkokulunda okudu. İzmit İnkılap Ortaokulunu bitirdi. Ortaöğrenimini İzmit Lisesinde 1992 yılında tamamladı. 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 2001 yılından itibaren Kocaeli Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümünde okutman olarak görev yapmaktadır.